

Talentia-lehti
Sosiaalityön
tutkimuksen seura
2026

Tutkiva sosiaalityö

Yhdessä paremmin

Toimittaneet Leena Leinonen, Pauli Rautiainen, Heli Tirola
& Nina Kosunen

Sisällys

- 4** Lukijalle
Leena Leinonen, Pauli Rautiainen, Heli Tirola & Nina Kosunen

TEEMA I:
IHMISOIKEUSLÄHTÖINEN JA EETTINEN SOSIAALITYÖ

- 13** Ihmisoikeusajattelu sosiaalialan ammattilaisen ydinosaamiseksi
Katri Kärkkäinen & Karoliina Nikula

- 25** Sukupuolen, seksuaalisuuden ja lähisuhteiden moninaisuuden tunnustaminen: kamppailu ihmisarvosta ja -oikeuksista
Emilia Brusila

- 35** Sosiaalityön ammattieettiset kysymykset radikalisoitumishuolen parissa työskenneltäessä. Koillis-Syyrian leireiltä Suomeen palanneet naiset ja lapset
Noora Kivioja

TEEMA II:
ASIAKASLÄHTÖINEN JA MONIAMMATILLINEN SOSIAALITYÖ

- 47** Asiakkaan näkemyksen vastaanottaminen aikuissosiaalityön keskusteluissa: jäsennyksiä asiakkaan toimijuutta tukevista vuorovaikutustesteistä
Elli Kurkikangas

- 56** Yhdessä paremmin? Kokemusasiantuntijavanhempien, vertaisten ja ammattilaisten kohtaamiset lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnassa
Tanja Koskinen

- 65** Yhteisvanhemmuussuhteet lastensuojelun perhehoidossa: perhehoitajien ja sosiaalialan ammattilaisten näkökulmia
Tiina Lehto-Lundén, Laura Holmi, Kaisa Malinen, Johanna Moilanen & Titta Turunen

- 77** Tiedon rajapinnoilla: harkinta ja yhteistyö vammaissosiaalityössä relationaalisen pragmatismien näkökulmasta
Jari Lindh

- 89** Yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys elämän loppuvaiheessa – terveyssosiaalityön näkökulma
Miia Kontro

TEEMA III:

TIEDOLLA JOHTAMINEN JA TUTKIMUSPERUSTAINEN KEHITTÄMINEN SOSIAALITYÖSSÄ

- 101** Asiakastyön tiedosta johtamisen tueksi: tiedonmuodostus ja rakenteellinen sosiaalityö sosiaalihuollossa
Henna-Riikka Launonen, Elina Laine, Riikka Sujamo, Kirsi Günther, Iida Kulmala, Harri Laihonon & Jenni-Mari Räsänen
- 112** Sosiaalinen raportointi hyvinvointialueilla: rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijoiden näkökulma
Sini Pallasvuo & Tuomo Kokkonen
- 124** Sosiaalisen raportoinnin työkalun tuottama tieto osana asiakasturvallisuuden vahvistamista
Anu Virtanen
- 135** Kohti kestäviä työurapolkuja sosiaalityössä
Christian Kroll, Helena Blomberg, Ilona Fagerström, Johanna Holappa & Tuula Kaitsaari
- 147** Käytäntötutkimuksen edellytykset ja mahdollisuudet tutkimusorientoituneen toimintakulttuurin tukena
Kaisa Pasanen
- 159** Kohti tutkimusperustaista kehittämistä: Kokemuksia systemaattisen kehittämisen ja laadukkaan implementoinnin tuesta
Nanne Isokuortti & Heidi Muurinen
- 171** Kanssatutkijuuden moninaiset muodot ja mahdollisuudet
Satu Venäläinen

Leena Leinonen

yliopistonlehtori

Itä-Suomen yliopisto

leena.leinonen@uef.fi

Heli Tirola

yliopistonlehtori

Itä-Suomen yliopisto

heli.tirola@uef.fi

Pauli Rautiainen

yliopistonlehtori

Helsingin yliopisto

pauli.rautiainen@helsinki.fi

Nina Kosunen

tutkijasosiaalityöntekijä

Pohjois-Savon hyvinvointialue /

Itä-Suomen yliopisto

nina.kosunen@uef.fi

Lukijalle

Vuoden 2026 *Sosiaalityön tutkimuksen päivät* vietettiin Kuopiossa 12.–13.2.2026. Tapahtuman järjestäjinä toimivat Sosiaalityön tutkimuksen seura ja Itä-Suomen yliopiston sosiaalityön oppiaine. Päivien teemana oli *Yhdessä paremmin*. Teema on erityisen tärkeä ajassa, jossa eriarvoistuminen ja polarisaatio ovat yhä näkyvämpiä yhteiskunnallisia haasteita. Myös asiakkaiden kompleksisten tilanteiden ratkaisu edellyttää ammattilaisten ja asiantuntijoiden yhteistä tiedonmuodostusta ja konkreettista yhteistyötä. Tutkimuksen päivät nostivatkin tarkastelun keskiöön yhteistyön ja yhteistyön kehittämisen merkityksen asiakastyössä, työyhteisöissä, sosiaalityön opetuksessa ja tutkimuksessa, eri palvelusektoreiden välillä sekä sosiaalipalveluiden integraatiossa.

Tapahtuma kokosi yhteen 410 tutkijaa, käytännön toimijaa ja opiskelijaa rakentamaan yhteistä ymmärrystä ja etsimään ratkaisuja hyvinvointivaltion ja sosiaalityön asiakaskunnan ajankohtaisiin haasteisiin. Päivillä kokoontui 25 työryhmää ja yksi työpaja. Työryhmien teemat vaihtelivat käytännön asiakastyön haasteista sosiaalialan korkeakoulutuksen pedagogisiin kysymyksiin. Tapahtuman neljä pääpuheenvuoroa käsittelivät

kanssatutkijuutta, dialogin vaikuttavuutta, monitieteistä opetusta ja oppimista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteen nivomista ikääntyneiden asiakkaiden hyvinvoinnin vahvistamisessa.

Tämä Sosiaalityön tutkimuksen päivien 2026 esityksiin pohjautuva julkaisu on jaettu sisällöllisesti kolmeen temaattiseen osaan. Ensimmäinen osa *Ihmisoikeuslähtöinen ja eettinen sosiaalityö* kiinnittyy sosiaalityön profession ytimeen ja toimii siten lähtökohtana julkaisun muulle annille. Ihmisoikeudet ja etiikka muodostavat sosiaalityön normatiivisen ytimen: ihmisarvon kunnioittamisen, yhdenvertaisuuden, osallisuuden, itsemääräämisoikeuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, joihin sitoutuminen ja joiden toteuttaminen on kaikkien sosiaalialan toimijoiden yhteinen tehtävä. Julkaisun toisessa osassa *Asiakaslähtöinen ja moniammatillinen sosiaalityö* huomio kohdistuu sosiaalityön käytännön toteutukseen, jossa usein kohdataan myös asiakaslähtöisyyden ja moniammatillisuuden jännitteitä; asiakaslähtöisyys korostaa asiakkaan näkökulmaa, kun taas moniammatillisuus korostaa ammattilaisten välisen yhteistyön merkitystä. Julkaisun kolmas osa *Tiedolla johtaminen ja tutkimusperustainen kehittäminen sosiaalityössä* puolestaan suuntaa katseen sosiaalityön kehittämiseen, johtamiseen ja tutkimusperustaisen tiedon hyödyntämiseen. Tekstejä yhdistää näkemys sosiaalityöstä toimintana, jossa eettiset sitoumukset, ammatillinen harkinta ja tutkimukseen perustuva tieto kietoutuvat erottamattomasti yhteen.

Teema I: Ihmisoikeuslähtöinen ja eettinen sosiaalityö

Katri Kärkkäinen ja Karoliina Nikula tarkastelevat ihmisoikeusajattelua sosiaalialan ammattilaisten keskeisenä osaamisalueena ja pohtivat sen vahvistamista alan korkeakoulutuksessa. Ihmisoikeusperustainen toiminta on erottamaton osa laadukasta sosiaalialan työtä ja koulutuksella on keskeinen rooli tämän ajattelutavan vahvistamisessa. Kärkkäinen ja Nikula esittelevät kirjoituksessaan Bloomin taksonomiaan perustuvan mallin

ihmisoikeusajattelun opettamiseen ja oppimiseen sosiaalialan koulutuksessa.

Emilia Brusilan teksti käsittelee sukupuolen, seksuaalisuuden ja lähisuhteiden moninaisuuden tunnustamista sosiaalityössä ihmisarvo- ja ihmisoikeuskysymyksenä. Hän analysoi, kuinka normatiiviset käsitykset sukupuolesta, seksuaalisuudesta ja perhesuhteista voivat ylläpitää eriarvoisuutta palvelujärjestelmässä. Teoreettisena lähtökohtana toimii tunnustuksen teoria, jonka avulla yhdenvertaisuuden ja toimijuuden kysymyksiä tarkastellaan sosiaalityön näkökulmasta. Teksti korostaa normikriittisen ja sorronvastaisen työotteen merkitystä sekä yksittäisten työntekijöiden että organisaatioiden toiminnassa. Brusilan mukaan sosiaalityön tehtävänä on aktiivisesti edistää kaikkien ihmisten yhdenvertaista tunnustamista ja oikeuksien toteutumista.

Noora Kivioja pohtii tekstissään sosiaalityön ammattieettisiä kysymyksiä radikalisoitumishuolen parissa työskenneltäessä. Kivioja keskittyy Isis-hallinnon piirissä olleiden, Koillis-Syyrian leireiltä Suomeen palanneiden naisten ja lasten parissa tehtyyn sosiaalityöhön. Hän nostaa esiin kiinteästi toisiinsa liittyvät temaattiset kokonaisuudet: radikalisoitumisen sekä sosiaalityön arvopohjan ja ammattieettisten periaatteiden suhteen tarkastelun. Aiempaan tutkimuskirjallisuuteen viitaten Kivioja korostaa radikalisoitumisen vastaisessa työssä moniammatillisen yhteistyön sekä ammattilaisten ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyön tärkeyttä.

Teema II: Asiakslähtöinen ja moniammatillinen sosiaalityö

Elli Kurkikangas tarkastelee väitöstutkimuksensa aineistoihin pohjautuvassa tekstissään sitä, miten asiakkaan näkemyksiä otetaan vastaan aikuissosiaalityön vuorovaikutustilanteissa. Hän analysoi keskustelunanalyysin avulla niitä vuorovaikutuksen käytäntöjä, joilla työntekijät voivat tukea tai rajoittaa asiakkaan

toimijuutta. Teksti osoittaa, että asiakkaan kokemus kuulluksi tulemisesta rakentuu hienovaraisissa vuorovaikutusteeoissa eikä pelkästään muodollisissa osallistumismahdollisuuksissa.

Tanja Koskinen analysoi lastensuojelun kokemusasiantuntija-vanhempien kokemuksia vertaisten ja ammattilaisten kanssa käydyistä kohtaamisista kokemusasiantuntijatoiminnassa. Teksti pohjautuu väitöstutkimuksen alustaviin tuloksiin. Kirjoittaja kuvaa, kuinka kokemustiedon hyödyntäminen riippuu merkittävästi toimintaympäristöstä sekä asiantuntijuuteen liittyvistä valtasuhteista. Olennaista on myös jatkuvuuden ylläpito: yksittäiset kohtaamiset eivät riitä, mikäli kokemustieto ei kytkeydy pidempikestoisiin kehittämisprosesseihin. Kokemusasiantuntijuuden tueksi tarvitaan rakenteita, jotka tukevat dialogista vuorovaikutusta ja selkeyttävät rooleja.

Perhehoitoon sijoitetun lapsen vanhemmuudesta ja kasvatuksesta vastaa usea eri aikuinen. Tiina Lehto-Lundén, Laura Holmi, Kaisa Malinen, Johanna Moilanen ja Titta Turunen tarkastelevat ilmiötä yhteisvanhemmuuden kautta. Kirjoittajat esittelevät tutkimustaan yhteisvanhemmuussuhteesta lastensuojelun perhehoidossa perhehoitajien ja sosiaalialan ammattilaisten näkökulmista. Tutkimustulosten mukaan onnistunut yhteisvanhemmuus on merkittävä tekijä sijoitetun lapsen hyvinvoinnin rakentumisessa. Luottamus eri toimijoiden välillä on olennaista hyvän yhteistyövanhemmuuden muodostumiseksi.

Jari Lindh liikkuu tekstissään tiedon rajapinnoilla tarkastellen vammaissosiaalityön yhteistyötä relationaalisen pragmatismien näkökulmasta. Hän kysyy, miten vammaisuus määritellään, millaiseksi asiakkaan asema rakentuu ja miten hänen oikeutensa toteutuvat muuttuvassa maailmassa. Tekstin empiirinen osuus perustuu HaraVa- ja RAVATTI-hankkeiden tuloksille. Lindh toteaa, että relationaalisen pragmatismien näkökulmasta vammaissosiaalityön tiedon rajapinnat voidaan ymmärtää demokraattisen tiedonmuodostuksen areenoina, joilla asiakkaiden

kokemukset, työntekijöiden käytäntötieto ja institutionaalinen tieto kohtaavat.

Miia Kontron teksti pureutuu yksinäisyyden lisääntymisen ja siihen kytkeytyvien hyvinvointihaasteiden palvelujärjestelmälle asettamiin uusiin vaatimuksiin. Teksti pohjautuu palliatiivista hoitoa ja terveyssosiaalityötä koskevaan väitöstutkimukseen, jossa Kontro hyödyntää institutionaalista etnografiaa metodologisena ja analyttisenä kehyksenä. Teksti nostaa esiin laajemman yhteiskunnallisen kysymyksen vastuun jakautumisesta individualistisessa yhteiskunnassa. Palvelujärjestelmä rakentuu oletukselle yksilön itseohjautuvuudesta ja läheisten tarjoamasta tuesta myös elämän loppuvaiheessa, vaikka kaikilla ei olisikaan tukenaan sosiaalisia verkostoja. Yksinäisyys ei siis ole pelkästään emotionaalinen kokemus, vaan monitasoiseen sosiaaliseen ja rakenteelliseen haavoittuvuuteen kytkeytyvä ilmiö. Terveysosiaalityö on keskeinen toimija tämän tyyppisten ilmiöiden tunnistamisessa ja potilaan hyvinvoinnin tukemisessa.

Teema III: Tiedolla johtaminen ja tutkimusperustainen kehittäminen sosiaalityössä

Tiedon keskeistä merkitystä asiakkaiden tilanteiden tunnistamisessa pohtivat Henna-Riikka Launonen, Elina Laine, Riikka Sujamo, Kirsi Günther, Iida Kulmala, Harri Laihonen ja Jenni-Mari Räsänen. Kirjoittajat toteavat, että sosiaalityössä kompleksiset tilanteet ovat moniulotteisia, jatkuvasti muuttuvia ja vaikeasti yksiselitteisiin mittareihin tiivistettäviä. Tällöin se, millainen tieto tunnistetaan merkitykselliseksi, kuinka tieto muodostuu asiakastyön arjessa ja millä tavoin se välittyy johtamisen tasoille, muodostuu olennaiseksi kysymykseksi. Tiedolla johtamisen kehittäminen sosiaalityössä edellyttää tiedonmuodostuksen prosessien aktiivista tunnistamista.

Sini Pallasvuo ja Tuomo Kokkonen tarkastelevat tekstissään, minkälaiseksi tiedontuotannon menetelmäksi asiantuntijat

ymmärtävät sosiaalisen raportoinnin. Heidän tutkimusaineistossaan korostui sosiaalisen raportoinnin asiantuntijakeskeisyys ja sen palvelujärjestelmän epäkohtiin ja palveluiden kehittämiseen kiinnittyvä luonne. Osalla hyvinvointialueista on kuitenkin vahvoja pyrkimyksiä ja halua huomioida aiempaa paremmin palvelun käyttäjien kokemuksia ja tietoa. Tämä todentuu esimerkiksi kokemusasiantuntijoiden hyödyntämisessä, palvelujen käyttäjien pariin jalkautumisessa sekä siinä, että palvelujen käyttäjiä otetaan mukaan tiedon tulkintaan. Laajempi palvelunkäyttäjien osallistuminen vahvistaa tiedon monipuolisuutta ja purkaa järjestelmäkeskeisyyttä ja konsensushakuisuutta tukemalla kriittisten näkökulmien esiin tulemistä.

Anu Virtasen teksti käsittelee sosiaalisen raportoinnin työkalun avulla tuotettua tietoa asiakasturvallisuuden näkökulmasta ja arvioi sen merkitystä sosiaalihuollon kehittämisessä. Hän analysoi vuosina 2023–2026 kerättyä aineistoa, joka sisältää sosiaalihuollon työntekijöiden raportoimia epäkohtia eri palvelutehtävistä. Tulokset osoittavat, kuinka suurimmat asiakasturvallisuutta uhkaavat ongelmat liittyvät palveluiden saatavuuteen, palvelujen katkeamiseen, alueelliseen eriarvoisuuteen sekä asiakkaiden väliinputoamiseen palvelujärjestelmässä. Lisäksi aineistosta nousee esiin palvelukohtaisia haasteita, kuten mielenterveys- ja päihdepalveluiden puutteita, asumisen ongelmia, viranomaisyhteistyön vaikeuksia ja vammaispalvelujen saavutettavuuteen liittyviä esteitä.

SOSPOLKU-hankkeeseen (2024–2026) kiinnittyvässä tekstissä Christian Kroll, Helena Blomberg, Ilona Fagerström, Johanna Holappa ja Tuula Kaitsaari tarkastelevat sosiaalityöntekijöiden kestäviin urapolkuihin liittyviä tekijöitä niin sosiaalityön opiskelijoiden kuin jo ammatissa työskentelevien näkökulmasta. Tekstissä esitellään erilaisia teoreettisia lähestymistapoja kestäviin urapolkuihin sekä pohditaan hankkeen alustavien tulosten ja aiemman tutkimuksen valossa, miten sosiaalityöntekijöiden

työurien kestävyyttä voitaisiin tukea. Kysely- ja rekisteriaineistoa yhdistävän tutkimuksen tulokset osoittavat tarpeen sosiaalityön urapolkujen määrittämiselle niiden laaja-alaisuudessaan.

Käytäntötutkimus on tutkimusstrategia tai lähestymistapa, jonka tavoitteena on tuottaa erityisesti käytännön toimintaa palvelevaa tietoa. Kaisa Pasanen on analysoinut käytäntötutkimuksen edellytyksiä ja mahdollisuuksia tutkimusorientoituneen toimintakulttuurin tukena Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelujen monialaista yhteistyötä käsittelevässä väitöstudiumuksessaan. Tekstissään hän tarkastelee käytäntötutkimuksen yhteistoiminnallista suunnittelua ja toteuttamista väitöskirjansa tulosten kautta. Tutkimustulokset tarjoavat näkökulmia yhteistoiminnallisen käytäntötutkimuksen vahvistamiseen käytännön toimijoiden ja tutkijoiden näkökulmasta.

Sosiaalityön johtajien ja asiantuntijoiden valmiuksia systeemiin kehittämiseen ja laadukkaaseen implementointiin voidaan vahvistaa erilaisten koulutusten ja valmennusten avulla, toteavat Nanne Isokuortti ja Heidi Muurinen. Tutkimusperustaisen kehittämisen edistäminen on erityisen ajankohtaista juuri nyt, kun sosiaalihuoltolain uudistamisen yhteydessä esitetään, että sosiaalityöntekijöiden erityisiin tehtäviin kuuluisi muun muassa tutkimuksellisen tietopohjan soveltaminen. Tekstissä esitellään empiiristen tutkimusten pohjalta kahta Suomessa toteutettua valmennusta ja arvioidaan niihin liittyviä hyötyjä, haasteita ja kehittämiskohtia.

Tutkimuksen päivien pääpuheenvuoroon pohjautuvassa tekstissään yliopistonlehtori Satu Venäläinen pohtii kanssatutkijuiden moninaisia muotoja ja mahdollisuuksia. Kirjoittaja korostaa kanssatutkijuutta ohjaavien periaatteiden, kuten keskinäisen kunnioituksen ja kumppanuuden merkitystä juuri tässä yhteiskunnallisessa ajassa, jossa usein kyseenalaistetaan elettyyn kokemukseen pohjautuvan tiedon ja tutkimuksen asema. Venäläinen näkee yhteistyön ja moninäkökulmaisuuuden keskeisinä keinoina

suunnata tutkimuksellista katsetta juuri niihin kysymyksiin, joihin vastaaminen edesauttaa yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamista. Tärkeänä huomiona on, että kanssatutkijuutta on mahdollista toteuttaa pienen toimijuuden ajatuksella silloinkin, kun resurssit tai muut reunaehdot eivät tue läpeensä osallistuvan tutkimuksen toteuttamista.

Toivomme antoisia ja oivaltavia lukuhetkiä julkaisun tekstien parissa. Haastamme lukijaa myös jalostamaan tutkimuksellisia ja käytännön yhteistyön kehittämiseen tähtääviä ideoitaan julkaisun inspiroimana.

Kuopiossa 4.9.2026

Julkaisun toimittajat

TEEMA I:
**IHMISOIKEUSLÄHTÖINEN JA
EETTINEN SOSIAALITYÖ**

Katri Kärkkäinen

sosiaalialan lehtori

Laurea ammattikorkeakoulu

katri.karkkainen@laurea.fi**Karoliina Nikula**

yliopettaja / post doc -tutkija

Laurea ammattikorkeakoulu

Turun yliopisto, hoitotieteen laitos

karoliina.nikula@laurea.fi

Ihmisoikeusajattelu sosiaalialan ammattilaisen ydinosaamiseksi

Johdanto

Sosiaalialan perustana voidaan pitää ihmisoikeuksia ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Sosiaalityön keskiössä ovat sosiaaliset ongelmat, jotka konkretisoituvat tyydyttymättöminä perustarpeina ja ihmisoikeuksien loukkauksina. Sosiaalityön tavoitteena on edistää asiakkaiden hyvinvointia ja sosiaalityöllä voidaan siten edistää ihmisoikeuksien toteutumista. (Turtiainen ym. 2021; Ife 2012.)

Suomen perustuslaki (22 §) velvoittaa julkista valtaa turvaamaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen. Valvontaelimet kuten YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea sekä eduskunnan oikeusasiamies ovat useasti huomauttaneet, että viranomaisilla ei ole riittävää tietoisuutta ja osaamista perus- ja ihmisoikeuksista (esim. Valtioneuvosto 2025). Sosiaalityön ammattieettisten periaatteiden ja laadun toteutuminen on herättänyt laajaa keskustelua (Ylinen ym. 2021). Ihmisoikeusloukkaukset yhteiskunnassa ja sosiaalialan palveluissa ovat tulleet esiin muun muassa uutisissa ja eduskunnan oikeusasiamiehen raporteissa (esim. Jääskeläinen 2025; Yle 2025a; Yle 2025b).

YK:n ihmisoikeuskasvatuksen ja koulutuksen julistus korostaa ihmisoikeuskasvatusta elinikäisenä prosessina, ja se koskee kaikkia koulutustasoja (Valtioneuvosto 2025; UN 2012). Tuore perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma ohjaa vahvistamaan ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta kaikilla koulutustasoilla, sillä ihmisoikeuksiin liittyvä koulutus on puutteellista (Valtioneuvosto 2025). Nämä huomiot kääntävät katseen myös sosiaalialan korkeakoulutukseen (myös Kärkkäinen ja Nikula 2026). Tarvitaan vahvaa ihmisoikeuspohjaista ajattelua, siis ymmärrystä ihmisoikeuksista toimintaa ohjaavana perusfilosofiana.

Tarkastelemme tässä tekstissä ihmisoikeusajattelua sosiaalialan ammattilaisen ydinsaamisena ja pohdimme sitä, miten ihmisoikeusajattelua voisi sosiaalialalla opettaa. Ajattelemme sosiaalialaa laajasti, mutta tarkastelumme kohdentuu erityisesti sosiaalialan ammattikorkeakoulutukseen. Tähän sisältyvät sosionomi, varhaiskasvatuksen sosionomi, rikosseuraamusalan sosionomi, geronomi, kuntoutuksen ohjaaja sekä yhteisöpedagogi (AMK / YAMK).

Sosiaalialan ammattilaisen ydinsaaminen – ihmisoikeuksien edistäminen

Sosiaalityön ja ihmisoikeuksien välinen yhteys ulottuu ammatin varhaisiin vaiheisiin 1800-luvun loppupuolelle. Ihmisoikeuksista tuli sosiaalityön keskeinen eettinen perusta vuonna 1988, kun sosiaalityöntekijöiden kansainvälinen järjestö IFSW määritteli sosiaalityön ihmisoikeuksiin nojaavaksi ammatiksi (IFSW 1988; Healy 2008). Turtiaisen ym. (2021) mukaan ajatus ihmisoikeuksien keskeisestä merkityksestä on vakiintunut osaksi kaikkia olennaisia sosiaalialan professioita. Myös IFSW:n ja IASSW:n vuonna 2014 uudistamassa sosiaalityön kansainvälisessä määritelmässä ihmisoikeudet nähdään sosiaalityön perustavana arvona sekä sen oikeutuksena (Turtiainen ym. 2021). Sosiaalialan eettisten ohjeiden mukaan ihmisoikeuksien tunteminen ja edistäminen

ovat sosiaalialalla ammatillinen ja lainsäädännöllinen velvollisuus (esim. IFSW 2018; Talentia 2023).

IFSW:n Euroopan osasto asetti vuonna 2012 tavoitteeksi, että jokainen sosiaalityöntekijä edistää ihmisoikeuksien toteutumista osana päivittäistä työtään. Tähän päämäärään tulee pyrkiä myös suomalaisessa sosiaalityössä. Ensimmäisenä askeleena on vahvistaa sosiaalityöntekijöiden osaamista ihmisoikeuksista. Pelkkä tieto ei kuitenkaan riitä, vaan työntekijöiden on myös kyettävä soveltamaan ihmisoikeuksia käytännön työssä sekä tunnistettava ja selvitettävä ne esteet, jotka vaikeuttavat ihmisoikeuksien toteutumista arjessa. (Turtiainen ym. 2021.) Nähdäksemme tämän tavoitteen tulisi kattaa kaikki sosiaalialan ammattilaiset.

Sosionomin ammattikorkeakoulututkinnon kompetenssien ensimmäinen kohta kuudesta on nimetty sosiaalialan eettiseksi osaamiseksi. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että sosionomi osaa toimia ”ihmis- ja perusoikeussäädösten, sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti” sekä sitä että sosionomi osaa ”edistää haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja yhteisöjen asemaa” (Sosiaalialanamkverkosto 2023). Ihmisoikeussäädösten mukaan toimiminen on siten ensimmäinen asia, joka sosionomin kompetenssikuvauksessa mainitaan. Samoin on esimerkiksi geronomien ja varhaiskasvatuksen sosionomien kompetensseissa. Kuitenkaan tämän kompetenssin edellyttämä osaaminen ei ehkä riittävällä tavalla näy kaikissa sosiaalialan ammattikorkeakoulutusten opetussuunnitelmissa.

Opiskelijoiden kyvykkyyttä ihmisoikeusajatteluun tulisi vahvistaa systemaattisesti opetussuunnitelmien tasolla, sillä edistääkseen ihmisoikeuksia, tulee kyetä myös ihmisoikeusajatteluun. Nähdäksemme sosiaalialan koulutuksessa opiskelijoiden ihmisoikeusajattelun kehittämisen tavoitteena on kasvattaa ymmärrystä siitä, että ihmisoikeusperustainen toiminta on erottamaton osa eettisyyttä, ammattitaitoa, asiakasturvallisuutta ja laadukasta sosiaalialan työtä.

Sosiaalityön toimintaa ohjaa kolme erilaista mandaattia: asiakkaiden antama, yhteiskunnan ja valtion antama sekä ammatin oma mandaatti. Näistä viimeinen perustuu sosiaalityön tietoon ja ammattietiikkaan, ja sen taustalla on näkemys sosiaalityöstä ihmisoikeuksiin nojaavana ammattina. (Staub-Bernasconi 2016.)

McPherson kuvaa ihmisoikeuksien tarkastelua niin sanottujen ”ihmisoikeussilmälasein” kautta, jolloin asiakkaiden tilanteita arvioidaan nimenomaan oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. McPhersonin mukaan tällainen työskentely rakentuu viidestä keskeisestä elementistä: 1) sosiaalityöntekijällä tulee olla riittävä ihmisoikeusosaaminen ja työskentelytapa, jota jaetaan asiakkaiden kanssa; 2) arviointityön keskiössä ovat asiakkaan oikeudet laajasti ymmärrettyinä (poliittiset, taloudelliset, sosiaaliset, sivistykselliset ja kansalaisoikeudet); 3) työ perustuu yhteistyöhön ja asiakkaan osallisuuden vahvistamiseen; 4) työhön kuuluu rakenteellisiin epäkohtiin puuttuminen; sekä 5) aktiivinen, ”asianajotyyppinen” työ asiakkaan oikeuksien edistämiseksi. (Turtiainen ym. 2021.)

Opiskelijoiden ei tule ainoastaan tietää, mitä ihmisoikeudet ovat, vaan myös sisäistää henkilökohtainen vastuu niiden toteuttamisesta käytännössä osana kehittyvää ammatillista identiteettiä. Ihmisoikeusajattelun sisäistäminen viittaa sisäiseen vastuuntuntoon ja asenteeseen siten, että ihmisoikeudet ohjaavat sosiaalialan ammattilaisen toimintaa. Ne ovat toiminnan taustalla vaikuttava perusfilosofia ja ajattelutapa – myös silloin, kun muita ei ole tilanteessa läsnä tai kun ihmisoikeudet eivät ohjaa kollegoiden tai organisaation toimintaa. Ihmisoikeusajattelun sisäistäminen on rohkeutta puuttua epäkohtiin silloin, kun ihmisoikeudet eivät oman työn toimintaympäristössä toteudu. Se on sisäistä motivaatiota toimia oikein, ei vain ulkoisten sääntöjen noudattamista. Se on osa ammatillista vastuullisuutta ja eettistä työtettä. Ihmisoikeusajattelu voi mahdollistaa uudenlaista asennoitumista kohtaamistyöhön ja vahvistaa rakenteellisen

sosiaalityön tekemistä (Turtiainen ym. 2021). Myös valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE (2026) on linjannut uusimpiin periaatteisiin ammatillisuuden tarkoittavan eettistä harkintaa, osaamista, oman roolin tunnistamista ja vastuullisuutta. ETENEn mukaan eettisesti kestävään toimintaan tarvitaan moraalista rohkeutta, jolla tarkoitetaan kykyä tuoda esiin huolia, kykyä puuttua epäkohtiin ja asiakkaan asettamista etusijalle.

Ihmisoikeuksien edistäminen on ammatillisesti ja inhimillisesti palkitsevaa. Samalla on kuitenkin tunnistettava myös eettinen kuormitus, jota sosiaalialan työntekijät kokevat työssään muun muassa havaitsemiensa ihmisoikeusrikkomusten äärellä ja mahdollisen voimattomuuden tunteiden kanssa. Suomalaisten sosiaalialan tutkimusten mukaan monet sosiaalialan ammattilaiset ovat pakotettuja työskentelemään tavalla, joka on ristiriidassa ammattieettisten ohjeiden kanssa, ja joka on vastoin heidän omia ammatillisia arvojaan (esim. Grönroos ym. 2012; Mänttäri-van der Kuip 2015). Myös Työterveyslaitoksen raportin perusteella eettistä kuormitusta kokee noin 60 % hyvinvointialueen sosiaalipalveluiden työntekijöistä, ja kokemus omia arvoja vastaan toimimisesta työssä oli yleisintä juuri sosiaalipalveluissa (Laitinen ym. 2025). On osoitettu, että työssä koettu arvoriistiriita tai ”moraalisen ahdingon” kokemus on psyykkisesti hyvin kuormittavaa ja aiheuttaa runsaasti hyvinvoinnin ongelmia (Grönroos ym. 2012; Mänttäri-van der Kuip 2015). Esimerkiksi liian suuri työmäärä suhteessa käytettävissä olevaan aikaan sekä kiristyneet tehokuusvaatimukset voivat estää ammatillisten arvojen mukaisen työskentelyn ja aiheuttaa eettistä kuormitusta (Mänttäri-van der Kuip 2015). Myös ETENEn (2026) päivitettyissä periaatteissa on huomioitu sosiaalialalla esiintyvä eettinen stressi ja sen heikentävä vaikutus työntekijöiden hyvinvointiin ja palvelun laatuun.

Sosiaalialan työntekijät toimivat asiakkaiden oikeuksien puolustajina ja joutuvat asettumaan välillä kollegaa, työnantajaa

ja jopa yhteiskuntaa vastaan. Näin ollen ihmisoikeusajattelun opettamisen tulee pohjautua kestäväälle teoreettiselle pohjalle. Eettisen stressin näkökulma tulee huomioida ihmisoikeusajattelun opetuksessa.

Ihmisoikeusajattelun opettamisen ja oppimisen jäsenitys Bloomin taksonomian avulla

Sosiaalialan käytäntöä ohjaavien eettisten periaatteiden ja ohjeistusten normatiivisen korostamisen sijaan huomiota tulisi kiinnittää eettisyyden käytännön toteuttamiseen sekä työntekijöiden eettiseen ja moraaliseen toimijuuteen työn arjessa (esim. Banks & Gallagher 2009; Juhila & Raitakari 2010; Ylinen ym. 2021). Eli siihen, miten etiikka rakentuu ammattilaisen päivittäisissä toimissa ja valinnoissa, ajattelussa ja identiteetissä (Ylinen ym. 2021). Kyse on arkisesta etiikkatyöstä (Banks 2016).

Opettajalla on erityinen vastuu opiskelijoiden ihmisoikeusajattelun kasvun tukemisessa. Opettaja tekee ihmisoikeusajattelusta opiskelijoilleen ymmärrettävää, konkreettista ja merkityksellistä. Olemme jäsentäneet ihmisoikeusajattelua opetuksen ja oppimisen näkökulmasta Bloomin taksonomian mukaisesti kuviossa 1. Olennaista oppimisen ja opettamisen kannalta on, että opettaja on itse sisäistänyt ihmisoikeusajattelun merkityksen.

Kuvio 1. Ihmisoikeusajattelun opetuksen ja oppimisen jäsenitys Bloomin taksonomian mukaisesti

Bloomin taksonomian ajattelua (kognitiota) kuvaava taso	Ihmisoikeusajattelun opettaminen (opettaja)	Ihmisoikeusajattelun oppimisen näkökulmasta (oppija)
Muistaa	Muistaa ihmisoikeuksien olemassaolon ja niiden kytkeytymisen sosiaalialaan.	Muistaa ihmisoikeuksien olemassaolon ja niiden kytkeytymisen sosiaalialaan.
Ymmärtää	Ymmärtää, mitä ihmisoikeudet ovat ja mihin ne perustuvat. Ymmärtää ihmisoikeusajattelun merkityksen sosiaalialalla ja sen opetuksessa. Ymmärtää eettisen stressin näkökulmia.	Ymmärtää, mitä ihmisoikeudet ovat ja mihin ne perustuvat. Ymmärtää ihmisoikeusajattelun merkityksen sosiaalialalla. Ymmärtää oman roolinsa ihmisoikeuksien edistäjänä sosiaalialalla. Ymmärtää eettisen stressin näkökulmia.
Soveltaa	Soveltaa ihmisoikeusajattelua kestäväällä tavalla omassa opetuksessa.	Soveltaa ihmisoikeusajattelua kestäväällä tavalla oppimistehtävissä, työelämäharjoitteluissa sekä työelämässä.
Analysoida	Analysoi ihmisoikeuksia ja ihmisoikeuksien toteutumista suhteessa sosiaalialaan ja sen opettamiseen.	Analysoi ihmisoikeuksia ja ihmisoikeuksien toteutumista suhteessa sosiaalialaan. Analysoi omaa rooliaan ihmisoikeuksien edistäjänä sosiaalialalla.
Arvioida	Arvioi opiskelijan ihmisoikeusajatteluosaamista. Arvioi omia opetuskäytäntöjään/osaamistaan huomioida ihmisoikeusajattelu opetuksessa. Arvioi ihmisoikeuksien toteutumista sosiaalialalla ja yhteiskunnassa.	Arvioi omaa ihmisoikeusajattelu- ja -toiminta osaamistaan. Arvioi ihmisoikeuksien toteutumista sosiaalialalla ja yhteiskunnassa.
Luoda	Luo eettisesti kestävä sosiaalialaa ja yhteiskuntaa opettamalla ihmisoikeusajattelua kestäväällä tavalla.	Luo eettisesti kestävä sosiaalialaa ja yhteiskuntaa edistämällä ihmisoikeuksia sosiaalialan ammattilaisena ja edistämällä omaa työhyvinvointia mahdollisissa eettisissä ristiriitatilanteissa.

Ihmisoikeusajattelun opettaminen sosiaalialan opiskelijoille vaatii monipuolisia pedagogisia lähestymistapoja, jotta aiheesta saadaan helpommin ymmärrettävää, motivoivaa ja erityisesti käytännönläheistä. Koska ihmisoikeusajattelu voi tuntua monimutkaiselta ja abstraktilta, opettajien on tärkeää valita ammattikorkeakouluopintoihin sellaisia menetelmiä sekä esimerkkejä, jotka tuovat aiheen lähemmäksi opiskelijoiden arkea ja työelämässä vastaantulevia käytännön tilanteita.

Menetelmällisesti opiskelijoiden ihmisoikeusajattelun kehittymistä voidaan tukea muun muassa seuraavasti. Ensinnäkin ihmisoikeuksien toteuttamista voidaan konkreettisesti käsitellä työnohjauksellisesti esimerkiksi työharjoitteluiden ohjauksen yhteydessä. Työnohjauksellinen ote mahdollistaa myös eettisen ristipaineen tarkastelun. Toisekseen simulaatiopedagogiikka luo hyviä mahdollisuuksia käsitellä eettisiä ja sensitiivisiä aiheita. Kolmanneksi hyveiden sekä arvo- ja periaatepohjaisen ajattelun äärelle ohjaaminen voi toimia lähestymistapana.

Sosiaalialan opettajina meidän on tärkeää miettiä, kuinka voimme integroida ihmisoikeusajattelua tietoisesti eri opintojaksoille. Ihmisoikeusajattelun teemoja tulee sisällyttää tietoisesti mahdollisimman laajasti eri opintojaksoille ja näin vahvistaa sosiaalialan opiskelijoiden ymmärrystä siitä, että ihmisoikeusperustainen toiminta on luovuttamaton osa ammatillista, laadukasta ja asiakasturvallista sosiaalialan työtä. Opetuksessa tulee korostaa opiskelijoiden omaa vastuuta heidän omassa toiminnassaan tulevana sosiaalialan ammattilaisina.

EQF6-viitekehyksen (EQF 2026) kuvauksen mukaan sosionomiopiskelijalla tulee olla edistyneet alan tiedot, joihin liittyy periaatteiden ja teorioiden kriittinen ymmärtäminen; edistyneet taidot tarkoittavat EQF6-tasolla sitä, että opiskelijan taidot osoittavat kykyä innovaatioihin sekä asioiden hallintaan erikoistuneilla työaloilla ennakoimattomien ja monimutkaisten ongelmien ratkaisemisessa. Lisäksi edellytetään itsenäisyyttä

ja vastuuta, jotka ilmenevät muun muassa vastuunottamisena päätöksenteossa myös ennakoimattomissa työympäristöissä. Näiden tietojen, taitojen, itsenäisyyden ja vastuun tulee toteutua myös ihmisoikeusajattelussa ja niiden toimeenpanemisessa arkisessa työssä.

Lopuksi: Katse hyveisiin

Koska sosiaalialan työ määritellään ihmisoikeustyöksi, tulee varmistaa, että opiskelijat saavat riittävät valmiudet ihmisoikeusperustaiseen ajatteluun ja siihen pohjautuvaan työhön. Ihmisoikeusajattelua opettamalla tuetaan opiskelijoita hyveiden äärelle. Hyveet ovat ihmisen ominaisuuksia, jotka tekevät hänestä hyvän ja ohjaavat häntä toimimaan oikein ja eettisesti. Työssä tämä tarkoittaa työntekijän piirteitä, jotka tukevat hyvää, vastuullista toimintaa. Tällaisia hyveitä ovat esimerkiksi oikeudenmukaisuus ja myötätunto. Hyveiden voidaan ajatella ohjaavan eettistä toimintaa usein paremmin kuin pelkät säännöt, arvot tai ohjeet. Kun työ mahdollistaa hyveiden mukaisen toiminnan, se tukee myös työntekijöiden hyvinvointia ja suoriutumista. Viime vuosina on huomattu, etteivät organisaatioiden arvot ja eettiset linjaukset aina näy käytännön toiminnassa, eikä arvojen olemassaolo yksin takaa eettisyyttä. (Ylinen ym. 2021; myös Puohiniemi 2002.) Sosiaalityön ammattieettiset periaatteet lausutaan Talentian (2022) sosiaalialan eettisissä ohjeissa. Sosiaalialan perusarvot eli ihmisarvo ja ihmisoikeudet, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, osallisuuden edistäminen, henkilön kokonaisvaltainen huomioiminen ja voimavarat sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus esitetään rinnakkain niihin liittyvien lakipykälien kanssa.

ETENEn (2026) mukaan, eettisesti kestävä toiminnan edellytys on ammattilaisten mahdollisuudessa käydä läpi eettisesti kuormittavia tilanteita. Johdon ja työyhteisön vastuulla on luoda sellainen kulttuuri ja rakenteet, jotka mahdollistavat eettisen

yhteistyön ja keskustelun, ja jotka vähentävät koettua eettistä stressiä. Sosiaalialan hyveellistä toimintaa tarkastellut tutkimus osoitti, että kollegiaalinen tuki ja työnohjaus edistävät hyveellistä toimintaa. Organisatoriset hyveet, kuten keskusteleavuus, tukevat siis myös yksilön hyveellistä toimintaa. (Ylinen ym. 2021.)

Tässä tekstissä olemme avanneet keskustelua siitä, miten voimme yhdessä paremmin sekä koulutuksen että kentän työn, opettajien ja opiskelijoiden sekä eettisten velvoitteiden että käytännön työn kesken edistää ihmisoikeuksien toteutumista. Tämän toteutumista korkeakoulutuksessa haastavat niukkenevat resurssit ja opetussuunnitelmiin kohdistuvat monet toiveet ja vaatimukset. Oleellista kuitenkin on, millaista arvoa korkeakouluina tuotamme yhteiskuntaan, sosiaalialalle, ihmiskunnalle ja yksilöille.

Lähteet

- Banks, Sarah & Gallagher, Ann (2009) Ethics in professional life: Virtues for health and social care. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Banks, Sarah (2016) Everyday ethics in professional life: Social works as ethics work. Ethics and Social Welfare, 10, 35–52.
- EQF. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys. Europass. Euroopan Unioni.
Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (EQF) | Europass Viitattu 26.5.2026.
- ETENE (2026) Sosiaali- ja terveystieteen eettiset periaatteet. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveystieteen eettinen neuvottelukunta ETENE. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteen ministeriö.
- Grönroos, Maarit & Hirvonen, Anna & Feldt, Taru (2012) Eettinen kuormittuneisuus ja eettisten dilemmojen sisällöt kaupunki-organisaation eri ammattiryhmillä. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja, 354. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Healy, Lynne (2008) Exploring the history of social work as a human rights profession. International Social Work 51 (6), 735–748.
- Ife, Jim (2012) Human Rights and Social Rights. Towards Rights-Based Practice. Cambridge: University Press.
- IFSW (2018) Global Social Work Statement of Ethical Principles. <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/> Viitattu 31.5.2026.
- IFSW & IASSW (2014) Global Definition of Social Work <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> Viitattu 28.5.2026.

- IFSW (1988) Human Rights. Teoksessa *International Policy Papers*. Geneva: IFSW.
- Juhila, Kirsi & Raitakari, Suvi (2010) Ethics in professional interaction: Justifying the limits of helping in a supported housing unit. *Ethics and Social Welfare*, 4 (1), 57–71.
- Jääskeläinen, Petri (2025) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2024. Toimintakertomus 2024. <https://oikeusasiamies.fi/toimintakertomukset> Viitattu 27.5.2026.
- Kärkkäinen, Katri & Nikula, Karoliina (2026) Ihmisoikeusajattelun opettaminen on välttämätöntä sosiaalialan (korkea)koulutuksissa. *Diakonian tutkimus* 1/2026. 51–55. <https://doi.org/10.37448/dt.178437>
- Laitinen, Jaana & Nikunlaakso, Risto & Ervasti, Jenni & Kivimäki, Mika (2025) Mitä kuuluu hyvinvointialueiden työhyvinvoinnille 2025. *Työterveyslaitos*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-391-231-1>
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2015) Work-related well-being among Finnish frontline social workers in an age of austerity. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*, 524. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Puohiniemi, Martti (2002) *Arvot, asenteet ja ajankuva*. Espoo: Limor.
- Sosiaalialanamkverkosto (2023) Sosiaalialan tutkinnot, kompetenssit ja suositukset. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/> Viitattu 31.5.2026.
- Staub-Bernasconi, Silvia (2016) Social Work and Human Rights—Linking Two Traditions of Human Rights in Social Work. *Journal of Human Rights and Social Work* 1, 40–49. <https://doi.org/10.1007/s41134-016-0005-0>
- Talentia (2022) *Arki, arvot ja etiikka, sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet -opas*. 3. painos. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.
- Turtiainen, Kati & Jäppinen, Maija & Stamm, Ingo (2021) Ihmisoikeudet aikuissosiaalityön lähtökohtana. Teoksessa A-L Matthies, A-R Svenlin & K Turtiainen (toim.), *Aikuissosiaalityö – tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. Helsinki: Gaudeamus. 27–41. <http://hdl.handle.net/10138/340580>
- Turun yliopisto. Nd. Bloomin taksonomia. [Bloomin taksonomia | ACTS - Välineitä ajattelun arviointiin](#)
- UN [United Nations] (2012) United Nations Declaration on Human Rights Education and Training 2012. United Nations A/RES/66/137. <https://docs.un.org/en/A/res/66/137> Viitattu 27.5.2026.
- Valtioneuvosto (2025) Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2024–2027: Perus- ja ihmisoikeudet osana oikeusvaltiota. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-853-6> – Viitattu 27.5.2026.

Ylinen, Tyyne & Ruokolainen, Mervi & Huhtala, Mari & Juhila, Kirsi (2021)
Sosiaalityön hyveet – millaisia haasteita hyveiden mukainen toiminta
sosiaalityössä kohtaa? *Psykologia* 56 (1) 20–32.
<https://doi.org/10.62443/psykologia.v56i1.90124>

Emilia Brusila

yliopisto-opettaja, väitöskirjatutkija

Lapin yliopisto

emilia.brusila@ulapland.fi

Sukupuolen, seksuaalisuuden ja lähisuhteiden moninaisuuden tunnustaminen:

kamppailu ihmisarvosta ja -oikeuksista

Johdanto

Sukupuolen, seksuaalisuuden ja lähisuhteiden moninaisuus koskettaa kaikkia ihmisiä tavalla tai toisella. Moninaisuus ei kuitenkaan tarkoita automaattisesti vähemmistöstatusta, vaan moninaisuutta löytyy kaikesta ihmisyydestä ja sen voikin nähdä olevan ihmisyyden perusominaisuus, ei poikkeus siitä. (Esim. Salakka 2026; Saresma ym. 2010.) Tämä lähtökohta haastaa käsityksen siitä, että moninaisuus olisi vain tiettyjen ryhmien ominaisuus. Moninaisuuden tunnustamisessa on kyse kaikkien ihmisten oikeudesta ja mahdollisuudesta olla oma itsensä ilman pelkoa syrjinnästä, toiseuttamisesta ja väkivallasta. Ihmisyyden moninaisuuden tunnustus voidaankin ymmärtää yhtenä edellytyksenä ihmisarvon ja -oikeuksien toteutumiselle. (Esim. Niemi 2021.) Jos erilaisia identiteettejä, tarpeita ja elämäntilanteita ei tunnusteta yhdenvertaisesti kaikille, ihmisarvo ja -oikeudet muuttuvat ehdollisiksi etuoikeuksiksi, jotka ovat saavutettavissa vain osalle ihmisistä (ks. Rossiter 2014, 105).

Sosiaalityö toimii aina osana yhteiskunnallisia valtarakenteita ja toiminnan ytimessä on ihmisarvon jakamaton kunnioitus. Siksi sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen ja lähisuhteiden moninaisuus eivät ole sosiaalityölle marginaalisia teemoja,

vaan sen kaikkein keskeisimpiä kysymyksiä. Tässä tekstissä tuon esiin sukupuolen, seksuaalisuuden ja lähisuhteiden moninaisuuden tunnustamisen moniarvoisuuden värittämänä ihmisarvo ja -oikeus kamppailuna sosiaalityössä. Vaikka moninaisuuden käsite sisältää myös ei-sateenkaarevat ihmiset, keskityn nimenomaan sateenkaarevuuden näkökulmasta moninaisuuden tunnustamiseen sosiaalityössä. Rajausta jättää ulkopuolelleen useita yksilöiden ja yhteisöjen asemaan vaikuttavia, mahdollista rakenteellista eriarvoisuutta aiheuttavia tekijöitä, kuten iän, toimintakyvyn, sosioekonomisen aseman ja etnisyyden (ks. Rossi 2015, 92). Näin ollen esiin nostamani huomiot eriarvoisuudesta, syrjinnästä ja sorrosta merkityksellistyvät ja todentuvat yksilöiden kokemuksissa ja arjen todellisuuksissa huomattavasti moninaisemmilla tavoilla riippuen yhtäällä ajasta, paikasta ja kontekstista kuin risteävistä identiteeteistä ja yksilöllisistä tekijöistä.

Aihe kytkeytyy monografiana toteutuvaan väitöskirjatutkimukseeni sukupuolten moninaisuuden tunnustamisen rakentumisesta suomalaisen sosiaalityön käytännöissä. Tunnustamisella viittaa Axel Honnethin (1995) tunnustussuhdeteoriassa kuvattuun identiteettien tunnustamiseen keskinäisissä ja vastavuoroisissa suhteissa. Identiteetit ymmärrän sosiaalisesti tuotettuina, minkä vuoksi ne ovat keskiössä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumisessa. Identiteetin tunnustus jäsentyy tunnustussuhdeteoriassa itseluottamuksen, -kunnioituksen ja -tunnon rakentumiseen ja muodostaa perustan toimijuudelle sekä autonomialle. (Niemi 2021, 2803–2805; Rossiter 2014, 93.)

Moniarvoisuuden ristipaineessa

Sosiaalityö toimii moniarvoisuuden ristipaineessa, jossa yhteiskunnalliset, kulttuuriset, institutionaaliset, professionaaliset ja työyhteisön sisäiset sekä henkilökohtaiset arvot ja ymmärrysmaailmat ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tämä altistaa

sosiaalityön väistämättä jännitteille, jotka liittyvät siihen, kenen elämäntavat, kokemukset ja identiteetit tunnustetaan ja tunnustetaan sosiaalityön käytännöissä ja rakenteissa. (Esim. Juhila 2006; Rossiter 2014.) Näin sosiaalityö toimii jatkuvasti eri arvojen ja normien risteyksissä, mikä ilmenee myös sateenkaarevuutta koskevissa keskusteluissa ja käytännöissä. Moninaisuuden tunnustaminen ei tarkoita vain hyväksyntää, vaan aktiivista normikriittistä työtettä, jossa kyseenalaistetaan oletuksia esimerkiksi perhemuodoista, sukupuolirooleista tai seksuaalisuuden ilmaisusta.

Siitä huolimatta, että sosiaalityön eettinen arvopohja rakentuu oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien ympärille, sosiaalityössä vallitsevat edelleen hetero-, cis- ja mononormatiiviset oletukset, jotka ohjaavat niin tutkimusta, koulutusta kuin käytännön työtä ja siellä olemassa olevia rakenteita, kuten asiakastietojärjestelmiä, palvelutarjontaa ja tilaratkaisuja (esim. Brusila ym. 2025; Clarke ym. 2026; Söderström 2025). Heteronormatiivisuuden eli hetero-oletuksen, voi ymmärtää kattokäsitteenä, jonka alle cis- ja mononormatiivisuus asettuvat. Cisnormatiivisuus tarkoittaa oletusta siitä, että kaikki ihmiset olisivat cis-sukupuolisia, jolloin sukupuoli-identiteetin oletetaan vastaavan syntymässä määriteltyä sukupuolta. Mononormatiivisuus puolestaan viittaa monogamiaan eli yhden parisuhteen malliin, joka rakentuu kahden ihmisen suljetusta suhteesta.

Nämä sukupuoli-, seksuaalisuus ja lähisuhteita koskettavat oletukset ja normit aiheuttavat rakenteellista syrjintää, joka vahvistaa sateenkaarivähemmistöjen kokemaa vähemmistöstressiä (ks. Meyer 2003). Moninaisuuden tunnustamattomuus voi johtaa syrjinnän kokemuksiin, palveluiden välttelyyn, häpeään ja pelkoon. Sosiaalityössä tämä näkyy esimerkiksi tilanteissa, joissa asiakas ei uskalla kertoa identiteetistään, koska pelkää sen vaikuttavan palveluprosesseihin tai ammattilaisen suhtautumiseen (Salovaara ym. 2025). Normikriittinen ja sorronvastainen

sosiaalityö edellyttää ammattilaiselta oman vallan ja oletusten reflektointia sekä valmiutta muuttaa käytäntöjä, jotka ylläpitävät syrjiviä rakenteita. Tämä on erityisen tärkeää tilanteissa, joissa asiakkaan identiteetti on yhteiskunnallisen keskustelun kohteena tai poliittisen kiistan välineenä. (Esim. Söderström 2025.)

Vaikka 2000-luvulla on saavutettu merkittäviä edistysaskelia sateenkaari-ihmisten oikeuksissa, viime vuosina sorto ja syrjintä ovat voimistuneet globaalisti. Erilaiset anti-gender-liikkeet ovat saaneet kannatusta uskonnollisista ja äärioikeistolaisista poliittisista liikkeistä (Butler 2024). Polarisaatio moninaisuuden tunnistamisen ja sen vastustamisen välillä on korostunut sosiaalisessa mediassa ja uutisoinnissa erityisesti Yhdysvaltojen osalta, jossa nykyinen poliittinen johto on ollut avoimen vihamielinen sateenkaari-ihmisiä kohtaan. Kansainvälinen kansanmurhien ennaltaehkäisyyn keskittyvä Lemkin instituutti varoitti maaliskuussa 2026 jo kolmatta kertaa Yhdysvaltojen eskaloituvasta sateenkaarivihamielisyydestä ja erityisesti transihmisiin kohdistuvasta vihamielisyydestä, syrjinnästä, sorrosta ja väkivallasta (Lemkin 11.03.2026). Sateenkaarivihamielisten diskurssien on havaittu kytkeytyvän myös muihin syrjiviin ja haitallisiin poliittisiin ideologioihin, joiden tavoitteena on heikentää naisten ja vähemmistöjen oikeuksia sekä edistää toksista maskuliinisuutta (Korolczuk ym. 2025).

Myös Suomessa on ollut vahvoja viitteitä sateenkaarivihamielisyyden voimistumisesta. Viimeisen vuosikymmenen aikana seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun liittyvien viharikosepäilyjen määrä on kasvanut hälyttävästi (Rauta 2025, 83). Kasvusta huolimatta vain reilu viides viikkes vihapuheen tai häirinnän uhriksi joutuneista on ilmoittanut kokemuksistaan (Jauhola ym. 2022, 105). Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettujen mukaan Suomi tarvitseekin muiden pohjoismaiden kaltaisen sateenkaaripoliittisen ohjelman, jonka avulla voidaan turvata ja edistää sateenkaari-ihmisten

oikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumista yhteiskunnassa (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 20.04.2026).

Keskustelu sateenkaarevuuden tunnustamisesta edellyttää kuitenkin tasavertaisia lähtökohtia, jotta kaikki osapuolet voivat osallistua siihen oikeudenmukaisesti ja ilman, että heidän perusoikeutensa ovat neuvottelun kohteena (Rossiter 2014, 96–105). Perusoikeuksien ja ihmisarvon tunnustamattomuus luo alisteisen aseman ja valtasuhteisiin perustuvan tilanteen, jossa sateenkaarivähemmistöt joutuvat puolustamaan oikeuttaan olla olemassa yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten sosiaalityön, arvioidessa ja määrittäessä kenelle tunnustus annetaan. Perusoikeuksia loukkaavia näkemyksiä ei siis voida asettaa tasaveroiseksi vaihtoehdoksi ihmisoikeuksia ja -arvoa kunnioittavien näkemysten rinnalle sosiaalityössä. Näin ollen sateenkaarevuuden, kuin kaiken muun ihmisyyden moninaisuuden tunnustaminen tulee olla peruslähtökohta kaikelle sosiaalityölle, eikä poikkeus tai neuvoteltavissa oleva asia. Sosiaalityö on ihmisoikeustyötä, ja ihmisoikeustyö alkaa siitä, että jokainen ihminen saa tulla nähdyksi omilla ehdoillaan.

Tunnustus – ihmisarvokysymys

Sateenkaarevien ihmisten tunnustaminen ei ole pelkkä sosiaalinen tai kulttuurinen kysymys, vaan perustavanlaatuinen ihmisarvo- ja ihmisoikeuskysymys (esim. Ayoub & Rainer 2025), joka kytkeytyy sosiaalityön eettisiin velvoitteisiin, rakenteelliseen yhdenvertaisuuteen ja yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen (NASW). Ihmisarvon tunnustamista haastavat edelleen normatiiviset käsitykset sukupuolesta, seksuaalisuudesta ja perheestä. Ihmisarvon loukkaukset voivat olla rakenteellisia, kuten syrjivät käytännöt palvelujärjestelmässä; sosiaalisia, kuten stigma, häpäisy tai ulossulkeminen sekä henkilökohtaisia, kuten sisäistetty häpeä tai pelko tulla nähdyksi omana itsenään. (Esim. Brusila ym. 2025; Salovaara ym. 2025; Clarke ym. 2026.)

Sosiaalityön näkökulmasta ihmisarvo ei ole abstrakti periaate, vaan konkreettinen vaatimus kohdata jokainen asiakas tasavertaisena, uskottavana ja oikeuksiaan käyttävänä toimijana (NASW). Tämä edellyttää normikriittistä sensitiivisyyttä ja valmiutta tunnistaa sateenkaarevien ihmisten kokema monitasoinen marginalisaatio. Sosiaalityön tehtävänä on varmistaa, että sateenkaarevien ihmisten oikeudet toteutuvat täysimääräisesti, ei vain muodollisesti. Sateenkaarevien ihmisten tunnustaminen on osa laajempaa tunnustuksen politiikkaa, jossa yksilön identiteetti ja kokemukset hyväksytään yhteiskunnallisesti legitimeiksi. Tunnustaminen ei ole vain yksilön kohtaamista, vaan myös rakenteellista työtä, jossa sosiaalityö osallistuu yhteiskunnallisen yhdenvertaisuuden rakentamiseen. Sosiaalityössä tunnustaminen voi tarkoittaa asiakkaan identiteetin ja suhteiden hyväksymistä ilman ehtoja, sensitiivistä ja normikriittistä kohtaamista sekä rakenteiden muuttamista niin, että moninaisuus tulee näkyväksi myös lomakkeissa, käytännöissä ja palvelupoluissa. (Ks. Reeder 2024; Rossi 2015, 73; Kroehle ym. 2020.)

Sosiaalityön tehtävänä onkin turvata ihmisarvo ja oikeudet kaikille ihmisille riippumatta heidän sukupuolestaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai lähisuhteidensa muodosta. Tämä velvoite perustuu sekä sosiaalityön eettisiin periaatteisiin (NASW) että kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin (United Nations 2015) ja kansallisiin lakeihin (esim. Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014). Moninaisuuden tunnustaminen ei ole pelkkä asennekysymys, vaan rakenteellinen vaatimus, joka edellyttää normikriittistä ja yhdenvertaisuutta edistävää työtettä (Reeder 2014). Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus haastaa sosiaalityön perinteisiä oletuksia perheestä, suhteista ja identiteetistä. Samalla se paljastaa, miten palvelujärjestelmä voi edelleen toimia hetero- ja cisnormatiivisesti, jolloin osa asiakkaista jää näkymättömäksi tai joutuu todistamaan identiteettiään saadakseen tarvitsemansa tuen (esim. Brusila ym. 2025). Kun yksilöiden ja

elämäntilanteiden moninaisuutta ei tunnusteta sosiaalisesti ja juridisesti legitiiminä, oikeudellinen yhdenvertaisuus ei toteudu.

Sosiaalityö on aina arvoihin pohjautuvaa, yhteiskuntapoliittista toimintaa, jonka avulla voidaan ylläpitää tai purkaa syrjiviä rakenteita. Sosiaalityö ei siis ole arvoneutraalia, sillä se heijastaa aina valintoja siitä, mitä pidetään arvokkaana, kunnioituksen arvoisena ja oikeutettuna (Niemi 2021; Rossiter 2014). Kun moninaisuutta ei tunnusteta, valta määrittää sitä kuka on ”oikeanlainen” ja kenen kokemukset toissijaisia. Valta keskittyykin usein niille, joiden identiteetti sopii vallitsevaan normiin. (Esim. Rossi 2015, 74–76.) Määrittelyvalta konkretisoituu sosiaalityössä siinä, miten palvelut rakentuvat vallitsevien normien, ei tosiasiallisten tarpeiden varaan. Tämän seurauksena rakenteellinen syrjintä ja väkivalta jäävät piiloon ja ihmiset joutuvat selittämään ja puolustamaan olemassaoloaan. Sosiaalityön tehtävä on tunnistaa nämä rakenteet ja toimia niiden muuttamiseksi. Tämä voi tarkoittaa sekä yksilötyötä että laajempaa vaikuttamistyötä organisaatioissa ja yhteiskunnassa. Ihmisoikeuksia ei kuitenkaan tule nähdä neuvoteltavina institutionaalisina valintoina vaan velvoitteina, jotka koskevat kaikkia julkisia toimijoita, myös sosiaalityötä.

Lopuksi

Sosiaalityön eettinen arvopohja ja arjen toimintakäytännöt eivät rakennu tyhjiössä. Ne muotoutuvat jatkuvassa jännitteessä erilaisten ihmisoikeushanteiden, yhteiskunnallisten rakenteiden ja sosiaalisten muutosten sekä kulttuurien välillä. Tämän seurauksena yhteiskunnalliset diskurssit heijastuvat suoraan sosiaalityöhön niin tutkimuksen, lainsäädännön kuin käytännön työssä työntekijöiden ja asiakkaiden tasolla. Rakenteellinen syrjintä ilmenee sosiaalityössä muun muassa järjestelmiin ja toimintakäytäntöihin sisäänrakennettuna eriarvoisuutena, joka ei välttämättä vaadi yksilötason vihamielisyyttä tai aktiivisia tekoja toimiakseen. Syrjintä ei siis ole vain yksilöiden asenteiden

seurausta, vaan se on institutionalisoitu osaksi rakenteita. Jotta syrjintä ymmärretään ensi sijassa rakenteellisena ongelmana eikä vain yksilön ennakkoluuloina tai arvokäsityksinä, instituutioiden tulee ottaa aktiivinen vastuu haitallisten normien purkamisesta.

Sosiaalityö voi toimia voimakkaana oikeuksien turvaajana silloin, kun se tunnistaa sateenkaarevien ihmisten kokemukset osaksi laajempaa kamppailua ihmisarvosta ja yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta. Moninaisuuden tunnustaminen ei ole vain yksilön oikeus, vaan yhteiskunnallinen velvoite ja osa sosiaalityön ammatillista ydintä. Sosiaalityö onkin parhaimmillaan silloin, kun se tukee ihmisiä elämään omannäköistään elämää ilman pelkoa, häpeää tai näkymättömyyttä. Tämä edellyttää normikriittistä työtettä, joka purkaa hetero-, cis- ja mononormatiivisia rakenteita, asiakkaan kokemustiedon arvostamista, turvallisen tilan luomista, jossa identiteettiä ei tarvitse selittää tai puolustaa sekä vaikuttamistyötä, joka muuttaa palvelujärjestelmän käytäntöjä yhdenvertaisemmiksi. Jotta sosiaalityö voi aidosti toteuttaa sorron vastaista työtä ja edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, tulisi vallitsevia normatiivisia toimintamalleja ja diskursseja tarkastella kriittisemmin niin sosiaalityön tutkimuksessa, koulutuksessa, rakenteissa kuin käytännöissä.

Moninaisuuden tunnustaminen ei tarkoita pelkkää suvaitsevaisuutta, jossa sosiaalityöllä on valta ”suvaita” ja sietää sateenkaarevuuden olemassaoloa. Tunnustaminen on ihmisoikeus, jolla pyritään varmistamaan, että kaikki voivat tulla kohdatuksi omana itsenään ilman pelkoa syrjinnästä tai väkivallasta. Tunnustaminen on aktiivista työtä ja valinta asettua kaikkien ihmisarvon ja -oikeuksien yhdenvertaisen edistämisen ja tunnustamisen puolelle, vaikka se tarkoittaisi joidenkin omien henkilökohtaisten näkemysten ohittamista. Sukupuolen, seksuaalisuuden ja lähisuhteiden moninaisuuden tunnustaminen on kaikkia koskettava ihmisarvokysymys, oikeudenmukaisuuskysymys ja kamppailua siitä, millaisessa yhteiskunnassa me haluamme

elää. Sosiaalityön ammattilainen ei voi olla neutraali tilanteissa, joissa neutraalius ylläpitää syrjiviä rakenteita. Yhdenvertaisuus edellyttää aktiivista toimintaa.

Lähteet

- Ayoub, Phillip M. & Rainer, Elise (2025) Promoting LGBTI rights in foreign policy: strategies for action while avoiding backlash. *Politics, Groups, and Identities*, 1–21. <https://doi-org.ezproxy.ulapland.fi/10.1080/21565503.2025.2543302>
- Brusila, Emilia & Hälinen, Sari & Lojonen, Ida & Peltomaa, Hanna & Puumalainen, Mimosa & Salovaara, Samuel & Söderström, Ilo (2025) Sateenkaariasiakkaat sosiaalityön palvelujärjestelmissä: näkyväksi tulemisen ja tunnustamisen kysymykset. *Tutkiva sosiaalityö*, 2025, 39–48. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/06e15a58-32e0-497a-83fd-d21033bb832b>
- Butler, Judith (2024) *Kuka pelkää sukupuolta?* Helsinki: Kosmos. Suomentanut Anna Nurminen.
- Clarke, Kris & Söderström, Ilo & Sullivan, Christopher B. & Rossi, Leena-Maija (2026). LGBTQI+ inclusion in Finnish social work education: Reality or empty talk? *Social work education*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/02615479.2026.2639040>
- Honneth, Axel (1995) *The struggle for recognition: The moral grammar of social conflicts*. MIT Press.
- Jauhola, Laura & Siltala, Jenna & Nieminen, Kati & Owal Group Oy (2022) ”Että puututtaisiin konkreettisesti”: Seurantaselvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. Helsinki: Oikeusministeriö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-482-4>
- Juhila, Kirsi (2006) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.
- Korolczuk, Elżbieta & Graff, Agnieszka & Kantola, Johanna (2025) Gender danger. Mapping a decade of research on anti-gender politics. *Journal of Gender Studies*, 34(5), 621–640. <https://doi.org/10.1080/09589236.2025.2489584>
- Kroehle, Kel & Shelton, Jama & Clark, Emilie & Seelman, Kristie (2020) Mainstreaming Dissidence: Confronting Binary Gender in Social Work’s Grand Challenges. *Social Work*. 65(4), 368–377. <https://doi.org/10.1093/sw/swaa037>
- Lemkin 11.03.2026. Red flag alert -Anti-Trans Genocide in the USA -#3. [Red Flag Alert - Anti-Trans Genocide in the USA - #3 | Lemkin Institute](https://www.lemkininstitute.org/red-flag-alert-anti-trans-genocide-in-the-usa-3/) Viitattu 31.5.2026
- NASW (n.d.) Read the Code of Ethics. <https://www.socialworkers.org/about/ethics/code-of-ethics/code-of-ethics-english> Viitattu 31.05.2026
- Niemi, Petteri (2021) Recognition and the Other in Social Work. *The British journal of social work*, 51(7), 2802–2818. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa023>

- Rauta, Jenita (2025) Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2024. Poliisiammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025100299240>
- Reeder, Kelsey G. (2024) Questioning Case Studies: Subverting Social Work Education and Practice Through a Lens of Queer Irreverence. *Studies in Clinical Social Work: Transforming Practice, Education and Research*, 94(4), 362–380. <https://doi-org.ezproxy.ulapland.fi/10.1080/28376811.2024.2419678>
- Rossi, Leena-Maija (2015) Muuttuva sukupuoli: Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa. Helsinki: Gaudeamus.
- Rossiter, Amy (2014) Axel Honneth's theory of recognition and its potential for aligning social work with social justice. *Critical and radical social work*, 2(1), 93–108. <https://doi.org/10.1332/204986014X13912564145762>
- Salakka, Miska (2025) Sukupuolten moninaisuus: Seksuaalisuus ja hyvinvointi. SKS Kirjat.
- Salovaara, Samuel & Lopenen, Ida & Peltomaa, Hanna (2025) ”Oon ollut vaan olemassa, enkä elänyt”: sukupuolenkorjaushoitojen esteiden seuraukset transihmisten hyvinvoinnille ja arjelle. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 33(3), 292–310. <https://doi.org/10.30668/janus.163382>
- Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (2010) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino.
- Söderström, Ilo (2025) Normative Boundaries Limiting Accessibility to Social Work for Queer People with a Refugee Background. *Social inclusion*, 13(13), 20–13<20. <https://doi.org/10.17645/si.10453>
- United Nations (2015) Universal Declaration of Human Rights. United Nations. https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf Viitattu 31.05.2026
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu 20.04.2026 <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/-/yhdenvertaisuusvaltuutettu-ja-tasa-arvovaltuutettu-suomeen-tarvitaan-sateenkaaripoliittinen-ohjelma>
- Meyer, Ilan H. (2003) Prejudice, Social Stress, and Mental Health in Lesbian, Gay, and Bisexual Populations: Conceptual Issues and Research Evidence. *Psychological bulletin*, 129(5), 674–697. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.5.674>

Noora Kivioja

väitöskirjatutkija

Helsingin yliopisto

noora.kivioja@helsinki.fi

Sosiaalityön ammattieettiset kysymykset

radikalisoitumishuolen parissa työskenneltäessä

Koillis-Syyrian leireiltä Suomeen palanneet naiset ja lapset

Johdanto

Isis-terroristijärjestön alueellisen kukistumisen jälkeen Koillis-Syyrian leireille vangitut naiset ja lapset nousivat kiivaan yhteiskunnallisen keskustelun aiheeksi alkuvuonna 2019, kun heidän joukossaan raportoitiin olevan suomalaisia. Kotimaisessa mediasa entisillä pakolaisleireillä kuten al-Holin leirillä, vangittuina pidettyjä naisia ja lapsia, sekä heidän mahdollista auttamistaan Suomeen paluussa, kuvattiin usein uhkakuvien avulla. Naisia kuvattiin terroristijärjestön hirmutekojen yhteydessä ja heidät kehystettiin ei-suomalaisiksi. Myös lapsia kuvattiin äitiensä kautta yleisesti ei-tervetulleina – silloinkin kun lasten palautukset nähtiin oikeudellisesti tarpeellisina. (Mustasaari 2020; Lagus ym. 2023.) Naisten ja lasten tilanne oli pitkään oikeudellisesti epäselvä (Valtioneuvoston oikeuskansleri 2019) ja vasta joulukuussa 2019 pitkän prosessin jälkeen hallitus julkaisi periaatepäätöksen, jossa lasten kotiuttaminen nostettiin viranomaistoiminnan tärkeimmäksi päämääräksi (Valtioneuvosto 2019). Suomeen on sen jälkeen mediatietojen mukaan palannut Koillis-Syyriasta yhteensä 35 naista ja lasta, jotka elivät Isisin piirissä ennen sen

kukistumista (Yle 2025). Lisäksi yhteensä noin kymmenen al-Holin leirille jääneen suomalaisnaisen ja -lapsen olinpaikka on epäselvä alkuvuonna 2026 tapahtuneen al-Holin leirin sulkemisen jälkeen (Yle 2026). Käytän tässä tekstissä jo Suomeen Koillis-Syyrian leireiltä palanneista, aiemmin Isisin piirissä eläneistä naisista lapsineen termiä palaajat. Kansainvälisessä tutkimuskeskustelussa vastaava vakiintunut termi on *returnees*. Tekstissä keskityn siis naisiin ja lapsiin, enkä käsittele Isisin piirissä eläneitä miehiä, jotka vangittiin paikallisiin vankiloihin järjestön alueellisen kukistumisen yhteydessä.

Sosiaalityön ammattilaisten rooli suomalaisten nais- ja lapsipalaajien kanssa työskentelyssä vaikuttaa kansainvälisesti tarkasteltuna uniikilta ja keskeiseltä. Niukkojen julkisten tietojen perusteella monissa muissa Euroopan maissa naispalaajia on vangittu paluun jälkeen (esim. Al Jazeera 2022), kun taas Suomessa yleinen linja on vaikuttanut olleen ensisijaisesti työskennellä naisten ja lasten kanssa yhdessä perheenä (Kivioja & Mustasaari 2025). Koska suomalaisten sosiaalityön ammattilaisten tietous radikalisoitumisesta oli puutteellista vielä palaajien saapumisen aikaan (Ritola & Mikkola 2019), vaikuttavat suomalaiset sosiaalityöntekijät kuitenkin olleen uuden ilmiön äärellä heidän kanssaan työskennellessään. Tämä teksti taustoittaa suomalaisten nais- ja lapsipalaajien parissa tehtyyn sosiaalityöhön kiinteästi liittyvää temaattista kokonaisuutta: radikalisoitumisen sekä sosiaalityön arvopohjan ja ammattieettisten periaatteiden suhdetta. Esittelen tekstissä tätä jännitteiseksi luonnehdittua suhdetta aiempaan tutkimuskirjallisuuteen perustuen ja lopuksi pohdin kokonaisuutta suhteessa yhteistyöhön ja yhdessä tekemiseen.

Radikalisoituminen ja suomalaiset nais- ja lapsipalaajat Koillis-Syyriasta

Radikalisoitumisen vastainen työ liitetään niin tutkijoiden kuin päättäjienkin puheessa usein väkivaltaiseen ekstremismiin,

joka tarkoittaa väkivallan käyttämistä, sillä uhkaamista tai siihen kannustamista ideologisin perustein (Sisäministeriö 2020). Vakavimmassa muodossaan se voi johtaa terroritekoihin. Radikalisoituminen käsitetään usein näihin tekoihin johtavana ideologisen prosessina. Toisin kuin yleisesti ajatellaan, radikalisoitumisriskit eivät kuitenkaan liity yksinomaan ideologiaan, vaan moniin erilaisiin tekijöihin (Borum 2011). Ideologinen radikalisoituminen ei aina ole vaade väkivaltaiseen ekstremistiseen tekoon ryhtymiselle, ja toisaalta kaikki radikaalin ideologian omaavat eivät koskaan käytä väkivaltaa. Ideologia ja radikaali toiminta on siis syytä ymmärtää erillisinä, mutta toisiinsa joskus yhteydessä olevina. Radikalisoitumisen parissa työskenneltäessä on kiinnitettävä huomiota ideologian lisäksi myös yksilöllisiin tekijöihin, ryhmäprosesseihin, sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja tilannetekijöihin (Borum 2011; Vergani ym. 2020). Määriteltäessä radikalisoitumista käsitteenä on lisäksi syytä huomata, että se ei välttämättä aina liity negatiivisiin asioihin. Historiassa aikanaan radikaalit yksilöt ovat ihmisoikeusaktivismillaan voineet edistää myös nykypäivänä yleisesti arvostettuja asioita, esimerkiksi naisasianaisten radikaali aktivismi johti lopulta naisten äänioikeuden saamiseen (esim. Holton 1996).

Suomessa radikalisoitumisen vastaista työtä koordinoidaan sisäministeriön väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn ohjelmassa (2024). Sosiaalihuollon osalta ohjelmassa linjataan, että tulisi luoda alueellisten ja paikallisten viranomaistoimijoiden kansallinen yhteistyöverkosto, edistää nuorten ja nuorten aikuisten osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan sekä lisätä lasten ja nuorten yhteisöllisyyden kokemuksia. Lisäksi korostetaan osaamisen lisäämistä aihepiiristä ja ammattilaisten tiedonjaosta, paikallisten toimintamallien kehittämistä, sekä yksilötyöskentelyssä perhetilanteiden tunnistamista, moniammatillisen työskentelyn tärkeyttä ja suojaavien tekijöiden hyödyntämistä.

Tämä teksti keskittyy radikalisoitumiseen Isis-terroristijärjestön alueella eläneiden suomalaisten nais- ja lapsipalaajien yhteydessä. Aiempaan yleisesti radikalisoitumista koskevaan tutkimukseen viitaten ei ole syytä lähtökohtaisesti ajatella, että kaikki Isisin piirissä eläneet tai alueelle matkustaneet välttämättä jakaisivat järjestön ideologian tai itse tekisivät väkivaltaisia tekoja. Toisaalta on selvää, että ainakin osa järjestön piirissä eläneistä naisista on toiminut esimerkiksi rekrytoinnissa ja taktisissa rooleissa, kuten ihmiskaupan järjestämisessä (Bloom & Lokmanoglu 2023). Irakiin ja Syyriaan Isisin taistelualueelle matkustamisen ja järjestöstä irtautumisen syyt sekä kokemukset konfliktialueella ovatkin olleet moninaisia (Speckhard & Ellenberg 2020). Myös suomalais-tutkimus alueelle kohdistunutta matkustamista koskien osoittaa, että radikalisoitumisprosessi ei ole yhdensuuntainen tai tiettyyn lopulliseen päämäärään suuntaava, vaan sisältää epäilyksiä, suunnanmuutoksia ja omien käsitysten kyseenalaistamista (Juntunen ym. 2016). Sen mukaan konfliktialueelle matkustaneiden nuorten sosiaalinen profiili oli hyvin vaihteleva niin taustan kuin alueella ollessa tehdyn toiminnankin muodossa. Näiden tutkimus- ja taustatietojen perusteella vaikuttaa todennäköiseltä, että suomalaisten nais- ja lapsipalaajien parissa työskennelleet sosiaalityön ammattilaiset ovat kohdanneet moninaisen joukon vaihtelevin taustoin.

Aiempiin konfliktialueilta palaavien lasten tukemisen kokemuksiin perustuen on esitetty, että paluun jälkeisen reinte-graation tuki tulisi ensisijaisesti järjestää laajassa eri toimijoiden yhteistyössä (Bunn ym. 2023). Toisaalta tutkimuksessa on myös korostettu yhteisölähtöisen ja informaalin tuen merkitystä keskitetyn ja valtiojohtoisen tuen sijaan (Ellis ym. 2023). Suositusluontoisesta tutkimus- ja raporttikirjallisuudesta huolimatta empiirisiin aineistoihin perustuva palaajia koskeva kirjallisuus vaikuttaa vielä niukalta (ks. kuitenkin Kozlova ym. 2024). Suomalaiskontekstissa olen kuitenkin tutkinut lastensuojelun

roolia palautusprosesseissa (Kivioja & Mustasaari 2025) sekä sosiaalityön ammattilaisten työskentelyssä kohtaamia jännitteitä, jotka liittyivät palaajien kuvaamiseen mediassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa erityisesti turvallisuushkan näkökulmasta (Kivioja 2025). Lisäksi järjestöt ovat raportoineet sujuvista lasten reintegraation kokemuksista korostaen viranomaisien ja kansalaisyhteiskunnan, kuten uskonnollisten yhteisöjen, yhteistyön merkitystä, sekä holistista näkökulmaa radikalisoitumisen ehkäisyssä (esim. Human Rights Watch 2022).

Sosiaalityön arvopohjan ja ammattieettisten periaatteiden suhde radikalisoitumisen parissa työskentelyyn

Sosiaalityön yhteistä arvopohjaa ja ammattieettisiä periaatteita on määritelty sosiaalityöntekijöiden kansainvälisen järjestön IFSW:n (2014) ja kansallisesti ammattijärjestö Talentian (2022) toimesta. IFSW:n sosiaalityön määritelmä korostaa moninaisuuden kunnioittamista, ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämistä, osallisuutta sekä yksilö- ja rakenteellisen tason toimintaa hyvinvoinnin edistämiseksi. Saman suuntaisesti myös kansallinen ammattieettinen ohjeistus korostaa muun muassa kaikkien ihmisten ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia, osallisuutta, holistisuutta ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Myös tutkimuskirjallisuus sosiaalityön yhteistä arvopohjaa koskien nostaa esiin samankaltaisia seikkoja korostaen esimerkiksi asiakkaan oikeuksia, tasavertaisia mahdollisuuksia ja sen näkökulman tärkeyttä, että ihminen on kykenevä muutokseen (Levy 1973). Ammattietiikkaan liittyen tutkimuksessa on myös korostettu sen olevan tilannekohtaista, laajemmassa sosiaalisessa, poliittisessa ja kulttuurisessa kontekstissa rakentuvaa; jota-kin yksittäisen työntekijän päätöksiä laajempaa. Jokapäiväisen sosiaalityön ammattilaisten ammattieettisen toiminnan lisäksi eettisyys voikin varsinkin epäeettisissä konteksteissa toimiessa

tarkoittaa myös etiikan ja politiikan yhteyden tunnistamista ja kollektiivista vastarintaa (Banks 2016, Weinberg & Banks 2019).

Kansainvälisessä sosiaalityön tutkimuksessa on keskusteltu enenevissä määrin sosiaalialan arvopohjan ja ammattietiikan sekä radikalisoitumiseen liittyvän huolen parissa työskentelyn jännitteistä, kun sosiaalityöntekijöiden rooli terrorismin vastaisissa toimissa on yleistynyt (Finch ym. 2022). Huomiota on kiinnitetty siihen, että tässä kontekstissa sosiaalityöntekijöiden tulee tietoisesti vastustaa ideologiseen moraalipaniikkiin sekä valvonta- ja turvallisuusorientaatioon mukaan lähtemistä. Tärkeää on myös kiinnittää huomiota siihen, miten syrjäyttämisen ja rankaisemisen sijaan sosiaalityö voi edelleen tukea ja hyödyttää asiakasperheitä. (Stanley & Guru 2015; McKendrick & Finch, 2017.) Tärkeiksi vastavoimiksi valvontaan ja sortoon nojaille riskikeskeisille toimenpiteille on tutkimuskirjallisuudessa nostettu ihmisoikeuskeskeisyys, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen ja voimavarakeskeisyys perheiden kanssa työskentelyssä (Stanley 2018; Stanley ym. 2018; McKendrick & Finch 2019). Lisäksi poliisitoimen ja sosiaalihuollon erilaisten instituutio-naalisten toimintaperiaatteiden on todettu vaikuttavan siihen, nähdäänkö asiakas työskentelyprosessissa riskissä olevana, vai itsessään riskinä ja ohjaako työskentelyä turvallisuuden vai hoi-van näkökulma (Christensen ym. 2024). Toisaalta radikalisoitumiskontekstissa työskenneltäessä sosiaalityön on myös todettu olevan usein alisteisessa asemassa poliisiin nähden ja sosiaalityöntekijöiden tarvitsevan omalta organisaatioltaan tukea tällaisissa haastavissa tilanteissa (Haugstvedt 2022; Haugstvedt & Tuastad 2023).

Lopuksi

Yhteistyö ja yhdessä tekeminen nousevat monin tavoin esiin tarkasteltaessa sosiaalityön arvopohjan ja ammattieettisten periaatteiden sekä radikalisoitumisen parissa työskentelyn

kokonaisuutta. Suomalaispalaajien tapauksessa aiempi tutkimuskirjallisuus ja raportit nostavat esiin moniammatillisen yhteistyön sekä ammattilaisten ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyön tärkeyttä radikalisoitumisen vastaisessa työskentelyssä. Lisäksi yhteisöjen ja ryhmäprosessien merkitys radikalisoitumisprosesseissa on tutkimuksen mukaan syytä tunnistaa. Kansallisessa radikalisoitumisen vastaisen työskentelyn ohjeistuksessa (Sisäministeriö 2024) onkin otettu huomioon näitä tekijöitä kiinnittämällä huomiota esimerkiksi viranomaisten moniammatilliseen yhteistyöhön ja nuorten yhteisöllisyyden kokemusten vahvistamisessa.

Kansainvälisen tutkimuksen mukaan eri ammattikuntien erilaiset orientaatiot voivat kuitenkin haastaa yhteistyötä radikalisoitumishuolen parissa työskenneltäessä ja sosiaalityössä voidaan tarvita oman työyhteisön sisäistä tukea tällaisissa tilanteissa. Jos radikalisoitumista lähestytään vain turvallisuuden ja valvonnan näkökulmasta, se asettuukin sosiaalityön arvopohjan ja ammattieettisten periaatteiden kanssa jännitteiseen suhteeseen. Toisaalta sosiaalialan ammattietiikka tulee ymmärtää tilannekohtaisena ja laajemmassa kontekstissaan rakentuvana (Banks 2016). Tällaisten jännitteisten kontekstien tutkiminen voi kasvattaa ymmärrystä ammattieettisen toiminnan haasteista käytännön työssä. Suomalaispalaajien parissa tehty sosiaalityön tutkimus voikin tarjota arvokkaan näkökulman siihen, miten radikalisoitumishuoleen ja turvallisuuteen liittyviä jännitteitä ratkotaan sosiaalityön arjessa käytännön ammattieettisinä kysymyksinä, ja mikä on yhteistyön ja yhdessä tekemisen rooli tai potentiaali tällaisessa sosiaalityön erityiskysymyksessä.

Lähteet

- Al Jazeera (2022) France repatriates 51 children, mothers from Syrian camps, 7.5.2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/7/5/france-repatriates-children-mothers-from-syrian-refugee-camps> Luettu 19.8.2025.
- Banks, Sarah (2016) Everyday ethics in professional life: social work as ethics work. *Ethics and Social Welfare*, 10(1), 35-52. <https://doi.org/10.1080/17496535.2015.1126623>
- Bloom, Mia & Lokmanoglu, Ayse (2023) From Pawn to Knights: The Changing Role of Women's Agency in Terrorism? *Studies in Conflict & Terrorism*, 46 (4), 399-414. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2020.1759263>
- Borum, Randy (2011) Radicalization into Violent Extremism I: A Review of Social Science Theories. *Journal of Strategic Security*, 4(4), 7-36. <https://doi.org/10.5038/1944-0472.4.4.1>
- Bunn, Mary & Christopher, Enryka & Polutnik-Smith, Chloe & McCoy, John & Hanneke, Rosie & King, Michael & Ellis, B. Heidi & Cardeli, Emma & Weine, Stevan (2023) Rehabilitation and Reintegration of Women and Children Returning from Violent Extremist Contexts: A Rapid Review to Inform Program and Policy Development. *Terrorism and Political Violence*, 1-33. <https://doi.org/10.1080/09546553.2023.2169143>
- Christensen, Tina Wilchen & Lindekilde, Lasse & Sivenbring, Jennie & Bjørge, Tore & Magnæs Gjelsvik, Ingvild & Solhjell, Randi & Haugstvedt, Håvard & Malmros, Robin Andersson & Kangasniemi, Mari & Kallio, Hanna (2024) "Being a Risk" or "Being at Risk": Factors Shaping Negotiation of Concerns of Radicalization within Multiagency Collaboration in the Nordic Countries. *Democracy and security*, 20 (1), 1-24, <https://doi.org/10.1080/17419166.2023.2220117>
- Ellis, B. Heidi & King, Michael & Cardeli, Emma & Christopher, Enryka & Davis, Seetha & Yohannes, Sewit & Bunn, Mary & McCoy, John & Weine, Stevan (2023) Supporting Women and Children Returning from Violent Extremist Contexts: Proposing a 5R Framework to Inform Program and Policy Development. *Terrorism and Political Violence*, 1-30. <https://doi.org/10.1080/09546553.2023.2169142>
- Finch, Jo & Jönsson, Jessica & Kamali, Masoud & McKendrick, David (2022) Social work and countering violent extremism in Sweden and the UK. *European Journal of Social Work*, 25 (1), 119-130. <https://doi.org/10.1080/13691457.2019.1657803>
- Haugstvedt, Håvard (2022) The role of social support for social workers engaged in preventing radicalization and violent extremism. *Nordic Social Work Research*, 12 (1), 166-179. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2020.1806102>

- Haugstvedt, Håvard & Tuastad, Svein Erik (2023) 'It Gets a Bit Messy': Norwegian Social Workers' Perspectives on Collaboration with Police and Security Service on Cases of Radicalisation and Violent Extremism. *Terrorism and Political Violence*, 35 (3), 677–693. <https://doi.org/10.1080/09546553.2021.1970541>
- Holton, Sandra (1996) *Suffrage Days: Stories from the Women's Suffrage Movement*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203427569>
- Human Rights Watch (2022) "My Son is Just Another Kid" Experiences of Children Repatriated from Camps for ISIS Suspects and Their Families in Northeast Syria. <https://www.hrw.org/report/2022/11/21/my-son-is-just-another-kid/experiences-of-children-repatriated-from-camps-for> Luettu 7.12.2023.
- IFSW (2014). GLOBAL DEFINITION OF SOCIAL WORK. International Federation of Social Workers IFSW. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> Luettu 9.6.2026.
- Juntunen, Marko & Creutz, Karin & Saari, Juho (2016) Suomesta Syyrian ja Irakin konfliktikentälle suuntautuva liikkuvuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 43/2016. Valtioneuvoston kanslia.
- Kivioja, Noora (2025) Koillis-Syyrian leireiltä palanneiden naisten ja lasten kanssa työskentely ja turvallistamisen jännitteet. Teoksessa Aini Pehkonen, Aino Kääriäinen, Riitta-Liisa Kinni & Piia Puurunen (toim.) *Vaativa sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2025*. Jyväskylä: SoPhi, 214–232.
- Kivioja, Noora & Mustasaari, Sanna (2025) Rights-based social work as a practice. The role of child welfare social work in the repatriations of Finnish children from the camps in north-eastern Syria. *European Journal of Social Work*, 28 (2), 313–324. <https://doi.org/10.1080/13691457.2024.2358354>
- Kozlova, Maria & Mikheev, Igor & Lyapina, Alfiya (2024) Reintegration of Russian children returned from war zones in the Middle East: Directions, actors, barriers. *Children and Youth Services Review*, 156, 107322. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.107322>
- Lagus, Laura & Heino, Eveliina & Katisko, Marja (2023) Representations of Unwelcomed Children – Public Discussion in Helsingin Sanomat Newspaper about Finnish Children Living in Camp of al-Hol in Eastern Syria in 2019. *Critical Social Work*, 24 (1). <https://doi.org/10.22329/csw.v24i1.7855>
- Levy, Charles (1973) The Value Base of Social Work. *Journal of Education for Social Work*, 9 (1), 34–42. <https://doi.org/10.1080/00220612.1973.10671941>
- McKendrick, David & Finch, Jo (2017) 'Downpressor man': Securitisation, safeguarding and social work. *Critical and Radical Social Work*, 5 (3), 287–300. <https://doi.org/10.1332/204986017X15029697482460>
- McKendrick, David & Finch, Jo (2019) PREVENT, safeguarding and the common-sensing of social work in the United Kingdom. *Aotearoa New Zealand Social Work*, 31 (2), 18–28. <https://doi.org/10.11157/anzswj-vol31iss2id631>

- Mustasaari, Sanna (2020) Affective constructions of justice: Isis-families and the law in the Finnish public debate. *Oñati Socio-Legal Series*, 11 (4), 1036–1065. Scopus. <https://doi.org/10.35295/OSLS.IISL/0000-0000-0000-1159>
- Ritola, Venla & Mikkola, Merja (2019). Väkivaltaisesta ekstremismistä tarvitaan enemmän tietoa sosiaali- ja terveydenhuollossa. THL. Tutkimuksesta tiiviisti, 40, 8.
- Sisäministeriö (2020) Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma 2019–2023, 2020:1; Sisäministeriön Julkaisuja. Sisäministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-311-8>
- Sisäministeriö (2024) Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn ja torjunnan toimenpideohjelma 2024–2027. Periaatepäätös 11.7.2024. Sisäinen Turvallisuus, 12. Sisäministeriö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-977-6>
- Speckhard, Anne & Ellenberg, Molly (2020) ISIS in Their Own Words: Recruitment History, Motivations for Joining, Travel, Experiences in ISIS, and Disillusionment over Time – Analysis of 220 In-depth Interviews of ISIS Returnees, Defectors and Prisoners. *Journal of Strategic Security*, 13(1), 82–127. <https://doi.org/10.5038/1944-0472.13.1.1791>
- Stanley, Tony (2018) The relevance of risk work theory to practice: The case of statutory social work and the risk of radicalisation in the UK. *Health, Risk & Society*, 20 (1–2), 104–112. <https://doi.org/10.1080/13698575.2018.1444739>
- Stanley, Tony & Guru, Surinder (2015) Childhood Radicalisation Risk: An Emerging Practice Issue. *Practice*, 27(5), 353–366. <https://doi.org/10.1080/09503153.2015.1053858>
- Stanley, Tony & Guru, Surinder & Gupta, Anna (2018) Working with PREVENT: Social Work Options for Cases of ‘Radicalisation Risk’. *Practice*, 30 (2), 131–146. <https://doi.org/10.1080/09503153.2017.1414176>
- Talentia (2022) Arkit, arvot, ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet.
- Valtioneuvosto (2019) Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaislasten kotiuttamiseksi al-Holin leiriltä (UM/2019/203). Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f80677066>
- Valtioneuvoston oikeuskansleri (2019) Vastaus kanteluasioihin, jotka koskevat Syyrian leirillä olevien kotiuttamista (OKV/998/1/2019 ym.), 10.9.2019. https://oikeuskansleri.fi/documents/1428954/164296211/published_decision_OKV_998_1_2019.pdf Luettu 14.8.2023.
- Vergani, Matteo & Iqbal, Muhammad & Ilbahar, Ekin & Barton, Greg (2020) The Three Ps of Radicalization: Push, Pull and Personal. A Systematic Scoping Review of the Scientific Evidence about Radicalization Into Violent Extremism. *Studies in Conflict and Terrorism*, 43 (10), 854–854. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2018.1505686>

- Weinberg, Merlinda & Banks, Sarah (2019) Practising Ethically in Unethical Times: Everyday Resistance in Social Work. *Ethics and social welfare*, 13 (4), 361–376.
- Yle (2025) Ulkoministeriön Tanner: Suomi kotiuttaisi al-Holista kaikki lapset, mutta äidit eivät ole tehneet yhteistyötä, 17.11.2025. <https://yle.fi/a/74-20194462>
Luettu 19.5.2026.
- Yle (2026) Ulkoministeriön Tanner: Al-Holin leiri suljetaan ehkä jo tänään. 19.2.2026, https://yle.fi/a/74-20211163?utm_source=social-media-share&utm_medium=social&utm_campaign=ylefiapp Luettu 4.3.2026.

TEEMA II:
ASIAKASLÄHTÖINEN JA
MONIAMMATILLINEN
SOSIAALITYÖ

Elli Kurkikangas

väitöskirjatutkija

Tampereen yliopisto

elli.kurkikangas@tuni.fi

Asiakkaan näkemyksen vastaanottaminen aikuissosiaalityön keskusteluissa: jäsennyksiä asiakkaan toimijuutta tukevista vuorovaikutusteeoista

Johdanto

Asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen on aikuis-sosiaalityön keskeinen periaate. Tämän periaatteen toteutumisen edellyttää asiakkaan näkemyksen nostamista sosiaalityön vuorovaikutuksen perustaksi. Vaikka asiakkaan rooli oman tilanteensa arvioijana, tiedontuottajana ja päätöksentekijänä nähdään keskeisenä (Raitakari ym. 2021), asiakkaan oma näkemys ei kuitenkaan automaattisesti asetu palvelupolun määrittämisen ja suunnitelmien tekemisen perusteeksi, vaan se edellyttää työntekijältä tämän asian aktiivista edistämistä vuorovaikutuksessa. Hahmottelen tässä tekstissä asiakkaan näkemyksen huomioimista sosiaalityöntekijän vuorovaikutustekoina.

Asiakkaan toimijuus kytkeytyy sosiaalityöntekijän toimintatapoihin, vuorovaikutustaitoihin ja suhtautumiseen asiakkaaseen: asiakkaan näkemyksen kuuleminen ja tunnustaminen rakentavat luottamusta ja vahvistavat asiakkaan toimijuutta vuorovaikutustilanteessa (Ranta 2020a). Yhteinen ymmärrys asiakkaan tilanteesta ja tarvittavista palveluista rakentuu parhaiten silloin, kun asiakkaan näkemys asetetaan vuorovaikutuksellisen työskentelyn lähtökohdaksi. Asiakkaan näkemyksen

huomioimista voidaan jäsentää tarkastelemalla sitä, miten sosiaalityöntekijä kysyy ja ottaa vastaan asiakkaan näkemyksiin liittyvää tietoa ja miten se rakentuu tärkeään asemaan asiakastyöntekijäkeskusteluissa (Juhila ym. 2003).

Sosiaalityössä keskustelun osapuolilla on erilaiset mahdollisuudet ilmaista näkemyksensä tilanteestaan. Sosiaalityöntekijällä katsotaan yleensä olevan ammatillista tietoa palvelujärjestelmästä, kun taas asiakkaalla katsotaan olevan kokemuksellista tietoa esimerkiksi omiin tuntemuksiinsa ja elämäänsä liittyvistä yksityiskohdista. (Heritage ym. 2012.) Osapuolten, tässä tapauksessa erityisesti asiakkaan näkemykset tulevat huomioiduksi vuorovaikutuksellisten tekojen välityksellä, joihin paneudun tarkemmin tässä tekstissä. Tarkastelemalla vuorovaikutustekoja sosiaalityön keskusteluissa voidaan tehdä tulkintoja siitä, kunnioittaako sosiaalityöntekijä asiakkaan näkemystä ja millä tavalla tämä mahdollinen kunnioitus todentuu vuorovaikutuksessa.

Asiakkaan näkemyksen huomioon ottaminen kytkeytyy asiakkaan toimijuuden mahdollisuuksiin. Toimijuus ei ole olosuhteistaan irrallinen ilmiö, vaan se muotoutuu asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa ja muissa asiakkaan ja työntekijän keskustelutilanteessa läsnä olevissa suhteissa (Ranta 2020a). Asiakkaan toimijuuden mahdollisuuksia muovaa institutionaalisen keskustelun konteksti, jossa sosiaalityöntekijä ja asiakas asettuvat heille määritettyihin rooleihin ja toimivat niiden ohjaamalla tavalla (Juhila 2006; Jokinen 2016; Ranta 2020a). Asiakkaan toimijuuden mahdollisuudet muodostuvat erilaisiksi silloin, jos asiakas-työntekijäsuhteessa painottuvat yhteiskunnan asettamat odotukset ja kontrolli verrattuna tilanteeseen, jossa suhde perustuu kumppanuuteen ja yhteistyön rakentamiseen vuorovaikutuksessa (Juhila 2006).

Sosiaalityön käytännöissä keskustelu on keskeinen tiedon välittämisen ja auttamisen väline. Keskustelujen avulla asiakkaat kertovat tilanteestaan, näkemyksistään ja avuntarpeestaan.

Sosiaalityöntekijät puolestaan rakentavat keskustelun avulla yhteistä käsitystä asiakkaan tilanteesta ja sen mahdollisesti vaatimista ratkaisuksista. Sosiaalityön keskustelut ovat luonteeltaan institutionaalisia erotuksena esimerkiksi ystävien välisestä arki-keskustelusta. (Juhila ym. 2013.) Institutionaalisia keskusteluja kuvaa tavoitteellisuus: niillä pyritään johonkin instituution toimintaan liittyvään päämäärään. Institutionaalisessa keskustelussa tulevat näkyviin osallistujien, kuten asiakkaan ja sosiaalityöntekijän roolit. Näihin rooleihin kiinnittymisen myötä tulee esiin tilanteen hierarkkisuus, esimerkiksi sosiaalityöntekijän mahdollisuus kysyä henkilökohtaisia kysymyksiä ja asiakkaan velvoite vastata noihin kysymyksiin – mitä ei useinkaan pidetä tilanteeseen sopivana toisin päin. (Juhila 2014.) Tämän epäsymmetrian vuoksi institutionaalisissa keskusteluissa korostuu työntekijäjohtoisuus eli työntekijän kysymykset ja asiakkaan vastaukset (Juhila & Hall 2017). Sosiaalityön keskusteluissa työntekijät kysyvät asiakkaan näkemyksiä ja ajatuksia osoittaen, että asiakkaalla on paitsi oikeus myös velvollisuus tuottaa tietoa omasta tilanteestaan (Räsänen 2022).

Tarkastelen seuraavaksi aikuissosiaalityön keskustelua aineisto-esimerkin avulla. Esimerkki on osa väitöstutkimustani varten kokoamaani asiakas-työntekijäkeskustelun ääninauhoiteaineistoa, jonka pohjalta laadin parhaillaan artikkelia.¹

1. Sosiaalityöntekijä: No miten sun arki nyt on sujunu, kun toi [kuntoutus] on ollu muutaman kuukauden pois?
2. Asiakas: No silleen normaalisti, mitä mul on ennen ollu, mut ei nyt mitenkään sillee vau [naurua] myöskää.
3. Sosiaalityöntekijä: Et ei mitään suuria bileitä joka päivä?
4. Asiakas: Nii.

¹ Aineisto ja tämä teksti on tuotettu sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamassa *Kohti osallisuutta ja toimijuutta* -tukevaa, vaikuttavaa aikuissosiaalityön vuorovaikutusta (2024–2027) -hankkeessa.

Ote kuvastaa vuorovaikutustilannetta, jossa sosiaalityöntekijä kysyy asiakkaan näkemystä (1), asiakas vastaa kertomalla näkemyksensä (2), ja sosiaalityöntekijä taas puolestaan ottaa näkemysten vastaan (3). Tämä voidaan hahmottaa vuorovaikutusjärjestyksenä, jota tarkasteltaessa ajatellaan, että keskusteluihin sisältyy oletuksia keskustelun kulun ja vuoronvaihtojen kannalta. Keskustelu ja siihen sisältyvät vuoronvaihdot, kuten kysyminen ja vastaaminen muodostuvat omanlaisensa sääntöjärjestelmän ympärille. (Goffman 1983.) Edellä esitetty aineisto-ote voidaan jaotella kysymys-vastauspariksi (Sacks ym. 1974). Puhuja vastaa edelliseen puheenvuoroon siten, kuin on sen ymmärtänyt, joten seuraavat puheenvuorot muotoutuvat yhteydessä edellisiin. Osapuolia kohtaavat sekä odotukset että oikeudet puhumisessa ja kuulluksi tulemisessa. (Juhila 2014, 17.)

Asiakkaan esiin tuoman tiedon vastaanottamisen strategioita sosiaalityössä

Sosiaalityön keskusteluista voidaan tunnistaa erilaisia vuorovaikutustekoja, joita käytetään asiakkaan näkemysten vastaanottamisessa. Ammattilainen voi hyväksyä asiakkaan kertoman sellaisenaan, mutta aina niin ei käy, vaan asiakkaan näkemys saatetaan ohittaa, olla hyväksymättä tai asettaa neuvottelun alaiseksi. Näihin vuorovaikutustekoihin on kiinnitettävä huomiota, jotta tapaaminen ei muodosta saavuttamattoman palvelun kokemusta. (Räsänen 2025.)

Mikäli asiakkaan näkemystä vähätellään, ohitetaan tai ei uskota, aikuissosiaalityön vuorovaikutus voidaan tulkita epäonnistuneeksi (Raitakari ym. 2025). Yksi mahdollinen tapa vahvistaa asiakkaan kuulluksi tulemistä ja osapuolten yhteistä ymmärrystä on ottaa asiakkaan näkemys vastaan vuorovaikutuksessa formulaation eli heijastamisen avulla. Näin tapahtuu myös edellä esittämässäni esimerkkiotteessa. Heijastamisessa ilmaistaan toisin sanoen ja kuulijan versiona se, mitä aiemmassa puheenvuorossa

on esitetty. (Heritage & Watson 1979; Voutilainen ym. 2010.) Heijastamisen avulla voidaan korostaa asiakkaan oikeutta näkemukseensä. Heijastamisen eri muotoihin kuuluvat tiettyjen kertomuksien osien poisto, uudelleen sanottavan valinta ja vetäminen yhteen sekä asiakkaan puheen muuntaminen instituution kielelle sopivaksi. (Antaki 2008; Voutilainen ym. 2010; Heritage 2012; Thell 2022.)

Erityisesti keskusteltaessa vaikeista tunteista on tärkeää, että työntekijä heijastaa asiakkaan näkemystä pysyttelemällä lähellä asiakkaan valitsemia sanamuotoja (Muntigl 2020). Työntekijä voi kuitenkin tuoda keskusteluun uuden näkemyksen samalla, kun hän heijastaa asiakkaan kertomaa (Voutilainen ym. 2010). Näin tehdessään työntekijän on toimittava hienovaraisesti. Jos työntekijä tuo asiakkaan näkemyksen vuorovaikutukseen kyseenalaistavalla tavalla, asiakas saattaa kokea, että ammattilainen ei ymmärrä hänen kokemustaan (Bergen ym. 2023). Kun työntekijä ilmaisee ymmärrystään asiakkaan kertoessa näkemyksensä, asiakas näyttäytyy tiedon omistajana ja antajana asiassaan, millä voi olla voimaannuttava vaikutus. Mikäli työntekijä puolestaan vaatii ja tiedustelee asiakkaan ymmärrystä, työntekijä asettuu asemaan, jossa hänen tietonsa on tärkeää ja asiakkaan tieto ja valta vähenevät (Lee ym. 2019). Ymmärtämisen tivaamisen sijaan on mahdollista keskittyä tarkentamaan, mitä asiakas jo tietää ja mitä hän haluaa tietää (Sahiluoto 2018).

Asiakkaan näkemyksen vastaanottamisen tapoja voidaan hahmottaa asiakkaan ja työntekijän roolien avulla. Yhteiskunnalliset keskustelut ja instituution tavoitteet saattavat ohjata vuorovaikutusta asiakasta kontrolloivan suhteen suuntaan (Juhila 2006; Jokinen 2016). Työntekijä voi myös astua kontrollia harjoittavan työntekijän roolin ulkopuolelle. Tällöin vuorovaikutusteot muistuttavat enemmän vertaisen ja ystävän toimintoja. (Ranta 2020b). Epämuodollisen keskustelun avulla voidaan päästä lähemmäs osapuolten tasavertaisuutta sekä näin kohti syvällisempää

suhdetta ja luottamuksen rakentumista (Jokinen 2016; Ranta 2020b).

Kaikkiin keskustelutilanteisiin sopivaa yhdenmukaista lähestymistapaa ei voida sosiaalityössä löytää, koska asiakkaan vuorovaikutuksellisiin tarpeisiin vaikuttavat aikaisemmat kokemukset ja nykytilanne (Bostock & Koprowska 2022). Samaakin asiaa käsiteltäessä keskustelut ovat aina keskenään erilaisia, eikä kahta samanlaista sosiaalityön keskustelua voi olla (Juhila ym. 2003). Työntekijän on virittäydyttävä tunnustelemaan asiakkaan antamia vihjeitä mahdollisena aloitteena henkilökohtaisen tiedon kertomisesta, mikä saattaa epäonnistua vaikkapa silloin, kun työntekijä orientoituu liian nopeasti antamaan neuvoja asiakkaalle. Toisinaan asiakkaan näkökulman yhteinen pohdiskelu ja eri katsantokantojen pallottelu vaatii aikaa, eikä syöksyminen varsinaisen institutionaalisen tehtävän pariin aina edesauta luottamuksen rakentamista ja asiakkaan toimijuuden tukemista. (Jokinen 2016; Ranta 2020b; Dall & Jørgensen 2022.) Työntekijän kontrolloiroolia ja sen ulkopuolelle tuttavalliselle alueelle astumista onkin kyettävä refleктоimaan tilannekohtaisesti kunkin keskustelun kohdalla.

Vastaanottaessaan asiakkaan näkemyksen työntekijän on tarpeen muistaa hienovaraisuus ja vuorovaikutustekojen muovaaminen sen mukaan, mitä asiakkaan tilanne vaatii. Jos työntekijä kykenee mukauttamaan vuorovaikutustaan asiakkaan tarpeiden perusteella ja ottamaan asiakkaan näkemyksen vuorovaikutuksen lähtökohdaksi, asiakkaan vuorovaikutusteot antavat suunnan työntekijän roolin muodostumiselle. Näin asiakkaan toimijuus keskustelutilanteessa voi olla vahva. (Ranta 2020a; 2020b.)

Lopuksi

Sosiaalityöntekijän vuorovaikutusteot tilanteessa, jossa asiakas tuo esiin näkemyksensä, eivät ole yhdentekeviä. Sosiaalityöntekijä voi auttaa ja tukea asiakasta näkemyksensä esiin tuomisessa,

ajatuksien kehittämisessä, omien suunnitelmien eteenpäinviemisessä ja asiakkaan näkemyksen kiinnittymisessä tilanteen etene- miseen. Apu, tuki ja suhtautuminen asiakkaan tilanteeseen tule- vat näkyviksi konkreettisina vuorovaikutustekoina. (Suoninen & Jokinen 2005; Dall & Jørgensen 2022.)

Koska keskustelulla on keskeinen rooli sosiaalityön käytän- nöissä tiedon välittämisessä ja hankinnassa, keskustelussa tapah- tuvia vuorovaikutustekoja tarkastelemalla ollaan sosiaalityön ytimessä. Tieto erilaisten vuorovaikutustekojen toimivuudesta antaa sosiaalityöntekijälle mahdollisuuden olla asiakkaan tukena parhaalla mahdollisella tavalla. Koska sosiaalityössä korostuu työntekijävetoinen kysymys-vastauspareja tuottava keskustelu (Juhila & Hall 2017), on oleellista huomioida, miten työntekijän on mahdollista kuulla ja ottaa vastaan asiakkaan vastauksissaan esiin tuoma näkemys.

Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän erilaiset roolit suhteessa sosiaalityön institutionaaliseen tehtävään saattavat asettaa insti- tuution tarpeet asiakkaan näkemystä korostetumpaan asemaan. Sosiaalityöntekijän vuorovaikutusosaaminen on oleellista, jotta tällaisesta ennakkoasetelmasta huolimatta asiakkaan näkemys tulee työskentelyn pohjaksi ja mahdollistaa asiakkaan toimi- juuden omassa asiassa. Sosiaalityön asiakkaan toimijuus saa mahdollisuuden tulla tuetuksi luottamuksellisessa auttamis- suhteessa ja keskusteluissa, joissa asiakkaan näkemys kuullaan ja otetaan huomioon (Ranta 2020a). Vaikka sosiaalityöntekijä kuljettaisi keskustelua esittäen asiakkaalle kysymyksiä, tämän kysymisen alkuun panema keskustelu voi auttaa ja tukea asia- kasta tuomaan esiin näkemyksensä ja näin suunnata keskus- telua edelleen asiakaslähtöiseen suuntaan. Tähän pääsemistä sosiaalityöntekijä voi edistää esimerkiksi heijastamalla keskus- telussa asiakkaan näkemyksen ja näin osoittaen ymmärrystään asiakkaan tilannetta kohtaan.

Lähdeluettelo

- Antaki, Charles (2008) *Formulations in Psychotherapy*. Teoksessa Ivan Leudar, Charles Antaki, Anssi Peräkylä & Sanna Vehviläinen (toim.) *Conversation Analysis and Psychotherapy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clara Bergen & Lisa Bortolotti & Rachel Kimberley Temple & Catherine Fadashe & Carmen Lee & Michele Lim & Rose McCabe (2023) Implying implausibility and undermining versus accepting peoples' experiences of suicidal ideation and self-harm in Emergency Department psychosocial assessments. *Frontiers in Psychiatry*. 14:1197512. doi: 10.3389/fpsy.2023.1197512.
- Dall, Tanja & Sabine Jørgensen (2022) Cultivating Client Initiatives in Social Work: An Interactional Exploration. *The British Journal of Social Work*. 52 (4): 2312–2328, <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab186>
- Heritage, John & D. Rod Watson (1979) Formulations as conversational objects. Teoksessa George Psathas (toim.) *Everyday Language: Studies in Ethnomethodology*. New York, London, Irvington, 123–162.
- Heritage, John (2012) Epistemics in Action: Action Formation and Territories of Knowledge. *Research on Language & Social Interaction* 45 (1), 1–29.
- Jokinen, Arja (2016) Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa Maritta Törrönen, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lundén, Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 138–147.
- Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja & Hall, Christopher & Parton, Nigel (2003) Beyond a Universal Client. Teoksessa Christopher Hall, Katja Kurri, Terhi Partanen, Kirsi Juhila, Nigel Parton, Tarja Pösö & Jarl Wahlström (toim.) *Constructing Clienthood in Social Work and Human Services: Interaction, Identities and Practices*. London: Jessica Kingsley Publishers, 11–24.
- Juhila, Kirsi (2006) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi & Makitalo, Åsa & Noordegraaf Martine (2013) Analysing social work interaction – Premises and approaches. Teoksessa Christopher Hall, Kirsi Juhila, Maureen Matarese & Carolus van Nijnatte (toim.) *Analysing Social Work Communication: Discourse in Practice*. London: Routledge, 9–24.
- Juhila, Kirsi & Hall, Christopher (2017) Analysing management of responsibilities. Teoksessa Kirsi Juhila, Suvi Raitakari & Christopher Hall (toim.) *Responsibilisation at the margins of welfare services*. London: Routledge, 57–79.
- Lee, Eunjung, Jessica Herschman & Marjorie Johnstone (2019) How to Convey Social Workers' Understanding to Clients in Everyday Interactions? Toward Epistemic Justice. *Social Work Education* 38 (4): 485–502. <https://doi.org/10.1080/02615479.2018.1539070>.

- Muntigl, Peter (2020) Managing Distress Over Time in Psychotherapy: Guiding the Client in and Through Intense Emotional Work. *Frontiers in Psychology*. 10:3052. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.03052>.
- Raitakari, Suvi & Kirsi Juhila & Heidi Kantsila-Korhonen (2025) Huonot asiakastyöntekijäkohtaamiset sosiaali- ja terveyspalveluissa: Kuvatut loukkaukset asiakkaiden raportoimissa keskusteluissa. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Raitakari, Suvi & Ranta, Johanna & Saario, Sirpa (2021) Alignment and Service User Participation in Low-Threshold Meetings with People Using Drugs. Teoksessa Christopher Hall, Juliet Koprowska, Tanja Dall & Kirsi Juhila (Toim.) *Interprofessional Collaboration and Service Users: Analysing Meetings in Social Welfare*. Bristol: Policy Press, 115–140.
- Ranta, Johanna (2020a) Suhteellinen toimijuus huumeita käyttävien matalan kynnyksen palveluissa: Tutkimus institutionaalisesta vuorovaikutuksesta. Tampereen yliopiston väitöskirjat 279. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ranta, Johanna (2020b) Reducing harms through interactions: Workers orienting to unpredictable frames in a low-threshold project for people injecting drugs, *International Journal of Drug Policy*, 82:102828 <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2020.102828>.
- Räsänen, Jenni-Mari (2022) Kotiin kietoutuva tiedonkeruu aikuissosiaalityössä. Teoksessa Suvi Raitakari, Kirsi Günther & Jenni-Mari Räsänen (Toim.) *Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus* Tampere: Tampere University Press, 216–247.
- Räsänen, Jenni-Mari (2025) Responding to Clients’ Descriptions of Experiential Inaccessibility in Multiprofessional Team Meetings. *Social Inclusion* 13(25): 10450. <https://doi.org/10.17645/si.10450>
- Sahiluoto, Tuula (2018) Kokemuksia Osallisuudesta: Kelassa Asioineiden Eriyistä Tukea Tarvinneiden Asiakkaiden Haastattelututkimus. Ammatillinen lisensiaattitutkielma, Sosiaalipolitiikka. Turku: Turun yliopisto.
- Suoninen, Eero & Jokinen, Arja (2005) Persuasion in social work interviewing. *Qualitative Social Work*, 4 (4), 469–487.
- Thell, Nataliya (2022) ‘Do I Understand You Right Then?’: (Re)Formulations of Users’ Initial Problem Descriptions in Social Services’ Online Chat. *Qualitative Social Work: QSW: Research and Practice* 21 (6): 1167–1184. <https://doi.org/10.1177/14733250221124208>.
- Voutilainen, Liisa & Peräkylä, Anssi & Ruusuvuori, Johanna (2010) Recognition and Interpretation: Responding to Emotional Experience in Psychotherapy, *Research on Language and Social Interaction*, 43:1, 85-107, <https://doi.org/10.1080/08351810903474799>

Tanja Koskinen

sosiaalityöntekijä, väitöskirjatutkija

Helsingin yliopisto

tanja.koskinen@helsinki.fi

Yhdessä paremmin?

Kokemusasiantuntijavanhempien, vertaisten ja ammattilaisten kohtaamiset lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnassa

Johdanto

Kokemusasiantuntijuudesta on tullut 2000-luvulla keskeinen osa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Sen avulla pyritään tuomaan asiakkaiden kokemuksiin perustuvaa tietoa osaksi palvelujärjestelmää ja kehittämään palveluja paremmin käyttäjien tarpeita vastaaviksi. Kokemusasiantuntijuuteen linkittyy keskeisesti myös vertaistuki, ja sen avulla voidaan tukea muita samankaltaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä. (Hietala & Rissanen 2015; Rissanen & Puumalainen 2016; Meriluoto 2016b.) Kokemusasiantuntijuuden määrittely ja käytetyt käsitteet vaihtelevat tutkimuksessa ja käytännöissä. Yleisesti sillä viitataan asiantuntijuuteen, joka rakentuu yksilön omista elämäkokemuksista ja/tai kokemuksista sosiaali- ja terveystalveluista (Meriluoto 2018). Osa kokemusasiantuntijoista käy kokemusasiantuntijakoulutuksen, mutta Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän selvityksen perusteella koulutuksen sisällöissä ja kestoissa on hyvin paljon vaihtelua (Hirschovits-Gerz 2019). Kokemusasiantuntijatoimintaa järjestetään ja koordinoitaan hyvinvointialueilla sekä erilaisissa järjestöissä. Kokemusasiantuntijat voivat toimia joko vapaaehtoisina tai palkattuina toimijoina (Meriluoto 2016a). Kokemusasiantuntijoiden palkkauskäytännöt vaihtelevat eri toimijoiden kesken.

Kokemusasiantuntijuuden yhtenä tavoitteena on hyödyntää kokemustietoa, mutta käytännössä kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten kohtaamiset eivät kuitenkaan aina johda siihen, että kokemustieto tulisi täysipainoisesti kuulluksi ja hyödynnettyksi. Kokemusasiantuntijatoimintaan onkin tunnistettu liittyvän esimerkiksi ammattilaisten portinvartijuutta sekä näennäisiä osallistamisen muotoja, jotka rajaavat sitä, kenen kokemukset pääsevät esiin ja millä tavoin niitä hyödynnetään (Koskinen ym. 2026). Tämä tekee näkyväksi tarpeen tarkastella tarkemmin, miten yhteistyö käytännössä rakentuu kokemusasiantuntijoiden, vertaisten ja ammattilaisten välillä.

Tässä tekstissä tarkastelen, miten lastensuojelusta kokemusta omaavat kokemusasiantuntijana toimivat vanhemmat kuvaavat kohtaamisiaan vertaisten ja ammattilaisten kanssa kokemusasiantuntijatoiminnassa. Teksti pohjautuu tekeillä olevaan väitöskirjaan kokemusasiantuntijuudesta sosiaalityössä ja lastensuojelussa sekä sen osatutkimuksen alustaviin tuloksiin (Koskinen ym., tulossa).

Osatutkimuksessa haastattelin 14 kokemusasiantuntijana toimivaa vanhempaa, joilla on kokemusta lastensuojelun palveluista oman lapsen lastensuojelun asiakkuuden kautta ja jotka ovat mukana kokemusasiantuntijatoiminnassa. Haastatteluaineisto analysoitiin refleksiivisen temaattisen analyysin (Braun & Clarke 2022) menetelmällä. Tässä tekstissä hyödynnän analyysin tuottamia havaintoja pohtiakseni millä tavoin kokemusasiantuntijoiden, vertaisten ja ammattilaisten välinen yhteistyö voi tukea ”yhdessä paremmin” -ajattelua.

Lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminta

2000-luvun loppupuolelta alkaen kokemusasiantuntijat ovat olleet mukana kehittämässä lastensuojelua sekä muita lasten ja perheiden palveluita (Pösö 2018). Lastensuojelun kokemusasiantuntijatoimintaa järjestetään pääsääntöisesti nuorille

lastensuojelun entisille ja nykyisille asiakkaille sekä vanhemmille, joilla on kokemusta lastensuojelusta lapsensa asiakkuuden kautta. Lastensuojelun kokemusasiantuntijat voivat olla mukana esimerkiksi kehittämishankkeissa kehittämässä palveluita yhdessä ammattilaisten kanssa, ammattilaisille suunnatuissa tilaisuuksissa pitämässä puheenvuoroja tai he voivat toimia vertaistukena nykyisille lastensuojelun asiakkaille tai heidän vanhemmilleen.

Lastensuojelun kontekstissa kokemusasiantuntijuuteen liittyy erityisiä jännitteitä, jotka kytkeytyvät viranomaisvaltaan ja asiakkaiden haavoittuvaan asemaan. Tämä tekee kohtaamisista sensitiivisiä ja voi osaltaan vaikuttaa siihen, millä tavoin kokemustietoa voidaan tuoda esiin. Samalla se muokkaa sitä, miten kokemustieto tulee kuulluksi ja millaisessa asemassa se on suhteessa ammatilliseen tietoon.

Kohtaamiset kokemusasiantuntijavanhempien kuvauksissa

Kokemusasiantuntijavanhemmat kuvasivat haastatteluissa pääsääntöisesti kahdenlaisia kohtaamisia kokemusasiantuntijatoiminnan parissa; vertaisten ja lastensuojelun ammattilaisten kanssa. Kokemusasiantuntijavanhempien kuvauksissa keskeiseksi nousi se, miten heidän kokemustietonsa otetaan vastaan erilaisissa kohtaamisissa. Kokemustiedon vastaanotto vaihteli selvästi sen mukaan, millaisissa kohtaamisissa sitä jaettiin.

Vanhempien kokemusasiantuntijatoiminnassa vertaisten rooli korostuu erityisesti kokemusasiantuntijakoulutuksen aikana. Kaikki haastatellut vanhemmat olivat käyneet kokemusasiantuntijakoulutuksen, jonka toimintaa koordinoiva taho järjesti. Vertaisten kanssa jaetuissa tilanteissa ilmapiiriä kuvattiin hyväksyväksi. Lisäksi vertaiset näyttävät vahvistavan yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä auttavan ymmärtämään, etteivät vanhemmat ole yksin vaikeiden kokemustensa kanssa. Kuulemalla samankaltaisia kokemuksia muilta,

kokemusasiantuntijavanhemmat saavat vahvistusta myös omille tunteilleen, jotka liittyvät lastensuojelun kokemuksiin.

Kokemusasiantuntijavanhemmat kokivat voivansa jakaa kokemuksiaan vertaisten kanssa ilman pelkoa tuomitsemisesta. Juuri vertaisten kanssa jaetaan ensimmäistä kertaa oma tarina, ja samalla kuullaan ja opitaan muiden kokemuksista. Vertaisuuden kautta kokemustieto tuli kuulluksi ja arvostetuksi, eikä sitä kyseenalaistettu. Useat kokemusasiantuntijavanhemmat toivat haastatteluissa esiin, että vertaiset ymmärtävät heidän taustojaan ja kokemuksiaan eri tavalla kuin henkilöt, joilla ei ole samankaltaista elämänkokemusta.

Kokemusasiantuntijavanhemmat kuvasivat myös, että vertaiset reagoivat heidän kokemuksiinsa poikkeuksellisen empaattisesti ja samaistuen, koska he voivat peilata niitä yhteisten taustojen ja samankaltaisten elettyjen kokemusten kautta. Toisaalta vanhemmat kuvasivat, että tietyissä tilanteissa oman henkilökohtaisen tarinan jakaminen sellaisten ihmisten kanssa, joilla ei ole vastaavaa taustaa, on herättänyt järkytystä tai kauhistusta kuulijassa. Tätä kuvattiin kuormittavana kokemuksena, koska se synnyttää tunteen siitä, että kertojan täytyy tukea kuulijan emotionaalisia reaktioita.

Kokemusasiantuntijavanhemmat kuvasivat pääosin kahdenlaisia kohtaamisia ammattilaisten kanssa; kohtaamisia, joissa kokemusasiantuntijavanhempi toimi vertaistukijana parhaillaan lastensuojelun palveluiden piirissä olevalle vanhemmalle sekä esiintymistilanteisiin liittyvät kohtaamiset. Esiintymistilanteet pitävät sisällään esimerkiksi ammattilaisille suunnatuissa seminaareissa puheenvuoron pitämisen. Kokemusasiantuntijavanhemmat kuvasivat erilaisissa koulutustapahtumissa puheenvuorojen pitämisen myös hyvin merkityksellisenä itselleen, ja kokivat ne erityisesti paikkoina, jossa pystyivät oman kokemuksena vaikuttamaan lastensuojeluun ja laajentamaan myös omia ajatuksiaan lastensuojelusta.

Kokemusasiantuntijavanhemmat kuvasivat, että oman kokemuksen hyödyntäminen kokemusasiantuntijatoiminnassa edellyttää sen muokkaamista tilanteeseen sopivaksi. Tämä saattoi tarkoittaa esimerkiksi voimakkaiden tunteiden käsittelemistä ja kriittisten kokemusten muotoilemista tavalla, jonka arveltiin olevan helpommin vastaanotettavissa ammattilaisten kanssa.

Lastensuojelun ammattilaisten kanssa käydyissä kohtaamisissa vastaanotto oli ristiriitaisempaa kuin vertaisten kanssa. Kokemusasiantuntijavanhemmat kuvasivat, että erityisesti esiintymistilanteissa heidän asiantuntijuutensa tunnistettiin ja heidän kokemustietonsa otettiin osaksi yhteistä keskustelua. Tällöin vuorovaikutus oli dialogisempaa ja kokemusasiantuntijat kokivat parhaimmillaan toimivansa tasavertaisina toimijoina. Näissä tilanteissa kokemustietoa kuvattiin pääosin arvostetuksi, ja osa kokemusasiantuntijavanhemmista koki nämä kohtaamiset jopa korjaavina. He kuvasivat ristiriitaa sen välillä, että asiakkuuden aikana heidän kokemuksiin ei ollut kuultu lastensuojelun ammattilaisten toimesta, mutta kokemusasiantuntijan roolissa sama kokemustieto saikin tunnustusta lastensuojelun ammattilaisilta.

Kokemusasiantuntijavanhempien toimiessa vertaistukijana parhaillaan lastensuojelun asiakkuudessa olevalla vanhemmalla, kokemusasiantuntijavanhemman rooliksi näyttää muodostuvan osittain oman paikkansa puolustaja. Kokemusasiantuntijavanhemmat kuvasivat tilanteita, joissa he joutuivat perustelemaan tai puolustamaan omaa rooliaan lastensuojelun ammattilaisille. Kokemusasiantuntijavanhemmat nostivat esiin haastatteluissa, että toimiessaan vertaistukijoina ammattilaiset saattavat epäillä kokemusasiantuntijavanhempien motivaatiota. Osa kokemusasiantuntijavanhemmista kuvasi, että ammattilaiset saattavat pelätä sitä, että kokemusasiantuntijat liittoutuvat asiakasvanhemman kanssa ja lisäävät asiakkaan mahdollista vastarintaa lastensuojelun palveluita kohtaan.

Lopuksi

Tässä tekstissä tarkasteltujen havaintojen perusteella kokemustiedon asema näyttäytyy tilanteisena ja kontekstisidonnaisena. Erityisesti ero vertaisten ja ammattilaisten kanssa käytyjen kohtaamisten välillä tekee näkyväksi, että kokemustiedon merkitys ei määräydy vain sen sisällön perusteella, vaan myös sen mukaan, missä ja kenelle sitä esitetään. Vertaissuhteissa kokemustieto tulee kuulluksi ja jaetuksi, kun taas ammattilaisten kanssa se joutuu useammin arvioinnin, tulkinnan ja mahdollisen kyseenalaistamisen kohteeksi.

Tämä asettuu linjaan aiemman tutkimuksen kanssa, jossa on tuotu esiin, että kokemusasiantuntijoiden asema jää usein jännitteiseksi suhteessa ammatilliseen tietoon ja institutionaaliin käytäntöihin (esim. Lindström & Rantanen 2021). Tulkitsen tämän liittyvän osaltaan ammattilaisten epätietoisuuteen kokemusasiantuntijoiden roolista, joka osaltaan voi vaikuttaa siihen, miten kokemustietoa vastaanotetaan kohtaamisissa.

Havainto siitä, että kokemustietoa arvostetaan erityisesti esiintymistilanteissa mutta vähemmän asiakastyöhön kytkeytyvissä kohtaamisissa, viittaa myös kokemustiedon erilaiseen hyödyntämiseen eri konteksteissa. Julkisissa ja ammattilaisten suuntaan suunnatuissa tilanteissa kokemustieto voi toimia esimerkkeinä ja oppimisen välineenä, kun taas asiakastyössä sen asema kytkeytyy suuremmin vallan ja asiantuntijuuden jakautumiseen. Tämä saattaa osaltaan selittää sitä, miksi kokemusasiantuntijavanhemmat kuvasivat joutuvansa perustelemaan rooliaan erityisesti vertaistukitilanteissa suhteessa ammattilaisiin.

Lisäksi havainto kokemustiedon muokkaamisesta nostaa esiin kysymyksen siitä, millaisia kokemuksia kokemusasiantuntijatoiminta käytännössä mahdollistaa. Jos kokemustiedon vastaanotto suosii tietynlaista, rakentavaksi tulkittua ilmaisua, osa kokemuksista jää väistämättä näkymättömiin. Tällöin kokemusasiantuntijuus ei ainoastaan tuo esiin kokemustietoa, vaan myös rajaa sitä.

Tämä jännite on tunnistettu myös aiemmassa tutkimuksessa, jossa kokemusasiantuntijuuden on nähty samanaikaisesti mahdollistavan osallistumista ja tuottavan uudenlaisia normeja siitä, millainen kokemus on esitettävissä ja hyväksyttävissä (Koskinen ym. 2026).

Jäsenmän lopuksi kolme keskeistä periaatetta, jotka nousevat edellä esitetyistä havainnoista yhteistyön mahdollistajiksi: *kokemustiedon tunnistaminen osana lastensuojelun tiedonmuodostusta, kokemusasiantuntijuuden moninaisuuden huomioiminen sekä kokemusasiantuntijuutta tukevat rakenteet.*

Kokemustiedon tunnistaminen osana lastensuojelun tiedonmuodostusta
Aiempi tutkimus kokemusasiantuntijuudesta osoittaa, että kokemusasiantuntijoiden osaamista ei aina tunnisteta, vaan heidän roolinsa jää usein vertaisuuteen sen sijaan, että he osallistuisivat palvelujen kehittämiseen yhdessä ammattilaisten kanssa (Lindström & Rantanen 2021). Aineiston perusteella keskeinen kysymys on, tunnistetaanko kokemus tietona vai jääkö se yksittäiseksi henkilökohtaiseksi kertomukseksi.

Kun kokemustieto tunnistetaan, sitä arvostetaan ja hyödynnetään yhtenä keskeisenä osana tiedonmuodostusta, kokemusasiantuntijat voivat toimia tasavertaisina toimijoina. Tämä edellyttää, että ammattilaiset tunnistavat kokemustiedon merkityksen ja tarkastelevat omaa asiantuntijuuttaan suhteessa siihen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kokemusasiantuntijoille annetaan tilaa tuoda esiin kokemuksiaan ilman ennalta määrättyä muotoa, ja että heidän puheenvuoronsa kytetään yhteiseen tiedonmuodostukseen.

Kokemusasiantuntijuuden moninaisuuden huomioiminen

Tekstin havainnot antavat viitteitä siitä, että kaikki kokemukset eivät asetu helposti yhteistyöhön sopivaan muotoon. Jos kokemustiedon vastaanotto suosii vain valmiiksi jäsennettyjä ja

”rakentavina” tulkittuja kertomuksia, osa kokemuksista rajautuu ulkopuolelle. Tämä näkyy myös siinä, että kokemusasiantuntijat kuvaavat muokkaavansa kokemuksiaan tullakseen kuulluiksi.

Yhteistyön kannalta on keskeistä, että tilaa annetaan myös kriittisille, ristiriitaisille ja keskeneräisille kokemuksille. Tähän liittyy kysymys kokemusasiantuntijuuden kriteereistä: onko kyse avoimesta mahdollisuudesta kaikille lastensuojelun kokemusta omaaville vanhemmille vai sisältääkö kokemusasiantuntijana toimimiseen ehtoja. Näiden ehtojen eksplisiittinen avaaminen voisi selkeyttää käsitystä kokemusasiantuntijuuden mahdollisuuksista ja rajoista.

Kokemusasiantuntijuutta tukevat rakenteet

Kohtaamisten onnistuminen ei voi perustua yksittäisten henkilöiden toimintaan. Tekstin havaintojen perusteella kokemustiedon vastaanotto vaihtelee tilanteittain, mikä viittaa tarpeeseen vahvistaa yhteisiä käytäntöjä. Tarvitaan rakenteita, jotka tukevat dialogista vuorovaikutusta ja selkeyttävät rooleja. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi yhteisten tavoitteiden täsmentämistä, fasilitoituja keskustelutilanteita sekä käytäntöjä, joissa kokemustietoa käsitellään systemaattisesti osana päätöksentekoa. Lisäksi tarvitaan jatkuvuutta: yksittäiset kohtaamiset eivät riitä, jos kokemustieto ei kytkeydy pidempikestoisiin kehittämisprosesseihin. Keskeisiä kokemusasiantuntijuutta tukevia rakenteita ovat myös kokemusasiantuntijoiden palkkiojärjestelmät, koulutusrakenteet, tarjottu tuki sekä ammattilaisten kouluttaminen kokemusasiantuntijuudesta.

Lähteet

- Braun, Virginia, & Clarke, Victoria (2022) Thematic analysis: A practical guide. Sage.
- Hietala, Outi & Rissanen, Päivi (2015) Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Hirschovits-Gerz, Tanja & Sihvo, Sinikka & Karjalainen, Jarno & Nurmela Anna (2019) Kokemusasiantuntijuus Suomessa. Selvitys kokemusasiantuntijakoulutuksen ja – toiminnan käytännöistä. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-354-0>
- Koskinen, Tanja & Heino, Eveliina & Tarkiainen, Laura (2026) Kokemusasiantuntijuus sosiaalityössä – kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Hyväksytty julkaistavaksi. Janus: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 3/2026.
- Koskinen, Tanja & Tarkiainen, Laura & Heino, Eveliina (tulossa) Artikkelin käsikirjoitus.
- Lindström, Janika & Rantanen, Teemu (2021) Experts of the streets: The thoughts of experts by experience with a history of crime and substance abuse on working as a team with professionals. *European Journal of Probation* 13 (3).
<https://doi-org.libproxy.helsinki.fi/10.1177/206622032110282>
- Meriluoto, Taina (2016a) Mitä kokemusasiantuntijat edustavat? – Analyysi edustamisen politiikoista osallistamishankkeissa. *Politiikka* 58 (2), 131–143.
- Meriluoto, Taina (2016b) Kokemusasiantuntijuus ohjaavana ja voimaannuttavana hallintana. Teoksessa M. Nousiainen, & K. Kulovaara (toim.) Hallinnan ja osallistamisen politiikat. *SoPhi*, 65–96.
- Meriluoto, Taina (2018) Making Experts-by-experience. Governmental Ethnography of Participatory Initiatives in Finnish Social Welfare Organisations. Jyväskylä: JYU Dissertations.
- Pösö, Tarja (2018) Experts by Experience Infusing Professional Practices in Child Protection. Teoksessa Asgeir Falch Eriksen & Elisabeth Backe-Hansen (toim.) Human Rights in Child Protection. Cham: Springer Nature, 111–128.
- Rissanen, Päivi & Puumalainen, Jouni (2016) Kokemuksen kautta osaamiseen: Vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus. *Kuntoutus* 39 (1), 52–58.

Tiina Lehto-Lundén

principal research scientist /
vanhempi tutkija
Hämeen ammattikorkeakoulu /
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
tiina.lehto-lunden@hamk.fi

Laura Holmi

väitöskirjatutkija / kehittämis-
päällikkö
Helsingin yliopisto / Etelä-Suomen
sosiaalian osaamiskeskus Socca
laura.holmi@helsinki.fi

Kaisa Malinen

johtava tutkija
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
kaisa.malinen@jamk.fi

Johanna Moilanen

yliopistonlehtori
Helsingin yliopisto
johanna.moilanen@helsinki.fi

Titta Turunen

perhehoitaja
titturu@gmail.com

Yhteisvanhemmuussuhteet lastensuojelun perhehoidossa: perhehoitajien ja sosiaalian ammattilaisten näkökulmia

Johdanto

Perhehoitoon sijoitetun lapsen arkeen vaikuttaa olennaisesti useiden aikuisten välinen yhteistyö, ja myös vanhemmuuden tehtävät ovat jaettuina monille tahoille. Lapsen arjen hoivasta ja kasvatuksesta vastaavat hänen sijaisvanhempansa, ja syntymävanhemmat voivat olla läsnä lapsen arjessa vaihtelevissa määrin ja eri tavoin. Vanhemmuuden juridisista vastuista päättävät puolestaan viranomaiset, päätösvallan ollessa delegoituna lapsen asioista vastaaville sosiaalityöntekijöille. (Lastensuojelulaki 2007.) Lapsen ympärille muodostuu näin ollen moniulotteinen

yhteistyön ja suhteiden verkosto, jossa eri aikuisten ja toimijoiden vastuut ja roolit kietoutuvat toisiinsa edellyttäen jatkuvaa vuorovaikutusta lapsen edun toteutumiseksi.

Yhteisvanhemmuudella (*coparenting*) tarkoitetaan lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta vastaavien aikuisten välistä suhdetta ja toimintaa sekä tapaa toimia yhdessä vanhemmuuden tehtävissään (Feinberg 2003; McHale ym. 2004; McHale & Irace 2011; Malinen, painossa). Suhdeperustaisen luonteensa vuoksi ilmiötä voidaan tarkastella myös yhteisvanhemmuusverkostona, jossa kaikki lapsen ympärillä toimivat aikuiset ovat verkostomaisesti suhteessa toisiinsa. Yhteisvanhemmuudessa keskeistä on erityisesti se, miten aikuiset yhdessä rakentavat toimivaa vuorovaikutusta ja yhteistyötä lapsen hoivan ja kasvatuksen ympärillä (Kekkonen ym., 2023). Lähtökohtaisesti yhteisvanhemmuus ilmiönä koskettaa lähes kaikkien lasten elämää, sillä vain hyvin harva lapsi kasvaa täysin yksin toimivan aikuisen vastuulla ja hoivassa (McHale & Irace, 2011). Yhteisvanhemmuusverkoston keskiössä tulisi aina olla lapsi itse. Lapsen persoonallisuuden, tarpeiden, toiveiden ja toiminnan tulee olla vaikuttamassa siihen, miten ja millaiseksi hänen ympärillään olevien aikuisten keskinäiset suhteet muodostuvat. (McHale ym. 2025.)

Tutkimus yhteisvanhemmuudesta lastensuojelun perhehoidossa on toistaiseksi niukkaa, vaikka kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että syntymävanhempien ja sijaishempien eli perhehoitajien välinen rakentava yhteistyö lisää sijoituksen onnistumisen todennäköisyyttä ja tukee lapsen kiintymyssuhteiden kehittymistä (Holtan 2008; Winokur ym. 2018; Vanderfaeillie ym. 2018). Aiempi yhteisvanhemmuuden tutkimus on painottunut biologisten vanhempien välisen yhteistyön tarkasteluun eron jälkeisissä tai ydinperhetilanteissa (Campbell 2023; McHale & Sirotkin 2019), ja yhteisvanhemmuuden käsitteen teoreettinen kehittäminen lastensuojelun sijaishuollon kontekstissa on jäänyt vähemmälle tarkastelulle. Sosiaalityön näkökulmasta

yhteisvanhemmuutta ovat jäsentäneet Robert Hock ja John Moraadian (2013), jotka tarkastelevat sitä monenlaisten jännitteisten perhesuhteiden kontekstissa.

Yhdysvaltalaisen perhetutkija Mark Feinbergin (2003; Feinberg ym. 2012) teoreettinen malli jäsentää yhteisvanhemmuuden ulottuvuuksiksi kasvatuksellisen yksimielisyyden, työnjaon, keskinäisen tuen vs. väheksynnän, vuorovaikutuksen laadun ja sen säätelyn ja läheisyyden. Näitä ulottuvuuksia on useimmiten tarkasteltu joko ydinperheiden tai eronneiden vanhempien näkökulmasta, jolloin yhteisvanhemmuuden on mielletty koskevan ensisijaisesti biologisia vanhempia. Sijaishuollossa yhteisvanhemmuuden ulottuvuudet kuitenkin monimutkaistuvat, koska lapsen elämään osallistuu useita aikuisia, joiden suhdetta lapseen voidaan jäsentää niin juridisesta, sosiaalisesta kuin psykologisesta näkökulmasta. Näkökulmasta riippuen myös lapsen ympärillä olevien aikuisten velvollisuudet ja oikeudet painottuvat eri tavoin.

Vaikka lapsen sijoitus voi olla välttämätön keino turvata lapsen hyvinvointi, biologisille vanhemmille se merkitsee usein yhtä elämän vakavimmista kriiseistä, johon kietoutuvat syvät epäonnistumisen, menetyksen ja toisinaan myös epäreiluuden kokemukset. Tämän vuoksi luottamuksellisen yhteistyösuhteen rakentaminen vanhempien, sijaisvanhempien ja ammattilaisten välille edellyttää erityistä empaattisuutta, sensitiivisyyttä ja vanhempien kokemusten tunnistamista. (Vierula 2016.) Tutkimus onkin osoittanut, että esimerkiksi avoimet, syntymävanhempia yhteistyöhön mukaan kutsuvat sijaisperheet, voivat auttaa luomaan pohjan toimivalle yhteisvanhemmuudelle ja lapsen hyvinvointia tukeville suhteille (Hedin 2015). Toisaalta perhehoitoon liittyvät emotionaaliset kuormitustekijät, roolien epäselvyydet ja sosiaalityön organisatoristen rakenteiden kirjavuus voivat vaikeuttaa yhteistyön rakentumista (Foote ym. 2025).

Yhdysvaltalaisien tutkijoiden Jill Spielfogelin ja Sonya Leathersin (2022) tutkimuksen tarkastelu osoittaa, että sosiaalityössä ei hyödynnetä riittävästi perhehoitajien ja syntymävanhempien välistä kumppanuutta, eikä panosteta sen tukemiseen, vaikka laajasti onkin tunnustettu tarve ammattilaisten tarjoamalle perhehoidon yhteisvanhemmuuden tueksi (esim. Hedin 2015; Ankersmith 2016; Foote ym. 2025; Wasim ym. 2026).

Lastensuojelun perhehoidossa yhteisvanhemmuuden tarkastelu edellyttää siten moniulotteista lähestymistapaa, jossa huomioidaan toimijoiden väliset valtasuhteet ja arjen tasolla tapahtuva vuorovaikutus, joka määrittää lapsen kokemuksen ympärillään olevista aikuisista. Tekstissä pyrimme osaltamme täsmentämään sitä, millä tavoin yhteisvanhemmuus ilmenee perhehoidon arjessa ja millaisia merkityksiä eri toimijat sille antavat.

Teksti perustuu Lapsen ympärillä – yhteisvanhemmuussuhteet lastensuojelun perhehoidossa (LYYPE) -tutkimushankkeessa² vuoden 2025 ja alkuvuoden 2026 aikana kerättyyn laadulliseen aineistoon, joka koostuu sekä perhehoitajien että lastensuojelun perhehoidon ammattilaisten haastatteluista. Perhehoitajien aineisto muodostuu yhteensä 11:stä yksilö- ja ryhmähaastattelusta, joihin osallistui 55 perhehoitajaa. Ammattilaisten aineistossa on 12 yksilö- ja ryhmähaastattelua, joihin osallistui yhteensä 37 sosiaalityöntekijää, sosiaaliohjaajaa ja perhehoidon asiantuntijaa seitsemältä eri hyvinvointialueelta. Haastattelut toteutettiin sekä kasvokkain että etäyhteyksin.

Haastatteluaineisto on analysoitu temaattisella analyysillä (Braun & Clarke 2021) ja tarkastelun kohteena ovat sekä perhehoitajien että ammattilaisten ymmärrys yhteisvanhemmuuskäsitteestä, yhteisvanhemmuuden toteutuminen ajallisena jatkumona sekä yhteisvanhemmuussuhteen merkitys perhehoidossa olevalle lapselle. Tarkoituksenamme on tuottaa uutta,

² Lapsen ympärillä – yhteisvanhemmuussuhteet lastensuojelun perhehoidossa (LYYPE) -tutkimushanke (2024–2026), <https://www.jamk.fi/fi/projekti/lyype>

sijaishuollon käytännön työtä palvelevaa tietoa siitä, millaisin edellytyksin yhteisvanhemmuus voi tukea perhehoitoon sijoitettujen lasten hyvinvointia ja millaisia rakenteita ja toimintakulttuureja sen vahvistaminen edellyttää.

Yhteisvanhemmuuden käsite perhehoitajien ja ammattilaisten puheessa

Sekä perhehoitajien että lastensuojelun perhehoidon ammattilaisten ensivaikutelmissa yhteisvanhemmuuden käsite näyttäytyi osin vieraana ja vaikeasti sovellettavana perhehoidon arkeen. Perhehoitajat kuvasivat useimmiten käyttävänsä arjessaan muita käsitteitä, kuten jaettua vanhemmuutta tai yhteistyötä.

”Se [yhteisvanhemmuus] on hankala sanana, tosi hankala. ...Mulle ainakin toi sana herätti ensimmäisenä, et mikä hitsin yhteisvanhemmuus. (Perhehoitaja)

Perhehoitajat eivät mieltäneet ammattilaisia suoraan osaksi yhteisvanhemmuuden verkostoa, vaan heidän rooliaan kuvattiin pikemminkin hallinnollisina päätöksentekijöinä ja haastavissa tilanteissa rajojen asettajina ja asioista päättävinä toimijoina. Monet perhehoitajat kuitenkin sanoittivat lapsen ympärillä toimivien erilaisten ammattilaisten, merkityksellisyyttä yhteisvanhemmuuden näkökulmasta.

”Mä näen, että se on hirveen iso verkosto, mikä lastensuojelussa olevalla lapsella on, että se hyötyy siitä ihan valtavan paljon enemmän kuin se, että jos se on biologisessa perheessä. Niin mun mielestä se rooli korostuu hirveen paljon enemmän niin kuin niillä kaikilla ammattilaisilla siinä ympärillä.” (Perhehoitaja)

Lastensuojelun perhehoidon ammattilaiset liittivät yhteisvanhemmuuden tehtävään yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen.

Ammattilaiset kokivat käsitteen osin myös normatiiviseksi. Useat ammattilaiset kuvasivat, että yhteisvanhemmuus viittaa ihan-netilanteeseen, jossa osapuolet toimivat hyvässä yhteistyössä lapsen edun mukaisesti.

”Mä jotenkin pohdin sitä tai ehkä sitä jaetun vanhemmuuden kohtaa, et se mun omassa mielessä on sillain aika laveakin. Mä ehkä ajattelen, et se on tietty ihanne mihin me toivottais niissä sijoituksen aikana, ikään kun, pääsevämme.” (Sosiaalihjaaja)

Tämän vuoksi lastensuojelun perhehoidon ammattilaiset kokivat vaikeaksi käyttää yhteisvanhemmuuden käsitettä tilanteissa, joissa yhteistyö syntymävanhempien ja sijaisvanhempien välillä oli jännitteistä, katkonaista tai jopa puuttuvaa. Toisaalta yhteisvanhemmuus käsitteenä herätti lastensuojelun perhehoidon ammattilaisissa myös reflektiota ja heidän näkemysten mukaan yhteisvanhemmuutta tulisi käsitellä enemmän jo valmennuksen sekä sijoituksen tuen aikana kaikkien osapuolten välillä.

”Ehkä se valmennusmateriaalikin ja sit mitä kuulee ylipäättään lastensuojelun kentällä, niin aika paljon me puhutaan yhteydenpidon tukemisesta. Ja jos sijaisvanhempi mieltää, et mun tehtäväni on tukea yhteydenpitoa, niin se on aivan eri kenttä kuin puhua yhteisvanhemmuudesta.” (Sosiaalityöntekijä)

Voidaankin todeta, että haastatellut perhehoitajat ja lastensuojelun perhehoidon ammattilaiset pohtivat yhteisvanhemmuus-käsitteen soveltuvuutta perhehoidon kontekstissa. Toisaalta haastatteluiden edetessä, kun käsitteestä keskusteltiin yhdessä, sen koettiin tuovan uutta ajattelua perhehoitoon, eikä sen käyttöä lähtökohtaisesti tyrmätty.

Yhteisvanhemmuus ajallisena prosessina

Perhehoitajien ja lastensuojelun perhehoidon ammattilaisten haastatteluissa näkyi, että molemmat toimijat ymmärsivät yhteisvanhemmuuden kehittymisen prosessina, jonka onnistuminen riippuu monista tekijöistä. Perhehoitajat korostivat sosiaalityön ammattilaisten tukea ja sen saatavuutta koko sijoitusprosessin ajan. Erityisesti alkuvaiheen keskustelut, tutustumistapaamiset ja avoin vuorovaikutus olivat perhehoitajien mukaan keskeisiä edellytyksiä sille, että luottamus ja sitä kautta myös toimiva yhteisvanhemmuus suhteessa syntymävanhempiin ja ammattilaisiin voi alkaa muodostua. Jos sijoituksen alkuvaiheen tuen koettiin jääneen puutteelliseksi tai jos ammattilaiset ovat perhehoidon aikana vaihtuneet toistuvasti, perhehoitajat kokivat yhteistyön rakentumisen huomattavasti vaikeammaksi.

Lastensuojelun perhehoidon ammattilaiset korostivat yhteisvanhemmuudessa ajatusta aktiivisesta ja toistuvasta vuorovaikutuksesta sijoituksen valmistelussa ja sen alkuvaiheessa syntymävanhemman, perhehoitajan ja ammattilaisten välillä. He kuvasivat, että toimivat yhteisvanhemmuussuhteet syntyvät silloin, kun kaikki osapuolet ovat valmiita käsittelemään omia pelkojaan ja odotuksiaan avoimesti, ja kun perhehoitaja on valmis kutsumaan syntymävanhemman mukaan lapsen elämään.

Lastensuojelun perhehoidon ammattilaiset korostivat myös luottamuksen syntymistä ja sen ylläpitämistä keskeisenä elementtinä yhteisvanhemmuuden muodostumiselle. Ammattilaisten mukaan syntymävanhemman kriisitilanne tai rajallinen kyky yhteistyöhön saattoi joissakin tapauksissa vaikeuttaa vanhemman ja perhehoitajan välisen luottamuksellisen suhteen rakentumista merkittävästi. Tällä saattaa olla vaikutusta myös syntymävanhemman ja ammattilaisen välisen suhteen rakentumisessa. Tällaisissa tilanteissa korostui sosiaalityöntekijöiden tarve toimia sensitiivisesti sekä asettaa yhteistyötä tukevia ja lapsen edun turvaavia rajoja.

”...perhehoitajia, biovanhempia ja aina kun se on mahdollisuus olla siellä ikään kuin sovittelemassa, tuomassa eri näkökulmia, madaltamassa sitä kynnystä, helpottamassa sitä, et miten päästään siihen yhteistyöhön, ja yhteisvanhemmuuteen. Mutta, no, ei niitä hirveesti ole, mutta on niitä joitakin, jossa sä joudut tosi tiukasti olemaan se juridinen rajaaja siellä.”
(Sosiaalityöntekijä)

Lastensuojelun perhehoidon ammattilaiset toivat kuitenkin esiin, että myös erittäin haastavista lähtökohdista voi rakentua toimivia yhteisvanhemmuussuhteita. Heidän mukaansa tämä on mahdollista erityisesti silloin, kun osapuolet ovat valmiita käsittelemään ja työstämään vaikeita kokemuksia sekä rakentamaan keskinäistä ymmärrystä yhteistyön aikana.

Yhteisvanhemmuussuhteen merkitys lapselle

Sekä perhehoitajat että lastensuojelun perhehoidon ammattilaiset korostivat, että toimiva yhteistyö aikuisten välillä on perhehoidossa olevan lapsen hyvinvoinnin keskeinen edellytys. Haastateltujen mukaan lapset hyötyvät tilanteista, joissa aikuiset toimivat johdonmukaisesti, kunnioittavat toistensa rooleja ja kykenevät tukemaan lapsen arkea ilman ristiriitojen ilmapiiriä.

Ihan valtavan tärkeä, ihan äärimmäisen tärkeä ois, että se [yhteistyö] ois jollakin tavalla edes toimiva. Ja ehkä mä ajattelen näin, että vaikka se ei oo toimiva niin se ymmärrys siitä, että kuinka paljon lapsi hyötyy, että se on toimiva, niin kantaa jo tavallaan eteenpäin. Eli kun on se ajatus itsellä siitä, että miten tärkeätä se on, niin vaikka se ei toteudu, niin sä pystyt kumminkin niillä omilla tekemisillä, sanomisilla, äänen painoilla, valtavasti vaikuttaa siihen vaikkei sitä ole. (Perhehoitaja)

Perhehoitajien haastatteluissa nousi esiin myös tilanteita, joissa rajojen asettaminen syntymävanhemman toiminnan vuoksi oli lapsen turvallisuuden ja hyvinvoinnin kannalta välttämätöntä.

Näissä tilanteissa perhehoitajat kokivat tarvitsevansa lastensuojelun ammattilaisilta vahvempaa tukea ja ohjausta.

Lastensuojelun perhehoidon ammattilaiset puolestaan tunnistivat, että lapsen ääni ja näkökulma uhkaa ajoittain kadota aikuisten välisiin jännitteisiin ja pitkittyneisiin roolineuvotteeluihin. Heidän mukaansa tällaisissa tilanteissa sosiaalityön tehtävänä on toimia suhteen säätelijänä ja varmistaa, että lapsen etu säilyy keskiössä.

”...ja tekemään yhtä rajaa ja tavallaan nostamaan se lapsi sieltä niin täysin keskiöön, mut mä ajattelen, et ei sen pidä tapahtuakaan helpolla sen ratkaisun tekeminen, että kyllä siinä pitää sosiaalityöntekijän mun mielestä olla aktiivinen toimija.” (Sosiaalityöntekijä)

Lisäksi monet lastensuojelun perhehoidon ammattilaiset kan-toivat huolta siitä, että yhteisvanhemmuuden toimivat rakenteet jäivät liian riippuvaisiksi yksittäisten työntekijöiden taidoista, ajankäytöstä ja työkuormasta. Ammattilaiset kaipasivatkin yhteisvanhemmuuden tukeen kattavia valtakunnallisia rakenteita ja systemaattisuutta.

Lopuksi

Yhteisvanhemmuus on perhehoitoon sijoitetun lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaista, mutta sen muodot ja merkitykset ovat lastensuojelun kontekstissa moniulotteisia ja institutionaalisesti rajattuja. Perhehoitajien ja lastensuojelun perhehoidon ammattilaisten näkemysten tarkastelu osoittaa, että yhteisvanhemmuuden käsite koetaan vielä osin vieraaksi, uudeksi ja moniselitteiseksi, mutta yhteisvanhemmuus ilmiönä ja sen merkitys lapsen edun toteutumiselle tunnistetaan laajasti. Perhehoitajat ja lastensuojelun perhehoidon ammattilaiset kuvasivat yhteisvanhemmuuden ja suhteen rakentumista prosessina, joka edellyttää

erityisesti sijoituksen alkuvaiheessa johdonmukaista ammatillista tukea, selkeitä rooleja ja luottamuksen syntymistä.

Luottamuksen rakentuminen eri toimijoiden välille vaikuttaa tulosten perusteella olevan yhteisvanhemmuuden ydinelementti. Luottamus ei muodostu pelkästään yksittäisten tapaamisten tai ohjeiden varaan, vaan se edellyttää erityisesti lastensuojelun perhehoidon ammattilaisten läsnäoloa sekä toiminnan jatkuvuutta ja johdonmukaisuutta. Lapsen sijoituksen aikaisten ammattilaisten vaihtuvuuden koetaan heikentävän yhteisvanhemmuussuhteiden syntyä ja luovan jopa tilanteita, joissa lapsen arki vaikeutuu. Lisäksi perhehoitajat kaipaavat tukea yhteistyön muodostumiselle erityisesti suhteessa syntymävanhempiin. Tulosten perusteella voidaan todeta, että yhteisvanhemmuuden tukeminen lastensuojelun perhehoidossa edellyttää rakenteellista kehittämistä.

Tutkimustulosten pohjalta voimmekin sanoa, että yhteisvanhemmuuden käsitettä on tarve täsmentää perhehoidon kentälle sovellettuna. Tämä edellyttää ammattilaisten koulutusta, valtakunnallisten toimintamallien vahvistamista, esimerkiksi perhehoitajien koulutuksen osalta, sekä ammatillisten työmenetelmien kehittämistä siten, että ne tukevat kaikkien välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Lähtökohtaisesti lastensuojelun perhehoidon toimintatapoja tulee näkemyksemme mukaan valtakunnallisesti yhtenäistää.

Yhteisvanhemmuutta tuleekin aina tarkastella suhteissa rakentuvana prosessina, jonka ylläpitäminen kuuluu kaikille lapsen elämässä mukana oleville aikuisille. Tällöin voi avautua myös uusia mahdollisuuksia kehittää perhehoidon käytäntöjä siten, että ne tunnistavat paremmin osapuolten erilaiset asemat, kokemukset ja tarpeet, mutta samalla vahvistavat heidän kykyään toimia yhteisen päämäärän, lapsen hyvinvoinnin, hyväksi. Yhteisvanhemmuuden ymmärtäminen monitoimijaisena suhteena voi auttaa rakentamaan perhehoitoon sellaisia

rakenteita ja toimintatapoja, jotka tukevat kaikkien osapuolten hyvinvointia ja ennen kaikkea vahvistavat lapsen mahdollisuuksia kasvaa turvallisissa ja jatkuvuutta tarjoavissa ihmissuhteissa.

Kirjallisuus

- Ankersmit, Leon (2016) The reunification partnership: Engaging birth parents and foster carers as collaborators in restoration casework. *Australian Social Work* 69 (3), 273–282. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2015.1032988>
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2021) One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis? *Qualitative Research in Psychology* 18 (3), 328–352. <https://doi.org/10.1080/14780887.2020.1769238>
- Campbell, Cynthia G (2023) Two Decades of Coparenting Research: A Scoping Review, *Marriage & Family Review* 59 (6), 379–411. <https://doi.org/10.1080/01494929.2022.2152520>
- Feinberg, Mark E (2003) The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting: Science and Practice* 3 (2), 95–131. https://doi.org/10.1207/S15327922PAR0302_01
- Feinberg, Mark E & Brown, Louis D & Kan, Marni L (2012) A Multi-Domain Self-Report Measure of Coparenting. *Parenting* 12 (1), 1–21. <https://doi.org/10.1080/15295192.2012.638870>
- Foote, Wendy Lee & Davies, Kate & Ross, Nicola & Cocks, Jessica (2025) Family inclusion for children in care: How foster and kinship carers make it work. *Children and Youth Services Review* 169. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2024.108106>
- Hedin, Lena (2015) Good relations between foster parents and birth parents: a Swedish study of practices promoting successful cooperation in everyday life. *Child Care in Practice* 21 (2), 177–191. <https://doi.org/10.1080/13575279.2015.1005574>
- Hock, Robert M & Moraadian, John K (2013) Defining Coparenting for Social Work Practice: A Critical Interpretive Synthesis, *Journal of Family social Work* 16 (4), 314–3331.
- Holtan, Amy (2008) Family types and social integration in kinship foster care. *Children and Youth Services Review* 30 (9), 1022–1036. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2008.01.002>
- Kekkonen, Marjatta & Malinen, Kaisa & Moilanen, Johanna & Rönkä, Anna (2023) Perhekeskusten työntekijöiden käsitykset yhteisvanhemmuudesta. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 60 (2). <https://doi.org/10.23990/sa.117870>
- Lastensuojelulaki 417/2007. [Lastensuojelulaki | 417/2007 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

- Malinen, Kaisa (painossa) Yhteisvanhemmuus lastensuojelun perhehoidossa: systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Janus, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti.
- McHale, James P & Kuersten-Hogan, Regina & Rao, Nirmala (2004) Growing Points for Coparenting Theory and Research. *Journal of Adult Development* 11, 221–234. <https://doi.org/10.1023/B:JADE.0000035629.29960.ed>
- McHale, James P & Irace, Karina (2011) Coparenting in diverse family systems. Teoksessa James P, McHale & Kristin M, Lindahl (toim.) *Coparenting: A conceptual and clinical examination of family systems*. Washington, DC: American Psychological Association, 15–37.
- McHale, James P & Mazzoni, Silvia & Mensi, Martina Maria & Collins, Russia & Busca, Alice & Vecchio, Arianna & Riso, Marina (2025) The Use of Child-Centered Ecomaps to Describe Engagement, Teamwork, Conflict and Child Focus in Coparenting Networks: The International Coparenting Collaborative Approach. *Genealogy* 9 (4), 119. <https://doi.org/10.3390/genealogy9040119>
- McHale, James P & Sirotkin, Yana Segal (2019) Coparenting in diverse family systems. Teoksessa Marc H. Bornstein (toim.) *Handbook of parenting: Being and becoming a parent*. (3. painos). New York: Routledge, 137–166. <https://doi.org/10.4324/9780429433214-4>
- Spielfogel, Jill E & Leathers, Sonya J (2022) Supporting collaborative relationships between parents and non-relative foster parents. *Child & Family Social Work* 27 (4), 646–655. <https://doi.org/10.1111/cfs.12913>
- Vanderfaellie, Johan & Goemans, Anouk & Damen, Harm & Van Holen, Frank & Pijnenburg, Huub (2018) Foster care placement breakdown in the Netherlands and Flanders: Prevalence, precursors, and associated factors. *Child & Family Social Work* 23 (3), 337–345. <https://doi.org/10.1111/cfs.12420>
- Vierula, Tarja (2016) Huostaanoton käynnistämät suhteet ja prosessit vanhempien henkilökohtaisessa elämässä. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 196–218.
- Wasim, Anna & LaBrenz, Cathrine A & Graves, Nelkasia & Thompson, Samantha Zuniga & Faulkner, Monica (2026) “Sometimes you need a middleman”: Negotiating Family Engagement for Foster and Kinship Caregivers Involved with Child Welfare. *Children and Youth Services Review* 183. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2026.108841>
- Winokur, Marc A & Holtan, Amy & Batchelder, Keri E (2018) Kinship care for the safety, permanency, and well-being of children removed from the home for maltreatment. *Research on Social Work Practice* 28 (1), 19–32. <https://doi.org/10.1177/1049731515620843>

Jari Lindh

yliopistonlehtori

Lapin yliopisto

jari.lindh@ulapland.fi

Tiedon rajapinnoilla: harkinta ja yhteistyö vammais- sosiaalityössä relationaalisen pragmatismen näkökulmasta

Johdanto

Vammaissosiaalityö sijoittuu institutionaaliseen ympäristöön, jossa yksilön oikeudet, hallinnollinen ohjaus ja ammatillinen harkinta kietoutuvat toisiinsa. Se on samanaikaisesti palvelujen järjestämistä, asiakastilanteiden ratkaisemista sekä yhteiskunnallista tiedonmuodostusta ja vallankäyttöä, ja siten normatiivinen, organisatorinen ja relationaalinen ilmiö (Kivistö & Lindh 2024). Keskeisiä kysymyksiä ovat, miten vammaisuus määritellään, millaiseksi asiakkaan asema rakentuu ja miten oikeudet toteutuvat.

Hyvinvointialueuudistus ja vammaispalvelulainsäädännön uudistaminen ovat tehneet kysymyksistä entistä ajankohtaisempia. Palveluketjujen katkokset, tiedonkulun haasteet ja vastuiden hajautuminen osoittavat, että vammaissosiaalityön keskeiset haasteet liittyvät myös tiedon tuottamiseen, tunnistamiseen ja käyttöön monitoimijaisessa palvelujärjestelmässä. Sosiaalityössä on voimistunut tietokäänne, jossa tiedosta on tullut sekä työn keskeinen resurssi että hallinnan väline (Muurinen 2019; Kivistö ym. 2026a). Samalla asiakastyössä syntyvä tieto palvelujärjestelmän

ongelmista muuttuu harvoin institutionaalisesti vaikuttavaksi tiedoksi (Lindh ym. 2025).

Tarkastelen tekstissä vammaissosiaalityön yhteistyötä relationaalisen pragmatismien näkökulmasta, joka yhdistää pragmatistisen toimintateorian ja relationaalisen sosiologian (Dépelteau 2015). Tutkimuskysymyksenä on, miten yhteistyön jännitteet rakentuvat vammaissosiaalityön tiedon rajapinnoilla ja mikä merkitys harkinnalla on erilaisten tiedonmuotojen yhteensovittamisessa. Argumenttina esitän, että nämä jännitteet rakentuvat rajapinnoilla, joilla asiakkaiden kokemukset, institutionaaliset kategoriat ja ammatillinen harkinta kohtaavat sekä joissa neuvotellaan tiedonmuotojen yhteensovittamisesta, tiedollisista valtasuhteista ja yhteisestä tilanneymmärryksestä.

Tekstin empiirinen perusta rakentuu sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamien HaraVa- ja RAVATTI-hankkeiden tuloksille. HaraVa-hanke (2021–2023) tarkasteli harkinnan rakentumista vammaissosiaalityössä hyödyntäen verkkokonsultaatioaineistoa, sosiaalityöntekijöiden kirjoitelmia, korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuja sekä vammaistukea saaneille suunnattua kyselyä (Lindh ym. 2023). RAVATTI-hanke (2023–2024) tutki tiedon muodostumista ja institutionaalista vaikuttamista rakenteellisessa vammaissosiaalityössä sosiaalityöntekijöiden fokusryhmähaastattelujen, vammaisneuvostojen asiakirjojen, sosiaaliasiavastavien selvitysten sekä vammaisten henkilöiden kirjoitusten avulla (Lindh ym. 2025).

Relationaalinen pragmatismi näkökulmana

Pragmatistisen filosofian keskeinen lähtökohta on, että käsitteiden, ilmiöiden ja tiedon merkitys muodostuu käytännön toiminnassa ja sen seurauksissa. Tiedon arvo liittyy sen kykyyn ohjata toimintaa ja auttaa käytännöllisten ongelmien ratkaisemisessa (Dewey 1999). Sosiaalityön tutkimuksessa pragmatismi on saanut kasvavaa huomiota, koska se tarjoaa kokemuseräisen ja

toimintaorientoituneen viitekehyksen, jossa tiedonmuodostus, harkinta ja ongelmanratkaisu kytkeytyvät sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymyksiin (Kaushik & Walsh 2019). Sosiaalityön tietoperusta koostuu erilaisista tietomuodoista, jotka limittyvät käytännön työssä toisiinsa, jolloin kokemukset muodostavat merkittävän tiedonlähteen institutionaalisen ja tutkimusperustaisen tiedon rinnalla (Hothersall 2019). Pragmatismi mahdollistaa näin monimuotoisemman käsityksen siitä, millainen tieto tunnustetaan ammattikäytännöissä relevantiksi (Muurinen 2019; Garcés 2022). Pragmatistisessa sosiologiassa merkitykset syntyvät toiminnan seurauksissa, toiminta etenee rutiinien ja luovan ongelmanratkaisun välisessä jännitteessä ja sosiaalinen todellisuus muotoutuu jatkuvassa merkitysten neuvottelussa (Brown & Tavory 2024).

Relationaalinen sosiologia täydentää pragmatismia korostamalla, että sosiaalinen maailma muodostuu transaktioissa, joissa toimijat, tiedot ja käytännöt kietoutuvat toisiinsa (Dépelteau 2015). Toiminta näyttäytyy luovana ongelmanratkaisuna (Joas 1996) ja toimijuus sosiaalisissa suhteissa rakentuvana ilmiönä, jolloin toimintamahdollisuudet määrittyvät suhteessa muihin toimijoihin, verkostoihin ja institutionaalisiin rakenteisiin (Burkitt 2016). Myös sosiaalityöntekijöiden toiminta ja tulevaisuuspositiot muotoutuvat relationaalisesti asiakkaiden, organisaatioiden ja muiden ammattilaisten kanssa (Kivistö ym. 2026b).

Pragmatismi auttaa ymmärtämään, miten tieto ja ratkaisut rakentuvat käytännöllisessä ongelmanratkaisussa, mutta se tarkastelee vähemmän sitä, miten toimijoiden väliset suhteet ja institutionaaliset valtasuhteet muovaavat tiedon muodostumista. Relationaalinen sosiologia puolestaan korostaa toimijoiden keskinäisriippuvuutta ja suhteissa rakentuvaa toimijuutta, mutta kiinnittää vähemmän huomiota tiedon käytännöllisiin seurauksiin ja ongelmanratkaisuprosesseihin. Relationaalinen pragmatismi yhdistää nämä näkökulmat tarkastelemalla tiedonmuodostusta,

toimijuutta ja ongelmanratkaisua samanaikaisesti suhteissa rakentuvina ja käytännöllisiin seurauksiin suuntautuvina prosesseina (Dépelteau 2015; Joas 1996).

Vammaissosiaalityössä asiakkaiden kokemukset, ammatillinen tieto, juridiset velvoitteet ja organisatoriset käytännöt kohtaavat jatkuvasti toisiaan. Ratkaisut eivät synny yksittäisten toimijoiden päätöksinä, vaan ne rakentuvat vuorovaikutuksessa, neuvotteluissa ja erilaisten tiedonmuotojen yhteensovittamisessa. Yhteistyö voidaan siten ymmärtää tiedonmuodostuksen prosessina, jossa samanaikaisesti rakentuvat toimijoiden väliset suhteet, ongelmien määrittelyt, toiminnan tavoitteet ja käytännölliset ratkaisut (Kivistö & Lindh 2024). Relationaalinen pragmatismi tarjoaa välineen analysoida, miten luottamus, yhteinen tilanneymmärrys ja ratkaisut rakentuvat monitoimijaisessa palvelujärjestelmässä.

Tällainen näkökulma kytkeytyy myös sosiaalityön historiallisiin juuriin. Jane Addamsin settlementtityössä ja John Deweyn demokratiakäsityksessä yhteiskunnalliset ongelmat ymmärrettiin pragmatistisesti yhteisen tutkimisen, kokemusten jakamisen ja käytännöllisen ongelmanratkaisun kohteiksi (Puurunen 2019; Muurinen & Kääriäinen 2022). Tieto ei ollut asiantuntijoiden hallitsema resurssi, vaan yhteisöllisessä toiminnassa rakentuva väline yhteiskunnallisten ongelmien tunnistamiseen ja ratkaisuun. Sosiaalityön tehtävänä oli rakentaa sellaisia demokraattisia suhteita, joissa erilaiset kokemukset ja tiedonmuodot voivat tulla tunnistetuiksi ja vaikuttaa yhteiseen päätöksentekoon.

Tästä näkökulmasta myös vammaissosiaalityön tiedon rajapinnat voidaan ymmärtää demokraattisen tiedonmuodostuksen areenoina. Niillä neuvotellaan siitä, millainen tieto tunnustetaan merkitykselliseksi, kenen kokemukset tulevat kuulluiksi ja millaiset ongelmat määrittyvät institutionaalisesti ratkaisemisen arvoisiksi. Samalla tiedon rajapinnat muodostavat keskeisen paikan palvelujärjestelmän oppimiselle, koska niiden kautta

asiakkaiden arjessa rakentuvat kokemukset voivat muuntua yhteiseksi ymmärrykseksi ja palvelujärjestelmän kehittämistä ohjaavaksi tiedoksi.

Relationaalinen pragmatismi suuntaa huomion myös tiedon institutionaaliseen tunnistamiseen. Organisaatiot suosivat usein hallinnollisesti standardoitavaa, dokumentoitavaa ja mitattavaa tietoa, kun taas asiakkaiden kokemustieto ja työntekijöiden käytäntötieto ovat tilanteisia, relationaalisia ja vaikeasti formalisoitavia (Muurinen 2019; Lindh ym. 2025; Kivistö ym. 2026a). Tiedon rajapinnat kytkeytyvät siten institutionaaliseen valtaan, ja keskeiseksi nousee kysymys siitä, millaisia seurauksia erilaisilla tiedon tunnistamisen tavoilla on asiakkaiden oikeuksien, osallisuuden ja toimijuuden toteutumiselle (Fricker 2007; Lindh 2026). Yhteistyön haasteet syntyvät usein tilanteissa, joissa tiedonmuodot perustuvat erilaisiin institutionaalisiin logiikoihin, joiden yhteensovittaminen edellyttää jatkuvaa käänös- ja neuvottelutyötä (Carlile 2002).

Vammaissosiaalityö tietokäytäntönä

RAVATTI-hankkeen keskeinen havainto oli, että vammaissosiaalityö rakentuu monilähteen tietoperustan varaan, jossa yhdistyvät normitieto, hallinnollinen järjestelmätieto, työntekijöiden käytäntötieto ja asiakkaiden kokemustieto. Samalla työ tuottaa jatkuvasti uutta tietoa palvelujärjestelmän toiminnasta, asiakkaiden elämäntilanteista ja oikeuksien toteutumisesta. Tieto on siten samanaikaisesti työn resurssi, kohde ja tulos (Lindh ym. 2025). Tutkimuksessa tunnistettiin kolme toisiinsa limittyvää tiedon ulottuvuutta. Asiakastyössä syntyvä käytäntötieto rakentuu asiakkaiden arjessa ja palveluprosessien rajapinnoilla. Institutionaalinen vaikuttamistieto muuntaa yksittäisiä kokemuksia rakenteelliseksi tulkinnoiksi esimerkiksi sosiaaliasiavastaavien selvitysten ja vammaisneuvostojen kannanottojen kautta. Vammaisten henkilöiden kokemustieto puolestaan haastaa

palvelujärjestelmän vakiintuneita kategorioita ja toimintatapoja (Lindh ym. 2025).

HaraVa-hankkeen tulokset osoittavat, että nämä tiedonmuodot kytkeytyvät toisiinsa ammatillisen harkinnan välityksellä. Harkintaa edellyttävät tilanteet liittyvät erityisesti lain tulkintaan, palvelujen järjestämiseen, asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden arviointiin sekä oikeudellisten, organisatoristen ja eettisten näkökulmien yhteensovittamiseen. Sosiaalityöntekijöiden kuvauksissa korostui juridisen tiedon merkitys, mutta ratkaisut rakentuivat tilanteissa, joissa normitieto, kokemustieto, käytäntötieto ja ammatillinen asiantuntemus oli sovitettava yhteen asiakkaan tilanteessa tarkoituksenmukaisiksi ratkaisuiksi (Lindh ym. 2023; Kivistö & Lindh 2024).

Tulokset osoittavat myös, että sosiaalityöntekijät toimivat tiedon kokoajina, tulkitsijoina ja välittäjinä monitoimijaisessa palvelujärjestelmässä. Asiakastyössä tunnistettiin toistuvasti palvelujen katkonaisuuteen, tiedonkulkuun ja vastuunjakoihin liittyviä ongelmia, jotka rakentuvat institutionaalisilla rajapinnoilla. Samalla tietojärjestelmät ja tiedolla johtamisen rakenteet suosivat dokumentoitavaa ja mitattavaa tietoa, jolloin asiakkaiden kokemustieto ja työntekijöiden käytäntötieto jäävät helpommin marginaaliin. Kyse on siten tiedonmuotojen institutionaalisesti erilaisesta asemasta pikemminkin kuin tiedon puutteesta (Lindh ym. 2025).

Relationaalisen pragmatismien näkökulmasta harkinta toimii mekanismina, jonka kautta juridinen tieto, kokemustieto, organisatoriset ehdot ja eettiset tulkinnat yhdistyvät tilanteissa päätöksenteossa (Lindh ym. 2023; Kivistö & Lindh 2024). Asiakkaiden näkökulmasta harkinta kytkeytyy kokemuksiin kuulluksi tulemisesta ja itsemääräämisoikeuden toteutumisesta. Vaikka enemmistö HaraVa-hankkeen kyselyyn vastanneista arvioi itsemääräämisoikeutensa toteutuvan pääosin hyvin,

epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia syntyä erityisesti palvelujen hakemisessa, tiedonsaannissa ja palveluosallisuudessa (Lindh ym. 2023).

Keskeinen kysymys koskee tiedon institutionaalisen tunnistamisen seurauksia. Palvelujärjestelmän kyky oppia asiakkaiden arjessa rakentuvista ongelmista riippuu siitä, tunnistetaanko vammaisten henkilöiden kokemustieto ja työntekijöiden käytäntötieto institutionaalisesti merkityksellisiksi. Tiedon rajapinnat liittyvät siten tiedon välittämisen lisäksi vallan ja näkyväksi tulemisen kysymyksiin eli siihen, millaiset kokemukset tunnistetaan relevantiksi tiedoksi ja millaiset jäävät palvelujärjestelmän ulkopuolelle (Fricker 2007; Lindh 2026).

Tiedon rajapinnat ja yhteistyön kompleksisuus

Yhteistyön keskeiset jännitteet rakentuvat tiedon rajapinnoilla. Carlilen (2002) mukaan tieto on paikallistunutta, käytäntöihin sidottua ja toimijoiden intresseihin kytkeytyvää, minkä vuoksi sen siirtäminen organisatoristen ja professionaalisten rajojen yli on vaativa prosessi. Vammaissosiaalityössä tieto ei siirry muuttumattomana toimijalta toiselle, vaan sen merkitys muotoutuu uudelleen eri institutionaalisissa konteksteissa. RAVATTI-hankkeen tulokset osoittavat, että keskeisiä tiedon rajapintoja syntyy erityisesti asiakastyön ja hallinnon, kokemustiedon ja asiantuntijatiedon sekä paikallisen ja strategisen päätöksenteon välille (Lindh ym. 2025).

Tiedon tuottaminen, välittäminen ja hyödyntäminen tapahtuvat tietokäytännöissä, jotka ulottuvat tiedonsiirrosta yhteiseen tiedonmuodostukseen (Kivistö ym. 2026a). Näillä rajapinnoilla sosiaalityöntekijät sovittavat yhteen asiakkaiden kokemuksia, juridisia velvoitteita, organisatorisia ehtoja ja eri ammattiryhmien näkökulmia toimiviksi ratkaisuiksi. Työ on keskeistä palveluprosessien toimivuudelle, vaikka se jää usein institutionaalisesti näkymättömäksi.

Yhteistyön haasteet liittyvät tiedonmuotojen institutionaalisesti eriarvoiseen asemaan. Hallinnollinen tieto on usein dokumentoitua, standardoitua ja helposti päätöksentekoon kytkeytyvää, kun taas asiakkaiden kokemustieto on tilanteista ja arkeen sidottua. Tämän vuoksi asiakkaiden kokemukset voivat jäädä heikommin tunnistetuiksi kuin lääketieteelliset tai hallinnolliset arviot. Relationaalisen pragmatismen näkökulmasta yhteistyö on prosessi, jossa neuvotellaan tiedon uskottavuudesta, merkityksestä ja käytännöllisestä relevanssista sekä siitä, millaiset ongelmat ja ratkaisut tunnistetaan institutionaalisesti merkityksellisiksi.

Rutiini, luovuus ja harkinta

Vammaissosiaalityötä ohjaavat samanaikaisesti oikeudellinen sääntely, hallinnolliset prosessit ja asiakkaiden yksilölliset elämäntilanteet. HaraVa-hankkeen tulokset osoittavat, että harkinnan merkitys korostuu tilanteissa, joissa valmiit palvelukategoriat, standardoidut prosessit tai organisatoriset käytännöt eivät tarjoa riittäviä ratkaisuja asiakkaan tilanteeseen (Lindh ym. 2023). Harkinta rakentuu erityisesti rutiinien murtumakohdissa, joissa asiakkaan tarpeet ylittävät hallinnollisten järjestelmien valmiit toimintamallit.

Tutkimuksessa kuvattiin tilanteita, joissa asiakkaalla oli muodollinen oikeus useisiin palveluihin, mutta palvelukokonaisuus ei muodostanut toimivaa arkea. Kuljetuspalvelut, henkilökohtainen apu ja kuntoutus saattoivat olla erikseen asianmukaisesti järjestettyjä, vaikka niiden aikataulut, vastuunjaot ja käytännöt eivät tukeneet asiakkaan arjen sujuvuutta. Ratkaisujen rakentaminen edellytti tällöin neuvottelua asiakkaiden, ammattilaisten ja organisaatioiden välillä, jolloin harkinta näyttäytyi relationaalisena käytäntönä (Kivistö & Lindh 2024). Samalla institutionaaliset ehdot, kuten kiire, henkilöstövaje, palvelujen standardointi ja

hallinnolliset paineet, kavensivat työntekijöiden mahdollisuuksia tarkastella tilanteita kokonaisvaltaisesti.

RAVATTI-hankkeen tulokset osoittavat, että juuri näissä tilanteissa syntyy merkittävää käytäntötietoa palvelujärjestelmän rajoista ja kehittämistarpeista (Lindh ym. 2025). Kun työntekijät rakentavat ratkaisuja valmiiden toimintamallien ulkopuolella, he tuottavat samalla tietoa palvelujärjestelmän katveista, ristiriidoista ja toimimattomuudesta. HaraVa-hankkeen mukaan tällainen harkinta perustuu usein myös kollegiaaliseen konsultaatioon, jossa yksittäisistä tilanteista muodostuu jaettua ammatillista tietoa (Lindh ym. 2023). Tieto jää kuitenkin helposti institutionaalisesti näkymättömäksi, jos organisaatioiden tiedolliset käytännöt painottavat ensisijaisesti standardoitua ja mitattavaa tietoa.

Pragmatistisesta näkökulmasta rutiini, luovuus ja harkinta muodostavat vammaissosiaalityön keskeisen toimintalogiikan. Rutiinit tukevat toiminnan jatkuvuutta ja oikeusturvaa, luovuus mahdollistaa uusien ratkaisujen rakentamisen, ja harkinta yhdistää asiakkaiden tarpeet, institutionaaliset ehdot ja erilaiset tiedonmuodot käytännöllisiksi ratkaisuiksi (Brown & Tavory 2024; Kivistö & Lindh 2024).

Lopuksi

Vammaisten asiakkaiden, sosiaalityöntekijöiden, muiden ammattilaisten ja hallinnon välinen yhteistyö näyttäytyy tulosten valossa prosessina, jossa tieto, toiminta ja valta kietoutuvat toisiinsa. Relationaalisen pragmatismen näkökulmasta yhteistyön keskeiset haasteet paikantuvat tiedon rajapinnoille, joilla erilaiset tiedonmuodot, institutionaaliset logiikat ja toimijoiden näkökulmat kohtaavat. Yhteistyön onnistuminen riippuu tällöin siitä, miten asiakkaiden kokemukset, ammatillinen asiantuntemus, juridiset velvoitteet ja organisatoriset ehdot voidaan sovittaa yhteen käytännöllisiksi ratkaisuiksi (Carlile 2002; Lindh ym.

2023; Kivistö & Lindh 2024; Kivistö ym. 2026a). Harkinta näytetään tässä prosessissa relationaalisena resurssina, jonka avulla toimijat rakentavat yhteistä tilanneymmärrystä ja ratkaisevat institutionaalisten rajapintojen tuottamia jännitteitä.

Tulokset osoittavat samalla, että tiedon rajapinnat ovat myös vallan rajapintoja. Tiedolliset epäsymmetriat vaikuttavat siihen, millaiset kokemukset tunnistetaan relevantiksi tiedoksi, millaisia ongelmia pidetään ratkaisemisen arvoisina ja miten oikeudet toteutuvat käytännössä. Kysymys ei siten ole ainoastaan tiedon saatavuudesta tai tiedon määrästä, vaan siitä, kenen tieto saa institutionaalista uskottavuutta ja voi vaikuttaa päätöksentekoon.

Relationaalisen pragmatismien näkökulmasta vammaissosiaalityön tiedon rajapinnat voidaan ymmärtää demokraattisen tiedonmuodostuksen areenoina, joilla asiakkaiden kokemukset, työntekijöiden käytäntötieto ja institutionaalinen tieto kohtaavat. Palvelujärjestelmän kyky oppia asiakkaiden arjessa rakentuvista ongelmista riippuu siitä, tunnistetaanko nämä tiedonmuodot institutionaalisesti merkityksellisiksi. Vammaissosiaalityön kehittäminen edellyttääkin tietotyön käytäntöjä ja vuorovaikutteisia rakenteita, joiden avulla erilaiset tiedonmuodot voivat ylittää organisatorisia ja ammatillisia rajoja, muuntua yhteiseksi ymmärrykseksi ja tukea palvelujärjestelmän oppimista (Kivistö ym. 2026a).

Tarkastelu palautuu lopulta vammaissosiaalityön perustavaan kysymykseen siitä, miten ammatilliset käytännöt, tiedonmuodostus ja monitoimijainen yhteistyö voivat vahvistaa vammaisten ihmisten toimijuutta, osallisuutta ja oikeuksien toteutumista. Tällöin vammaissosiaalityö näyttäytyy yksittäisten palveluratkaisujen tuottamisen lisäksi demokraattisena tietokäytäntönä, jonka kautta asiakkaiden kokemukset voivat tulla tunnistetuiksi, näkyviksi ja yhteiskunnallisesti vaikuttaviksi.

Lähteet

- Brown, Eliza & Tavory, Iddo (2024) Pragmatism and medical sociology: Three precepts. *Social Science & Medicine* 345, 116640. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2024.116640>
- Burkitt, Ian (2016) Relational agency: Relational sociology, agency and interaction. *European Journal of Social Theory* 19 (3), 322–339. <https://doi.org/10.1177/1368431015591426>
- Carlile, Paul R. (2002) A pragmatic view of knowledge and boundaries: Boundary objects in new product development. *Organization Science* 13 (4), 442–455. <https://doi.org/10.1287/orsc.13.4.442.2953>
- Dépelteau, François (2015) Relational sociology, pragmatism, transactions and social fields. *International Review of Sociology* 25 (1), 45–64. <https://doi.org/10.1080/03906701.2014.997966>
- Dewey, John (1999) *Pyrkimys varmuuteen. Tutkimus tiedon ja toiminnan suhteesta.* Helsinki: Gaudeamus.
- Garcés, Pablo (2022) Philosophical pragmatism, pragmatic agency, and the treatment of evidence in social work. *Qualitative Social Work* 21 (3), 621–636. <https://doi.org/10.1177/14733250211019102>
- Fricker, Miranda (2007) *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing.* Oxford: Oxford University Press.
- Hothersall, Steve J. (2019) Epistemology and social work: Enhancing the integration of theory, practice and research through philosophical pragmatism. *European Journal of Social Work* 22 (5), 860–870. <https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1499613>
- Joas, Hans (1996) *The Creativity of Action.* Oxford: Polity Press.
- Kaushik, Vibha & Walsh, Christine A. (2019) Pragmatism as a research paradigm and its implications for social work research. *Social Sciences* 8 (9), 255. <https://doi.org/10.3390/socsci8090255>
- Kivistö, Mari & Lindh, Jari (2024) Relational discretion in social work with persons with disabilities. *Nordic Social Work Research* 15 (4), 479–492. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2023.2300039>
- Kivistö, Mari & Martin, Marjatta & Lipponen, Oona & Lindh, Jari & Tarvainen, M. (2026a) Tietotyön käytännöt rakenteellisessa vammaissosiaalityössä hyvinvointialueilla. *Janus* 34 (1), 25–46. <https://doi.org/10.30668/janus.157086>
- Kivistö, Mari & Merja Tarvainen & Oona Lipponen (2026b) Finnish social workers' potential positions in structural disability social work in the future. *The British Journal of Social Work* 00, 1–20. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcag075>

- Lindh, Jari (2026) Vammaisten ihmisten kokema tiedollinen epäoikeudenmukaisuus vammais- ja sosiaalipalveluissa. Teoksessa Sanna Hautala & Jari Lindh & Kaisa Kostamo-Pääkkö (toim.) Kenen hätä on oikeutettua? Hädän tunnistamisen ja oikeuttamisen ristiriidat sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino.
- Lindh, Jari & Kivistö, Mari & Martin, Marjatta & Tarvainen, Merja & Vesala, Hannu T. & Heinonen, Pilvikki (2023) Harkinta vammaissosiaalityössä: Vammaissosiaalityön harkinta käsitteenä, käytäntönä ja kokemuksena. Kehitysvammaliiton selvityksiä 18. Espoo: Kehitysvammaliitto.
- Lindh, Jari & Kivistö, Mari & Martin, Marjatta & Lipponen, Oona & Heini, Annina & Hömppi, Päivi & Tarvainen, Merja (2025) Rakenteellisen vammaissosiaalityön tiedon jäljillä. Publications of the University of Eastern Finland. No 29. Kuopio: University of Eastern Finland
- Muurinen, Heidi (2019) Pragmatismi ja kokeileva lähestymistapa sosiaalityön tiedonmuodostuksessa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Muurinen, Heidi & Kääriäinen, Aino (2022) Jane Addams and Epistemic Agency in Contemporary Social Work. Teoksessa Patricia M. Shields, Maurice Hamington & Joseph Soeters (toim.) Oxford Handbook of Jane Addams. Oxford handbooks. New York: Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197544518.013.24>
- Puurunen, Piia (2019) The Conception of Social Work in Jane Addams's Thought. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies, 203. Kuopio: University of Eastern Finland.

Miia Kontro

väitöskirjatutkija

Helsingin yliopisto

miia.kontro@helsinki.fi

Yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys elämän loppuvaiheessa – terveyssosiaalityön näkökulma

Johdanto

Väestön ikääntyminen, yksinasumisen yleistyminen ja sosiaalisten verkostojen heikentyminen ovat johtaneet siihen, että yhä useampi kokee yksinäisyyttä ja tukiverkostojen puutteesta johtuvia haasteita elämän loppuvaiheessa. Yksinäisyys kytkeytyy vahvasti sosiaaliseen syrjäytymiseen, ja sitä selittävät erityisesti yksin asuminen, vähäiset sosiaaliset kontaktit sekä emotionaalisen tuen puute (Dahlberg ym. 2020). Parikan ym. (2025) mukaan yksinäisyyden ennustetaan lisääntyvän Suomessa merkittävästi vuoteen 2040 mennessä. Tutkimuksessa tehtyjen arvioiden mukaan tuolloin jopa noin kolmannes miehistä ja neljännes naisista saattaa kokea yksinäisyyttä. Yksinäisyydestä onkin muodostumassa yhä vakavampi kansanterveydellinen ja yhteiskunnallinen haaste, jolla on laajoja vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen.

Yksinäisyyden lisääntyminen ja siihen liittyvät hyvinvointihaasteet asettavat uusia vaatimuksia palliatiiviselle hoidolle ja erityisesti terveyssosiaalityölle, jonka tehtävänä on tukea potilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä varmistaa hänen oikeutensa ja asemansa palvelujärjestelmässä. Maailman terveysjärjestö

(WHO) määrittelee palliatiivisen hoidon lähestymistavaksi, jonka tavoitteena on parantaa elämänlaatua henkeä uhkaavan sairauden yhteydessä huomioiden fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja hengelliset tarpeet (WHO 2023). Palliatiivista hoitoa voidaan toteuttaa sairauden eri vaiheissa, mutta käytännössä se painottuu usein elämän loppuvaiheeseen. Saattohoidolla tarkoitetaan palliatiivisen hoidon viimeistä vaihetta, joka ajoittuu elämän viimeisiin päiviin tai viikkoihin (Tatum & Mills 2020).

Elämän loppuvaiheen yksinäisyys ei ole pelkästään emotionaalinen kokemus, vaan siihen liittyy monitasoista sosiaalista ja rakenteellista haavoittuvuutta. Sosiaalinen eristyneisyys puolestaan ei näyttäydy ainoastaan yksilöllisenä elämäntilanteena, vaan se heijastaa myös laajempia yhteiskunnallisia muutoksia ja palvelujärjestelmän rakenteellisia puutteita. Vaikka palliatiivinen hoito tarjoaa lääketieteellisesti ja hoidollisesti kattavia palveluja, potilaiden sosiaaliset ja emotionaaliset tarpeet voivat jäädä tunnistamattomiksi. Erityisesti yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys jäävät helposti palvelujärjestelmässä näkyvämmäksi tai muiden hoidon tarpeiden varjoon (Kontro 2025). Terveys- ja sosiaalityö sijoittuu tähän rajapintaan, jossa yksilöllinen haavoittuvuus ja institutionaaliset rakenteet kietoutuvat toisiinsa. Tässä asemassa se on keskeinen toimija näiden ilmiöiden tunnistamisessa ja potilaan sosiaalisen hyvinvoinnin tukemisessa tilanteissa, joissa avun tarpeet voivat jäädä vähälle huomiolle.

Tässä tekstissä tarkastelen, miten yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys tunnistetaan palliatiivisessa hoidossa sekä miten ne ilmenevät käytännön työssä ja palvelujärjestelmän rakenteissa. Teksti pohjautuu palliatiivista hoitoa ja terveystieteellistä tutkimusta koskevaan väitöstutkimukseeni. Hyödynnän institutionaalista etnografiaa metodologisena ja analyttisena viitekehyksenä, jonka avulla tarkastelen sosiaalista todellisuutta terveystieteellisten tekijöiden arjen kokemusten sekä niihin kytkeytyvien institutionaalisten prosessien kautta (Smith 2005). Institutionaalisen

etnografian lähtökohtana on tarkastella, miten ihmisten kokemukset rakentuvat suhteessa institutionaalisiin käytäntöihin, rakenteisiin ja hallinnan tapoihin. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, miten tekstit, organisatoriset rutiinit ja hallinnolliset rakenteet ohjaavat ammatillista toimintaa sekä tekevät ilmiöitä näkyviksi tai näkymättömiksi arjen työssä (DeVault 2006). Näin yksilöllisiltä vaikuttavat ongelmat voivat kytkeytyä laajempiin institutionaalisiin ja yhteiskunnallisiin prosesseihin (Smith 2005).

Empiirinen aineisto koostuu yhdentoista (n=11) suomalaisen palliatiivisen ja elämän loppuvaiheen hoidon parissa työskentelevän terveyssosiaalityöntekijän haastatteluista. Analyysissa tarkastelen terveyssosiaalityöntekijöiden arjen työtä ja sen koordinoitumista hallinnan suhteiden kautta. Erityinen huomio kohdistuu institutionaalisiin teksteihin, kuten ohjeistuksiin, kirjaamiskäytäntöihin sekä arjen työssä muotoutuviin kirjoittamattomiin käytäntöihin ja oletuksiin, jotka ohjaavat ammatillisen työn toteutumista eri hoitoympäristöissä. Analyysi keskittyy siihen, miten huomio ja vastuu jakautuvat käytännöissä ja miten yksinäisyyden kaltaiset ilmiöt voivat jäädä institutionaalisissa rakenteissa taka-alalle.

Yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys palliatiivisessa hoidossa

Yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys ovat toisistaan erillisiä mutta toisiinsa kietoutuneita ilmiöitä, joilla on merkittäviä vaikutuksia palliatiivisessa hoidossa potilaan elämänlaatuun, psyykkiseen hyvinvointiin, oirekuormaan ja kokonaisvaltaiseen hoidon tarpeeseen (Rosenberg ym. 2026). Yksinäisyys on subjektiivinen kokemus, joka syntyy, kun yksilö kokee ihmissuhteensa määrällisesti tai laadullisesti riittämättömiksi (Weiss 1973; Perlman & Peplau 1981; Taylor 2020). Sitä voidaan tarkastella intiimin, relationaalisen ja kollektiivisen ulottuvuuden kautta, jotka kuvaavat

läheisten ihmissuhteiden puutetta, sosiaalisten verkostojen heikoutta sekä yhteenkuuluvuuden kokemuksen puutetta laajempiin yhteisöihin (McWhirter 1990; Hawkley ym. 2005). Sosiaalinen eristyneisyys puolestaan viittaa objektiivisesti mitattavissa olevaan sosiaalisten kontaktien vähäisyyteen tai sosiaalisen integraation puutteeseen (Taylor 2020). Molemmat ilmiöt ovat yhteydessä heikentyneeseen emotionaaliseen, henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin (Ågren 2020; Taylor 2020; Newall & Menec 2019). Tässä tekstissä tarkastelen yksinäisyyttä ja sosiaalista eristyneisyyttä toisiinsa liittyvinä ilmiöinä, jotka elämän loppuvaiheessa ilmenevät erityisesti tukiverkostojen puutteena.

Palliatiivinen hoito voidaan ymmärtää institutionalisoituneena järjestelmänä, joka rakentuu lainsäädännön, politiikkojen, ammatillisten roolien ja organisatoristen käytäntöjen kautta (Sawatzky ym. 2016). Vaikka palliatiivisen hoidon tavoitteena on tarjota kokonaisvaltaista tukea, institutionaaliset rakenteet eivät aina tavoita potilaiden sosiaalisia ja emotionaalisia kokemuksia. Tämä korostuu erityisesti niiden potilaiden kohdalla, joilla ei ole läheisiä tai vahvoja epävirallisia tukiverkostoja. Tällöin yksinäisyys voi tulla tunnistetuksi arjen työssä esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden ja hoitajien toimesta, mutta jäädä näkymättömäksi virallisissa ohjeistuksissa, arviointikäytännöissä ja vastuurakenteissa.

Elämän loppuvaiheessa yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys voivat konkretisoitua tilanteina, joissa potilaalla ei ole läheisiä osallistumassa hoitoon tai arjessa pärjäämiseen. Tämä voi vaikuttaa sekä emotionaaliseen hyvinvointiin että hoidon toteutumiseen. Vaikka Suomen lainsäädäntö ei velvoita omaisia osallistumaan hoitoon, hoitojärjestelmä perustuu usein käytännön tasolla oletukseen läheisten tuesta. Tämä oletus voi asettaa yksin elävät potilaat eriarvoiseen asemaan palvelujen saatavuuden ja toteutumisen näkökulmasta (Kontro 2025; Kalliomaa-Puha 2017).

Yksinäisyyden ja sosiaalisen eristyneisyyden tunnistaminen palliatiivisessa hoidossa

Haastattelemani terveyssosiaalityöntekijät kuvaavat yksinäisyyden ja sosiaalisen eristyneisyyden keskeisiksi ilmiöiksi palliatiivisessa hoidossa, mutta ne eivät näyttäydy vakiintuneina osina hoidon institutionaalisia käytäntöjä, kuten arviointia, kirjaamista, moniammatillista työskentelyä tai palvelupolkuja (Saarto 2017). Tämän seurauksena yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys jäävät käsitteellisesti jäsentymättömäksi ja osin näkymättömäksi, vaikka ne tunnistetaan arjen ammatillisessa työssä. Terveystieteelliset tekijät korostavat, ettei yksinäisyyttä ole määritelty lainsäädännössä tai ohjeistuksissa. Eräs haastateltava toteaaakin: ”Olisi tietysti hienoa, jos yksinäisyyteen voitaisiin puuttua lainsäädännön kautta, mutta sellaista lakia tuskin koskaan tulee.” (H2)

Lainaus tuo näkyväksi, kuinka yksinäisyys jää institutionaalisesti vaikeasti määriteltäväksi ilmiöksi. Vaikka se tunnistetaan käytännön työssä merkittävänä potilaiden hyvinvointia heikentävänä tekijänä, sille ei ole muodostunut selkeää hallinnollista tai juridista paikkaa palvelujärjestelmässä. Tällöin yksinäisyys jää helposti yksittäisten työntekijöiden ammatillisen herkkyyden ja epävirallisen työn varaan sen sijaan, että sitä tarkasteltaisiin systemaattisesti osana hoidon kokonaisuutta.

Haastateltavat korostavat, että arviointikäytännöissä painottuvat lääketieteelliset oireet ja toiminnalliset tarpeet, jolloin sosiaaliset ja emotionaaliset ulottuvuudet jäävät usein toissijaisiksi. Institutionaaliset tekstit, kuten ohjeistukset, kirjaamiskäytännöt ja arviointivälineet, ohjaavat ammatillista huomiota ensisijaisesti lääketieteellisiin ja toiminnallisiin tarpeisiin (Duodecim 2019). Näissä kehyksissä yksinäisyys jää usein kirjaamatta ja siirtymättä osaksi virallisia hoitoprosesseja (Duodecim 2019; Saarto & Lehto 2026). Ilman strukturoitua arviointia yksinäisyyden ja sosiaalisen eristyneisyyden tunnistaminen jää epävirallisen työn

varaan, vaikka potilaat voivat ilmaista voimakasta pelkoa esimerkiksi yksin kuolemista. Terveys­sosiaalityöntekijät toivatkin esiin tarpeen sisällyttää yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys systemaattisesti osaksi arviointia esimerkiksi kartoittamalla potilaan ihmissuhteita, läheisiä ja koettua yksinäisyyttä.

Institutionaaliset käytännöt määrittävät pitkälti sitä, millaiset tarpeet tulevat hoidossa tunnistetuiksi ja dokumentoiduiksi. Kun arviointi rakentuu ensisijaisesti fyysisten oireiden ja toimintakyvyn ympärille, yksinäisyyden kaltaiset sosiaaliset ja emotionaaliset kokemukset voivat jäädä hoitoprosessien marginaaliin. Institutionaalisen etnografian näkökulmasta tämä ei tarkoita, etteivätkö työntekijät tunnista­isi yksinäisyyttä, vaan sitä, ettei ilmiölle ole muodostunut sellaisia organisatorisia käytäntöjä ja tekstuaalisia rakenteita, jotka tekisivät siitä näkyvän osan institutionaalista toimintaa.

Yksinäisyyden ja sosiaalisen eristyneisyyden ilmeneminen käytännön työssä ja palvelujärjestelmän rakenteissa

Käytännön työssä yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys ilme­nevät sekä puheena että konkreettisina tuen puutteina. Terveys­sosiaalityöntekijät koordinoivat palveluita, tukevat arjen järjestelyissä ja voivat joutua kantamaan erityistä vastuuta tilanteissa, joissa läheisiä ei ole. Joissain tapauksissa suhde voi muodostua poikkeuksellisen tiiviiksi:

No mun oma kokemus on se, että meistä tulee vähän niin kuin automaattisesti semmoinen tiimi ja me aletaan kahdestaan työskentelemään. [...] Jos siinä ei ole ketään, niin mä kyllä musta tulee heidän kavereita viime ajoiksi, [...] käydään tosi paljon juttuja läpi ja hoidetaan käytännön asioita ja jutellaan semmoisista vaikeista jutuista. [...] Tosi iso osa mun työajasta meni siihen, että siellä oli näitä yksinäisiä ja sitten mä olin

heidän kanssa tosi tiiviisti tekemisissä ja meistä tuli jotenkin joukkuekaverit. (H6)

Katkelma osoittaa, kuinka yksinäisyys ja tukiverkostojen puute voivat johtaa siihen, että terveyssosiaalityöntekijästä tulee potilaalle keskeinen tai jopa ainoa tukihenkilö. Työntekijä voi kantaa vastuuta yli institutionaalisten rajojen, vaikka hänen mahdollisuutensa vaikuttaa rakenteellisiin ongelmiin ovat rajalliset. Samalla lainaus tuo esiin terveyssosiaalityön relationaalisen luonteen: käytännön työ ei rajoitu palveluiden koordinointiin, vaan siihen sisältyy emotionaalista läsnäoloa, jatkuvuutta ja potilaan arjen jakamista. Tämä voi johtaa tilanteisiin, joissa ammatilliset rajat ja inhimillinen läheisyys limittyvät toisiinsa erityisesti silloin, kun muuta tukea ei ole saatavilla. Usein yksinäisyys ei kuitenkaan tule esiin suoraan, vaan saattaa ilmetä epäsuorasti käytännön tilanteissa, kuten kotiutuksen suunnittelussa:

Kun heidän kanssaan keskustelee ja aletaan suunnitella kotiutusta, niin he saattaa tuoda sen esille, että eivät pärjää kotona ja eivät haluaisi kotiutua. Ja sitten kun lähdetään kartoittamaan sitä, että mikä siihen on syynä, niin siellä saattaa tulla se, että [...] kun se on niin yksinäistä se siellä olo [...] että kun siellä olisi joku, että päivät on niin pitkiä olla siellä kotona ihan yksin. (H10)

Lainaus kuvaa, kuinka yksinäisyys tunnistetaan usein vasta kriisitilanteissa, joita organisaatorakenteet, työkuorma ja palveluiden pirstaleisuus osaltaan tuottavat. Myös sosiaalityön osallistuminen hoitoprosesseihin saattaa jäädä rajalliseksi, mikä heikentää ennakoivaa työtettä (Kuusisto ym. 2023). Terveys- sosiaalityöntekijät korostavatkin tarvetta varhaisemmalle tunnistamiselle, hoidon jatkuvuudelle ja verkostolähtöisille työskentelytavoille.

Käytännössä yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys nousevat esiin usein vasta silloin, kun arjen ongelmat ovat jo kärjistyneet. Ilman strukturoitua arviointia yksinäisyys jää epävirallisen käsittelyn varaan, mutta se ei kuitenkaan siirry dokumentoiduksi osaksi hoitopolkua. Potilaat voivat ilmaista pelkoa yksin kuolemisesta, mutta tällaiset huolet eivät kiinnity selkeästi mihinkään ammatilliseen vastuuseen tai rakenteeseen. Eräs terveysosasto-työntekijä kertoo: ”Kun ihmiset alkavat miettiä käytännön asioita ja pelkäävät kuolevansa yksin sohvalla, tilanteessa on usein kiireen ja ahdistuksen tunne.” (H2)

Yksinäisyys heijastaa myös palvelujärjestelmän rakenteellisia oletuksia itseohjautuvuudesta ja yksilövastuusta. Hoivan vastuu jakautuu tavoilla, jotka eivät huomioi riittävästi tukiverkottomuutta (Saarto & Finne-Soveri 2019; Kalliomaa-Puha 2017). Tällöin yksinäisyys ei ole vain tuen puutetta, vaan myös järjestelmällisesti tuotettu ilmiö. Institutionaalisen etnografian näkökulmasta tämä osoittaa, kuinka palvelujärjestelmän käytännöt ja hallinnan muodot rakentuvat oletukselle läheisten osallistumisesta hoivaan. Kun tällaisia verkostoja ei ole, osa potilaiden tarpeista jää helposti institutionaalisten vastuurakenteiden ulkopuolelle. Yksinäisyys ei näin näyttäydy ainoastaan yksilöllisenä kokemuksena, vaan myös rakenteellisenä kysymyksenä, joka liittyy siihen, miten hoiva, vastuu ja sosiaalinen tuki organisoituvat elämän loppuvaiheessa.

Lopuksi

Elämän loppuvaiheen yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys muodostavat monitasoisen ilmiön, joka kietoutuu yhtä aikaa yksilöllisiin kokemuksiin, sosiaalisiin suhteisiin ja palvelujärjestelmän rakenteisiin. Se voi ilmetä sosiaalisten kontaktien puutteena, emotionaalisena turvattomuutena ja kokemuksena siitä, ettei kukaan ole rinnalla sairauden edetessä. Elämän loppuvaiheessa yksinäisyys voi liittyä myös eksistentiaaliseen kärsimykseen,

kuten merkityksettömyyden kokemuksiin, hallinnan menetykseen ja pelkoon yksin kuolemista. Näin ollen yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys eivät ole ainoastaan sosiaalinen kysymys, vaan keskeinen osa kokonaisvaltaista palliatiivista hoitoa.

Terveys- ja sosiaalityöllä on merkittävä rooli yksinäisyyden ja sosiaalisen eristyneisyyden tunnistamisessa ja kohtaamisessa. Terveys- ja sosiaalityöntekijät toimivat usein tilanteissa, joissa potilaalta puuttuvat läheiset ja epäviralliset tukiverkostot, ja heidän työnsä voi muodostua ratkaisevaksi potilaan arjen, turvallisuuden ja hyvinvoinnin kannalta. Samalla sosiaalityön arki tekee näkyväksi palvelujärjestelmän rakenteellisia aukkoja: yksinäisyys tunnustetaan käytännön työssä, mutta se jää usein institutionaalisesti näkymättömäksi ohjeistuksissa, arviointikäytännöissä ja hoitopolkujen rakenteissa.

Tulokset nostavat esiin myös laajemman yhteiskunnallisen kysymyksen vastuun jakautumisesta individualistisessa yhteiskunnassa. Palvelujärjestelmä rakentuu pitkälti oletukselle yksilön itseohjautuvuudesta ja läheisten tarjoamasta tuesta, vaikka kaikilla potilailla ei ole käytettävissään sosiaalisia verkostoja. Tällöin vastuu hyvinvoinnista ja arjessa selviytymisestä voi siirtyä kohtuuttomasti yksilölle tilanteessa, jossa hänen voimavaransa ovat jo heikentyneet.

Yksinäisyyden vähentäminen elämän loppuvaiheessa edellyttääkin yksilötason tuen lisäksi rakenteellista tarkastelua siitä, miten hoiva, vastuu ja sosiaalinen tuki järjestyvät palliatiivisessa hoidossa. Jatkossa olisi tärkeää tutkia tarkemmin, miten palvelujärjestelmä voisi nykyistä paremmin tunnistaa yksinäisyyden ja vastata siihen osana kokonaisvaltaista hoitoa. Yksinäisyyden näkyväksi tekeminen ja siihen kohdennetut tukimuodot voivat vahvistaa potilaiden kokemaa osallisuutta, merkityksellisyyttä ja elämänlaatua elämän loppuvaiheessa sekä tarjota kokemuksen nähdäksesi, kuulla ja kohdata tulemisesta myös silloin, kun sairaus rajoittaa muita elämäntilanteita.

Kirjallisuus

- Dahlberg, Lena & McKee, Kevin & Lennartsson, Carin & Rehnberg, Jenny (2022) A social exclusion perspective on loneliness in older adults in the Nordic countries. *European Journal of Ageing* 19, 175–188.
<https://doi.org/10.1007/s10433-022-00692-4>
- DeVault, Marjorie (2006) Introduction: What is institutional ethnography? *Social Problems* 53(3), 294–298. <https://doi.org/10.1525/sp.2006.53.3.294>
- Duodecim (2019) Palliatiivinen hoito ja saattohoito: Käypä hoito -suositus.
<https://www.kaypahoito.fi/hoi50063?tab=suositus>
- Hawkley, Louise & Browne, Michael & Cacioppo, John (2005) How can I connect with thee?: Let me count the ways. *Psychological Science* 16 (10), 798–804.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2005.01617.x>
- Kalliomaa-Puha, Laura (2017) Vanhuksen oikeus hoivaan ja omaisolettama. *Gerontologia* 31 (3), 227–242. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.63421>
- Kontro, Miia (2025) The development of palliative care in Finland and its societal impacts: A scoping review. *Journal of Social Work in End-of-Life & Palliative Care* 21 (1), 72–93. <https://doi.org/10.1080/15524256.2025.2468217>
- Kuusisto, Anne & Saranto, Kaija & Korhonen, Päivi & Haavisto, Elina (2023) End-of-life discussions from the perspective of social care and healthcare professionals in palliative care. *Omega*. <https://doi.org/10.1177/00302228231185172>
- McWhirter, Benedict (1990) Loneliness: A review of current literature, with implications for counseling and research. *Journal of Counseling & Development* 68 (4), 417–422. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1990.tb02521.x>
- Newall, Nancy & Menec, Verena (2019) Loneliness and social isolation of older adults: Why it is important to examine these social aspects together. *Journal of Social and Personal Relationships* 36 (3), 925–939.
<https://doi.org/10.1177/0265407517749045>
- Parikka, Suvi & Reinikainen, Jaakko & Junttila, Niina & Lundqvist, Annamari & Holm, Marja (2025) Past and future trends of loneliness among the general population until 2040 in Finland. *European Journal of Public Health* 35 (Suppl. 4), ckaf161.636. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaf161.636>
- Perlman, Daniel & Peplau, Letitia (1981) Toward a social psychology of loneliness. Teoksessa R. Gilmour & S. Duck (toim.), *Personal relationships: Volume 3. Relationships in disorder*. London: Academic Press, 31–56.
- Rosenberg, Mara & Cenzer, Irena & Smith, Alexander & Kotwal, Ashwin (2026) End-of-Life Loneliness, Social Isolation, and Symptom Burden: A Nationally-Representative Study. *Journal of the American Geriatrics Society*.
<https://doi.org/10.1111/jgs.70398>

- Saarto, Tiina (2017) Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon järjestäminen: Työryhmän suositus osaamis- ja laatukriteereistä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmälle. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Saarto, Tiina & Finne-Soveri, Harriet (2019) Suositus palliatiivisen hoidon palveluiden tuottamisesta ja laadun parantamisesta Suomessa: Palliatiivisen hoidon asiantuntijaryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:68.
- Saarto, Tiina & Lehto, Juho (2026) Palliatiivisen hoidon järjestäminen Suomessa. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim, 142 (4), 279–286.
- Sawatzky, Richard & Porterfield, Pat & Lee, Joyce & Dixon, Duncan & Lounsbury, Kathleen & Pesut, Barbara & Roberts, Della & Tayler, Carolyn & Voth, James & Stajduhar, Kelli (2016) Conceptual foundations of a palliative approach: A knowledge synthesis. BMC Palliative Care 15.
<https://doi.org/10.1186/s12904-016-0076-9>
- Smith, Dorothy (2005) Institutional ethnography: A sociology for people. Lanham: AltaMira Press.
- Tatum, Paul & Mills, Sarah (2020) Hospice and palliative care: An overview. The Medical Clinics of North America, 104 (3), 359–373.
<https://doi.org/10.1016/j.mcna.2020.01.001>
- Taylor, Harry Owen (2020) Social isolation's influence on loneliness among older adults. Clinical Social Work Journal 48 (1), 140–151.
<https://doi.org/10.1007/s10615-019-00737-9>
- Weiss, Robert Stuart (1973) Loneliness: The experience of emotional and social isolation. Cambridge, MA: MIT Press.
- World Health Organization (2023) Palliative care.
<https://www.who.int/europe/news-room/fact-sheets/item/palliative-care>
- Ågren, Axel (2020) Loneliness and dying as issues of public concern in Sweden (Linköping University Medical Dissertations No. 1765). Linköping University.

TEEMA III:
TIEDOLLA JOHTAMINEN JA
TUTKIMUSPERUSTAINEN
KEHITTÄMINEN
SOSIAALITYÖSSÄ

Henna-Riikka Launonen

Projektitutkija
Itä-Suomen yliopisto
henna-riikka.launonen@uef.fi

Riikka Sujamo

projektitutkija
Itä-Suomen yliopisto
riikka.sujamo@uef.fi

Harri Laihonen

sosiaali- ja terveyshallintotieteen professori
Itä-Suomen yliopisto
harri.laihonen@uef.fi

Elina Laine

erikoistutkija
Turun yliopisto
elina.a.laine@utu.fi

Kirsi Günther

sosiaalityön professori
Turun yliopisto
kirsi.gunther@utu.fi

Jenni-Mari Räsänen

yliopistonlehtori
Tampereen yliopisto
jenni-mari.rasanen@tuni.fi

Iida Kulmala

projektitutkija,
Turun yliopisto
iida.e.kulmala@utu.fi

Asiakastyön tiedosta johtamisen tueksi: tiedonmuodostus ja rakenteellinen sosiaalityö sosiaalihuollossa

Tässä tekstissä tarkastelemme sosiaalityön tiedonmuodostusta kahdesta näkökulmasta: 1) sosiaalityön käytännössä muodostuva tieto ja 2) tiedolla johtaminen sosiaalihuollossa. Tavoitteenamme on rakentaa näiden kahden näkökulman välille siltaa ja tuottaa ymmärrystä tiedonmuodostuksen kokonaisuudesta sosiaalityössä.

Sosiaalityön tiedonmuodostuksen tarkastelu on ajankohdasta, koska sosiaalihuollossa tehtävät ratkaisut perustuvat yhä vahvemmin erilaisiin tiedon tuottamiseen, kokoamiseen ja

hyödyntämisen käytäntöihin. Tiedolla on keskeinen merkitys asiakkaiden tilanteiden tunnistamisessa. Se ohjaa työn suuntaamista sekä palvelujen johtamista ja kehittämistä. Sosiaalityössä kohdattavat kompleksiset tilanteet ovat moniulotteisia, muuttuvia ja vaikeasti yksiselitteisiksi mittareiksi tiivistettäviä. Tämä tekee näkyväksi keskeisen kysymyksen: millainen tieto tunnistetaan merkitykselliseksi, miten tieto muodostuu asiakastyön arjessa ja millä tavoin se välittyy – tai jää välittymättä – johtamisen tasoille. Kyse on samalla siitä, millaisen tiedon varassa sosiaalityötä suunnataan, kehitetään ja arvioidaan.

Ymmärrämme sosiaalityön tiedonmuodostuksen vuorovaikutteisena ja kontekstisidonnaisena prosessina, joka kytkeytyy asiantuntijuuden rakentumiseen, asiakastyön arjen käytäntöihin sekä hallinnollisiin ja poliittisiin rakenteisiin. Sosiaalityön tietopohjaa (esim. Kääriäinen 2024; Kuorikoski 2025) sekä asiakkaan ja sosiaalityöntekijän vuorovaikutuksessa syntyvää tietoa on tutkittu jossain määrin (esim. Räsänen 2022). Sosiaalityön tiedolla johtamista koskevassa aiemmassa tutkimuksessa huomio on puolestaan kohdistunut enemmän teknologiapainotteiseen näkökulmaan (esim. Salovaara ym. 2023). Vähemmälle huomiolle ovat jääneet sosiaalityön tiedonmuodostukseen liittyvä tiedon vuorovaikutuksellinen luonne sekä institutionaalisten rakenteiden vaateet ja käytännöt. Erityisesti sosiaalityössä työskentelevien ammattilaisten, esihenkilöiden ja johtajien välistä yhteistä tiedonmuodostusta on tutkittu vähän.

Tässä tekstissä paikannamme ensin sosiaalityön tiedonmuodostukseen liittyviä kysymyksiä. Tämän jälkeen tarkastelemme tiedolla johtamista sosiaalihuollossa. Teksti kiinnittyy siis sekä sosiaalityön käytännön ja tieteenalan näkökulmaan että sosiaalihuollon hallinnolliseen ja institutionaaliseen kehykseen.

Lopuksi jäsenämme näitä tasoja rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta.

Sosiaalityön tieto ja tiedonmuodostus asiakastyössä

Sosiaalityön asiakastyössä tieto ei ole vain valmiiksi olemassa olevaa faktaa, vaan se muodostuu asiakkaan, ammattilaisen, asiakirjojen, organisaation käytäntöjen ja palvelujärjestelmän ehtojen välisessä suhteessa. Tiedonmuodostuksella tarkoitamme prosessia, jossa asiakkaan tilanteesta tehtyjä havaintoja, asiakkaan kertomaa, aiempia asiakirjoja, mittareita, lainsäädäntöä, tutkimustietoa ja ammatillista kokemusta tulkitaan suhteessa toisiinsa. Kyse on sekä olemassa olevan tiedon arvioimisesta että uuden tiedon tuottamisesta asiakastyön tilanteissa. (Esim. Günther ym. 2024; Kääriäinen 2024.)

Asiakastyössä tieto muodostuu ennen kaikkea vuorovaikutuksessa asiakkaan ja usein myös muiden ammattilaisten kanssa. Tähän liittyy niin sanottua hiljaista ja kokemuksellista tietoa (ks. Nonaka & Takeuchi 1995/2005), jota voi olla vaikea sanallistaa, mutta joka vaikuttaa siihen, miten ammattilainen tulkitsee tilanteita, tunnistaa riskejä ja arvioi palvelutarpeita. Tiedonmuodostuksessa sosiaalialan ammattilaiset hyödyntävät omia aikaisempia kokemuksiaan vastaavista asiakastilanteista ja kollegoidensa kanssa käytyjä keskusteluja siten, että ne vaikuttavat ammattilaisten päätöksentekoon ja käsitykseen palveluiden toimivuudesta (esim. Finne ym. 2022; Kotisaari ym. 2025).

Sosiaalityössä asiakirjoilla on tiedonmuodostuksessa erityinen rooli. Dokumentointi ei ainoastaan tallenna asiakastyössä syntyvää tietoa, vaan myös jäsentää, valikoi ja muokkaa sitä. Dokumenttien kautta tieto välittyy muille ammattilaisille, organisaatioon ja päätöksenteon tueksi (Kääriäinen 2024). Kirjattu tieto voi saada asiakastyössä lähes totuuden aseman (Günther 2015). Siksi on olennaista tarkastella, mitä asiakirjoihin kirjaetaan, mitä jää kirjaamatta ja millaisena asiakkaan tilanne niiden kautta tulee näkyväksi.

Sosiaalityön tiedonmuodostuksen erityisyys on siinä, että yksittäisen asiakkaan tilanteesta rakentuva tieto kytketään

laajempaan yhteiskunnalliseen ymmärrykseen. Asiakkaan kertoma, ammattilaisen havainnot ja palvelujärjestelmässä syntyvä tieto voivat tehdä näkyväksi esimerkiksi köyhyyteen, asumiseen, terveyteen tai palvelujen saatavuuteen liittyviä rakenteellisia kysymyksiä. Näin asiakastyössä muodostuva tieto ei ole merkityksellistä vain yksittäisten päätösten kannalta, vaan se voi tuottaa tietoa myös sosiaalihuollon kehittämiseen, johtamiseen ja rakenteelliseen sosiaalityöhön. (Esim. Rajala ym. 2024; Kivistö ym. 2026.)

Tiedonmuodostus sosiaalihuollon tiedolla johtamisen perustana

Edellä kuvattu asiakastyön tiedonmuodostus on keskeinen lähtökohta myös sosiaalityön ja -huollon johtamisessa. Vähemmälle huomiolle on kuitenkin jäänyt se, miten johtamisessa tarvittava tieto muodostuu, miten asiakastyössä syntyvä tieto tulee osaksi tätä kokonaisuutta ja miten tieto jalostuu päätöksenteossa hyödynnettäväksi. Sosiaalihuollon johtamisessa tiedolla on yhä merkittävämpi rooli, sillä tietoperustaisen päätöksenteon odotetaan vahvistavan palvelujen vaikuttavuutta, saavutettavuutta, tehokkuutta ja yhdenvertaisuutta.

Sosiaalihuollon johtaminen tapahtuu toimintaympäristössä, jossa lainsäädännön velvoitteet, organisaation tavoitteet, taloudelliset reunaehdot ja asiakaslähtöisyys voivat asettua keskenään jännitteeseen suhteeseen. Johtajien tehtävänä on yhteensovittaa eri toimijoiden odotuksia, tavoitteita ja arvoja tilanteessa, jossa resursseihin kohdistuu jatkuvia paineita (Sinervo & Laihon 2024). Päätöksenteolta odotetaan samanaikaisesti lainmukaisuutta, poliittisen ohjauksen ja alueellisten strategioiden noudattamista sekä asiakkaiden tarpeiden ja sosiaalityön eettisten lähtökohtien huomioimista (Kannasoja ym. 2025). Tämä lisää vaatimuksia sille, millaista tietoa johtamisessa käytetään ja miten sitä tulkitaan.

Sosiaalityön tiedolla johtamista koskevassa kirjallisuudessa on eroteltu teknis- ja ihmislähtöisiä painotuksia tiedon hyödyntämisessä (Leung 2007; 2014; Jang 2013). Tekninen painotus korostaa järjestelmiä, mittareita, tilastoja ja raportointia. Ihmislähtöinen painotus puolestaan kiinnittää huomion vuorovaikutuksessa rakentuvaan, kokemukselliseen ja kontekstisidonnaiseen tietoon. Sosiaalihuollon tiedolla johtamisen haasteena on yhdistää nämä tiedon muodot niin, että johtaminen perustuu sekä rakenteiseen seurantatietoon että asiakastyössä muodostuvaan ammatilliseen ymmärrykseen.

Tällöin tiedolla johtamisen keskeinen kysymys ei ole vain se, mitä tietoa kerätään, vaan myös se, miten tieto muodostuu, miten sitä tulkitaan ja miten se tehdään käyttökelpoiseksi. Asiakastyössä syntyvä tieto voi jäädä johtamisen näkökulmasta kapeaksi, jos se pelkistyy kirjauksiksi, suoritteiksi tai indikaattoreiksi. Vastaavasti johtamisen kannalta tieto jää hajanaiseksi, jos sitä ei pystytä kokoamaan ja suhteuttamaan palvelujärjestelmän tavoitteisiin. Tiedolla johtaminen edellyttääkin rakenteita, joissa asiakastyön, esihenkilötyön ja johtamisen eri tiedon muodot voivat kohdata.

Tiedonmuodostuksen ymmärtäminen moniulotteisena prosessina on keskeistä tiedolla johtamisen näkökulmasta. Laihonen ym. (2023) huomauttavat, että julkisen johtamisen tietopohja nojaa usein teknisrationaaliseen tiedonkäsitykseen, jossa tieto ymmärretään ennen kaikkea mitattavina indikaattoreina ja datana. Heidän mukaansa tiedonmuodostusta tulisi kuitenkin tarkastella myös sosiaalisena prosessina, jossa tieto saa merkityksensä vuorovaikutuksessa ja suhteessa yksilöllisiin tulkintoihin, organisatorisiin tavoitteisiin sekä poliittisstrategisiin odotuksiin. Näin tiedonmuodostuksen eri tasot sekä yksilökohtaisen asiakastyön ja rakenteellisen vaikuttamisen välinen suhde kytkeytyvät rakenteellisen sosiaalityön keskeisiin kysymyksiin.

Silta asiakastyön ja tiedolla johtamisen välillä: Rakenteellinen sosiaalityö

Rakenteellinen sosiaalityö tarjoaa näkökulman siihen, miten asiakastyössä muodostuva tieto voidaan kytkeä palvelujärjestelmän kehittämiseen, johtamiseen ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Sen ytimessä on tiedon tuottaminen erityisesti haavoittuvassa tai marginalisoidussa asemassa olevien yksilöiden ja yhteisöjen elämäntilanteista sekä tämän tiedon välittäminen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon (Kokkonen & Rantamäki 2023; Rajala ym. 2024; Kivistö ym. 2026). Näin rakenteellinen sosiaalityö toimii siltana asiakastyön mikrotasolla syntyvän tiedon, organisaatiotason tiedolla johtamisen ja sosiaalihuollon makrotason ohjauksen välillä.

Rakenteellisen sosiaalityön tiedonmuodostuksella on myös lainsäädännöllinen perusta. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittelee rakenteellisen sosiaalityön tehtäväksi tuottaa tietoa sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia tuottavista tekijöistä sekä toimenpiteistä, joilla voidaan vahvistaa väestön hyvinvointia ja elinolosuhteita. Asiakastyössä muodostuva tieto ei siten ole merkityksellistä vain yksittäisten palvelupäätösten kannalta, vaan sillä on myös rakenteellinen tehtävä: se voi tehdä näkyväksi palvelujärjestelmän puutteita, asiakkaiden tarpeiden muutoksia ja eriarvoisuutta tuottavia yhteiskunnallisia mekanismeja.

Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että asiakastyössä syntyvä tieto ei aina välity johtamiseen ja päätöksentekoon. Sosiaalialan ammattilaisilla voi olla runsaasti tietoa palvelujen epäkohdista ja järjestelmätason ongelmista, mutta tämä tieto ei välttämättä etene syvempään päätöksenteon, johtamisen ja yhteiskunnallisten rakenteiden tarkasteluun (Rajala ym. 2024). Lisäksi rajalliset resurssit ja tiukat aikaraamit voivat kaventaa ammattilaisten mahdollisuuksia toteuttaa rakenteellista sosiaalityötä käytännön työssään. Tällöin asiakastyössä syntyvä tieto jää helposti yksittäisten ammattilaisten tai työyhteisöjen

kokemustiedoksi sen sijaan, että se muuntuisi yhteiseksi, analysoiduksi ja johtamisessa hyödynnettäväksi tiedoksi.

Samaan aikaan myös sosiaalihuollon johtajat toimivat niukkojen resurssien, kasvavien palvelutarpeiden ja ristiriitaisten odotusten keskellä (Sinervo & Laihonen 2024; Kannasoja ym. 2025). Johtamisessa tarvitaan sekä rakenteista ja vertailukelpoista tietoa että asiakastyöstä nousevaa laadullista ja kokemuksellista ymmärrystä. Johtajien tehtävänä onkin yhdistää erilaisia tiedon muotoja ja sisältöjä tilannekuvaksi, joka tukee palvelujen kehittämistä, strategista vaikuttamista ja sosiaalityön arvoihin perustuvaa päätöksentekoa (Kokkonen & Rantamäki 2023). Rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta tilannekuva ei tarkoita vain määrällisten indikaattorien kokoamista, vaan myös asiakastyössä syntyvän tiedon tulkitsemista suhteessa palvelujärjestelmän toimivuuteen ja asiakkaiden elinolosuhteisiin.

Rakenteellinen sosiaalityö tekee näkyväksi, että asiakastyön ja johtamisen tiedonmuodostus ovat toisiaan täydentäviä näkökulmia. Asiakastyössä syntyy tietoa asiakkaiden elämäntilanteista, palvelujen toimivuudesta ja rakenteellisista ongelmista. Johtamisessa tätä tietoa voidaan yhdistää määrälliseen seuranta-tietoon, strategisiin tavoitteisiin ja päätöksenteon tarpeisiin. Keskeistä on, ettei asiakastyössä muodostuva tieto pelkisty yksittäiseksi kirjauksiksi, suoritteiksi tai indikaattoreiksi, vaan sitä käsitellään yhteisesti, tulkitaan ilmiötasolla ja hyödynnetään palvelujen kehittämisessä.

Tässä prosessissa sosiaalihuollon johtajilla on keskeinen rooli. He toimivat kahden tiedollisen logiikan rajapinnassa: heidän on tunnistettava asiakastyössä muodostuvan tiedon tulkinnallinen, kokemuksellinen ja kontekstisidonnainen luonne sekä vastattava organisaation, hyvinvointialueen ja valtakunnallisen ohjauksen odotuksiin mitattavasta, standardoidusta ja vertailukelpoisesta tiedosta. Rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta johtamisen tehtävä on sovittaa näitä tiedon muotoja yhteen niin, että

asiakastyöstä nouseva tieto voi vaikuttaa palvelujen suunnitteluun, päätöksentekoon ja eriarvoisuutta tuottavien rakenteiden muuttamiseen.

Asiakastyön tiedonmuodostus ja sosiaalihuollon tiedolla johtaminen painottavat osin erilaisia tiedon muotoja, tiedon käyttötarkoituksia ja toiminnan tasoja. Rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta ne eivät kuitenkaan ole toisilleen vastakkaisia, vaan toisiaan täydentäviä tiedonmuodostuksen ulottuvuuksia. Tätä suhdetta voidaan jäsentää Taulukon 1 mukaisesti.

Taulukko 1. Asiakastyön tiedonmuodostus, tiedolla johtaminen ja rakenteellisen sosiaalityön yhdistävä tehtävä.

Ulottuvuus	Asiakastyön tiedonmuodostus	Tiedolla johtaminen sosiaalihuollossa	Rakenteellisen sosiaalityön yhdistävä tehtävä
Tiedon kohde	Asiakkaan elämän-tilanne, palvelutarve ja arjen konteksti	Palvelujen toimivuus, resurssit, vaikuttavuus ja päätöksenteon tarpeet	Asiakkaiden tilanteiden ja palvelujärjestelmän rakenteellisten kysymysten yhteys
Tiedon luonne	Vuorovaikutteinen, kokemuksellinen, tulkinnallinen ja kontekstisidonnainen	Rakenteinen, koottu, vertailukelpoinen ja päätöksentekoa tukeva	Ilmiötasoinen tieto, joka yhdistää kokemuksellisen ja rakenteisen tiedon
Keskeiset lähteet	Asiakkaan kertoma, ammattilaisen havainnot, asiakirjat, ammatillinen kokemus, kollegiaalinen keskustelu	Tietojärjestelmät, mittarit, tilastot, raportit, strategiset tavoitteet, talous- ja palvelutieto	Asiakastyön havainnot, dokumentoitu tieto, seurantatieto ja ammattilaisten yhteinen tulkinta
Tiedonmuodostuksen tapa	Tieto muodostuu asiakassuhteessa, ammatillisessa harkinnassa ja dokumentoinnissa	Tietoa kootaan, jäsennetään, tulkitaan ja hyödynnetään johtamisessa	Tietoa jalostetaan yksittäisistä havainnoista yhteiseksi ilmiö- ja rakennetason ymmärrykseksi
Keskeinen riski	Tieto jää yksittäisen ammattilaisen tai työyhteisön kokemustiedoksi	Tieto kaventuu mittareiksi, suoritteiksi tai indikaattoreiksi	Asiakastyön tieto ei välity päätöksentekoon tai menettää kontekstinsa
Käytännön edellytys	Tarvitaan tilaa reflektiolle, dokumentoinnille ja yhteiselle tulkinnalle	Tarvitaan rakenteita tiedon kokoamiseen, analysointiin ja hyödyntämiseen	Tarvitaan yhteisiä foorumeita, joissa asiakastyön, esihenkilötyön ja johtamisen tieto kohtaavat
Tavoite	Asiakkaan tilanteen ymmärtäminen ja taroituksenmukainen tuki	Palvelujen suunnittelu, kehittäminen, resursointi ja päätöksenteko	Sosiaalisten ongelmien, palvelujen puutteiden ja eriarvoisuutta tuottavien rakenteiden näkyväksi tekeminen

Taulukko havainnollistaa, että yhteinen tiedonmuodostus edellyttää sekä asiakastyössä syntyvän tiedon tunnistamista että johtamisen rakenteita, joissa tämä tieto voidaan koota, tulkita ja suhteuttaa palvelujärjestelmän tavoitteisiin. Rakenteellinen sosiaalityö tarjoaa tähän välittävän kehyksen: sen avulla yksittäisistä asiakastilanteista nousevaa tietoa voidaan muuntaa ilmiötasoiseksi ja päätöksenteossa hyödynnettäväksi ymmärrykseksi.

Lopuksi

Tässä tekstissä olemme tarkastelleet sosiaalityön tiedonmuodostusta asiakastyön ja tiedolla johtamisen näkökulmista. Olemme esittäneet, että nämä näkökulmat eivät ole toisilleen vastakkaisia, vaan toisiaan täydentäviä. Asiakastyössä syntyy vuorovaikutteista, kokemuksellista ja kontekstisidonnaista tietoa asiakkaiden elämäntilanteista, palvelujen toimivuudesta ja rakenteellisista ongelmista. Tiedolla johtamisessa tätä tietoa tarvitaan yhdessä rakenteisen, vertailukelpoisen ja päätöksentekoa tukevan tiedon kanssa.

Keskeinen johtopäätöksemme on, että tiedolla johtamisen kehittäminen sosiaalityössä edellyttää tiedonmuodostuksen prosessien tunnistamista. Olennaista ei ole vain se, mitä tietoa kerätään, vaan miten tieto muodostuu, miten sitä tulkitaan ja miten se välittyy asiakastyöstä johtamiseen ja päätöksentekoon. Jos asiakastyössä syntyvä tieto pelkistyy suoritteiksi tai indikaattoreiksi, sen yhteys asiakkaiden elämäntilanteisiin ja palvelujärjestelmän rakenteellisiin kysymyksiin voi heikentyä.

Rakenteellinen sosiaalityö tarjoaa välineen tämän yhteyden vahvistamiseen. Sen avulla asiakastyössä syntyvää tietoa voidaan jäsentää ilmiötasoiseksi ymmärrykseksi ja hyödyntää palvelujen kehittämisessä, johtamisessa ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tämä edellyttää rakenteita, joissa ammattilaisten, esihenkilöiden ja johtajien tieto voi kohdata ja joissa erilaisia tiedon muotoja tulkitaan yhdessä.

Sosiaalityön tiedonmuodostuksen vahvistaminen on siten sekä käytännöllinen että yhteiskunnallinen kysymys. Se voi tukea taroituksenmukaisempia palveluja, vahvistaa asiakkaiden tilanteiden näkyväksi tulemistä ja lisätä sosiaalityön mahdollisuuksia vaikuttaa eriarvoisuutta tuottaviin rakenteisiin. Tämä on sekä sosiaalialan ammattilaisia että sosiaalihuollon johtamista koskeva yhteinen asia. Siksi tutkimuksessa on tärkeä rakentaa siltaa sosiaalityön käytännön tiedonmuodostuksen, tiedolla johtamisen ja rakenteellisen sosiaalityön välille. Tiedonmuodostus on yhdessä vahvempaa.

Kirjallisuus

- Finne, Joakim & Ekeland, Tor-Johan & Malmberg-Heimonen, Ira (2022) Social Workers Use of Knowledge in an Evidence-Based Framework: A Mixed Methods Study. *European Journal of Social Work* 25 (3), 443–456.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1783214>
- Günther, Kirsi (2015) Asiakasdokumentaatio arviointina mielenterveystyön arjessa. Tutkimus ammatillisesta kirjaamisesta. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Günther, Kirsi & Ekqvist, Eeva & Kuusisto, Katja (2024) Documentation as Part of Substance Use Rehabilitation: How Workers Account for the Significance of Documentation During Interviews. *Journal of Documentation* 80 (7), 343–363.
<https://doi.org/10.1108/JD-09-2023-0188>
- Jang, Kyeonghee (2013) An Understanding of Optimal Knowledge Management for Social Work Practice: Based on a Process-Oriented Conceptualisation of Knowledge Integration. *British Journal of Social Work* 43 (7), 1364–1383.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcs053>
- Kannasoja, Sirpa & Miettinen, Janissa & Vornanen, Riitta & Lammintakanen, Johanna & Närhi, Kati & Laulainen, Sanna (2025) Organizational and Individual Factors Explaining Pressure Experienced by Social Welfare Managers: A Finnish Perspective. *The British Journal of Social Work* 55 (8), 4054–4076.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaf201>
- Kivistö, Mari & Martin, Marjatta & Lipponen, Oona & Lindh, Jari & Tarvainen, Merja (2026) Tietotyön käytännöt rakenteellisessa vammaissosiaalityössä hyvinvointialueilla. *Janus* 34 (1), 25–46. <https://doi.org/10.30668/janus.157086>
- Kokkonen Tuomo & Rantamäki Niina (2023) Sosiaalijohto palvelujärjestelmän kehittäjänä. Teoksessa Kati Närhi, Sirpa Kannasoja, Tuomo Kokkonen, Niina Rantamäki & Santra Ruonakangas (toim.) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. Jyväskylä: SoPhi 154, 236–253.

- Kotisaari, Tuuli & Hietamäki, Johanna & Vornanen, Riitta & Toikko, Timo (2025) Mikä ohjaa päätöksentekoa? Sosiaalityöntekijöiden näkemykset lastensuojelun avohuollon tukitoimien valinnasta. *Janus* 33 (2), 191–207.
<https://doi.org/10.30668/janus.148156>
- Kuorikoski, Tuija (2025) Aikuissosiaalityön moniäänisen tietopohjan rakentuminen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kääriäinen, Aino (2024) Tekstit sosiaalityössä: asiakirjat, kirjoittaminen ja tiedonmuodostus. Helsinki: Gaudeamus.
- Laihonen, Harri, Kork, Anna-Aurora & Sinervo, Lotta-Maria (2023) Advancing Public Sector Knowledge Management: Towards an Understanding of Knowledge Formation in Public Administration. *Knowledge Management Research & Practice* 25 (1–2), 223–233. <https://doi.org/10.1080/14778238.2023.2187719>
- Leung, Zeno C.S. (2007) Knowledge Management in Social Work–Towards a Conceptual Framework. *Journal of Technology in Human Services*, 25 (1–2), 181–198. https://doi.org/10.1300/J017v25n01_13
- Leung, Zeno C.S. (2014) Knowledge Management in Social Work: The Interplay of Knowledge Sharing Platforms. *International Social Work* 57 (2), 143–155.
<https://doi.org/10.1177/0020872812444480>
- Nonaka, Ikujiro & Takeuchi, Hirotaka (1995/2005) *The Knowledge-Creating Company. How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovations*. Oxford: University Press.
- Rajala, Toni & Lähteenmäki, Liisa & Kallio, Johanna (2024) Sosiaalinen raportointi rakenteellisen sosiaalityön tiedon tuottajana. *Yhteiskuntapolitiikka* 89 (3), 217–229.
- Räsänen, Jenni-Mari (2022) Kotiin kietoutuva tiedonkeruu aikuissosiaalityössä. Teoksessa Suvi Raitakari, Kirsi Günther & Jenni-Mari Räsänen (toim.) *Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus*. Tampere: Tampere University Press, 216–247.
- Salovaara, Samuel & Surakka, Anne & Silén, Marianne & Lääveri, Tinja (2023) Tietojärjestelmät ja sosiaalipalveluiden tiedolla johtaminen. *Focus Localis* 51(2), 43–61 <https://doi.org/10.61198/fl.122193>
- Sinervo, Lotta-Maria & Laihonen, Harri (2024) New Development: Public Managers Between a Rock and a Hard Place – Social-Financial Sustainability in Local Government. *Public Money & Management* 44 (6), 559–564.
<https://doi.org/10.1080/09540962.2024.2351133>

Sini Pallasvuo

väitöstutkija

Jyväskylän yliopisto

sini.p.pallasvuo@jyu.fi

Tuomo Kokkonen

yliopistotutkija

Jyväskylän yliopisto

tuomo.kokkonen@jyu.fi

Sosiaalinen raportointi hyvinvointialueilla: rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijoiden näkökulma

Johdanto

Sosiaalinen raportointi on rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotannon menetelmä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2025a). Sen avulla pyritään tuomaan julki sosiaalityössä havaittuja ongelmia ja ilmiöitä sekä tuottamaan niitä koskevaa tietoa, jota voidaan hyödyntää sosiaali- ja terveystalveluiden kehittämisessä sekä poliittisessa päätöksenteossa (Rajala ym. 2024). Sosiaalista raportointia toteutetaan Suomessa eri tavoin, mutta pääasiallisesti tietoa sosiaalitalveluiden arjesta kerätään hyvinvointialueilla sähköisillä lomakkeilla, joiden avulla raportoivat enimmäkseen sosiaalialan ammattilaiset. Sosiaalinen raportointi on hyvin suomalainen tapa tuottaa rakenteellisen sosiaalityön tietoa, eikä vastaavaa menetelmää ole tietojemme mukaan käytössä muissa maissa.

Rakenteellinen sosiaalityö on ajattelutapa, jossa yhteiskunnallisten ongelmien juurisyiden nähdään olevan yksilöiden sijaan eriarvoisuutta ja syrjintää tuottavissa yhteiskunnallisissa rakenteissa. Yksilöiden muuttamisen sijaan tavoitteena onkin rakenteiden muuttaminen siten, että ne vastaisivat paremmin haavoittavassa asemassa olevien ihmisten tarpeisiin. (Mullaly &

Dupré 2019.) Rakenteellisessa sosiaalityössä rakenteiksi määrittellään yhteiskunnalliset instituutiot (esim. lait), sosiaaliset prosessit (esim. sosiaalityö), sosiaaliset käytännöt (esim. vapaa-aika) ja sosiaaliset suhteet (esim. perhe) (Mullaly & Dupré 2019; Payne 2021; Närhi 2023, 25).

Suomessa rakenteellinen sosiaalityö on lakisääteinen tehtävä, jossa korostetaan asiantuntijoiden roolia ja palvelujärjestelmän asiantuntijatietoon perustuvaa kehittämistä (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014; Närhi ym. 2023, 13). Käytännössä tämä näkyy sosiaalisen raportoinnin merkittävänä roolina suomalaisessa rakenteellisessa sosiaalityössä. Rakenteellisen sosiaalityön tehtävä nähdäänkin Suomessa paljon kapeampana kuin kansainvälisesti, jossa korostetaan yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen tähtäävää yhteiskunnallista muutosta ja sosiaalityön palvelun käyttäjien voimaantumista muutoksen tavoittelemiseen ja aikaansaamiseen (Närhi ym. 2023).

Sosiaalisen raportoinnin merkittävästä roolista huolimatta tutkimus siitä on vähäistä ja suurin osa sosiaalista raportointia koskevasta tiedosta perustuu erilaisiin selvityksiin ja raportteihin (esim. Partanen ym. 2022; Santalahti & Korkeamäki 2022; Lyly 2016; Hussi 2003, 2005). Vertaisarvioiduissa tutkimuksissa sosiaalista raportointia ovat käsitelleet vain Rajala ym. (2024) ja Kivistö ym. (2026). Rajala ym. (2024) luonnehtivat sosiaalisen raportoinnin työkalua järjestelmälähtöiseksi tavaksi tuottaa tietoa, jossa kuuluu välillisesti, sosiaalialan työntekijöiden välittämänä, asiakkaiden ääni. Kivistö ym. (2026) pitävät samansuuntaisesti sosiaalista raportointia organisaatiovetoisena. Rajala ym. (2024) toteavatkin, että järjestelmälähtöinen tiedontuotanto ei mahdollista yhteiskunnan perustavanlaatuista muutosta tavoittelevaa rakenteellista sosiaalityötä. Myös Kivistö ym. (2026) katsovat, että hyvinvointialueilla tuotettua rakenteellisen sosiaalityön tietoa ei hyödynnetä riittävästi eriarvoisuuden vähentämisessä. Toisaalta Perkiö ym. (2025) ovat todenneet, että sosiaalisessa

raportoinnissa on potentiaalia kriittisesti politisoida sosiaalityön ilmiöitä ja edistää yhteiskunnallista muutosta. Valtakunnallisesti kattavaa sosiaalista raportointia koskevaa tarkastelua ei ole aiemmin tehty. Täydennämme tässä tekstissä vähäistä aiempaa tutkimusta tarkastelemalla sosiaalista raportointia hyvinvointialueiden rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijoiden näkökulmasta. Kysymme, millaiseksi tiedontuotannon menetelmäksi asiantuntijat ymmärtävät sosiaalisen raportoinnin.

Aineistomme koostuu 24:n rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijan haastattelusta, jotka edustivat 20:tä eri hyvinvointialuetta. Toteutimme haastattelut puolistrukturoituina teema-haastatteluina touko-elokuussa 2025 Microsoft Teamsissa. Teimme yhteensä 11 haastattelua, joista seitsemään osallistui 2–4 osallistujaa. Neljä haastattelua toteutimme yksilöhaastatteluina. Haastattelut kestivät 34–89 minuuttia. Litteroitu ja anonymisoitu aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita noudattaen Atlas.ti kvalitatiivisen aineiston analyysiohjelmalla. Tutkimuksemme on osa *Osallisuutta vahvistava rakenteellinen sosiaalityö* (ORAS) -hanketta.

Sosiaalisen raportoinnin kehitys osana rakenteellista sosiaalityötä

Sosiaalinen raportointi on vakiintunut osaksi suomalaista rakenteellista sosiaalityötä pitkän kehityskulun tuloksena. Laadulliseen tiedontuotantoon perustuvan sosiaalisen raportoinnin idean nosti esiin ensimmäisenä Aulikki Kananoja. Hänen vuonna 1997 laatimansa selvitysraportin innoittamina kunnat ryhtyivät kehittämään sosiaalisia ongelmia ja asukkaiden hyvinvointia koskevaa tiedontuotantoa 2000-luvun alussa. (Rajala ym. 2024, 220; Hussi 2003, 5.) Kehittämistyön alkuvaiheessa sosiaalisessa raportoinnissa tavoiteltiin dialogisuutta ja monitoimijaisuutta (Hussi 2003, 2005).

Sosiaalinen raportointi nousi uudelleen kehityskohteeksi vuonna 2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain (1301/2014) myötä. Lain 7 §:ssä säädetään rakenteellisesta sosiaalityöstä, ja pykälää on suomalaisessa rakenteellisen sosiaalityön perinteessä tulkittu erityisesti tiedontuotantoa korostavana. Varsinais-Suomen Osaamiskeskus (VASSO Oy) kehitti sosiaalisen raportoinnin työkalun vastaamaan sosiaalihuoltolain 7 §:n (1301/2014) vaatimukseen tiedontuotannosta sekä edistämään sosiaalialan asiantuntemuksen näkyvyyttä ja tukemaan sosiaalialan tiedolla johtamisen prosesseja (Rajala ym. 2024, 218; Santalahti & Korkeamäki 2022).

VASSOn kehittämä työkalu vei sosiaalista raportointia järjestelmäkeskeisempään ja asiantuntijatietoa korostavaan suuntaan. Työkalu on sähköinen raportointilomake, johon sosiaalihuollon ammattilainen voi kirjata työssään havaitsemansa ilmiön, ongelman tai hyvän käytännön. Lisäksi lomakkeelle voi kirjata oman ratkaisu- tai toimenpide-ehdotuksen. (Rajala ym. 2024). Haastatteluaineistomme mukaan useimmilla hyvinvointialueilla on käytössä VASSOn mallista inspiroitunut sosiaalisen raportoinnin työkalu. Lisäksi osa hyvinvointialueista tuottaa temaattisia sosiaalisia raportteja, jotka perustuvat vuorovaikutteisilla laadullisilla tutkimusmenetelmillä kerättyyn aineistoon.

Sosiaalisen raportoinnin kehittäminen jatkui Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimassa Rakenteellisen sosiaalityön raportoinnin kehittäminen -projektissa 8/2022–12/2025 (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2025b). Tämän valtakunnallisen projektin tavoitteena oli vahvistaa rakenteellista sosiaalityötä sosiaalihuollon kehittämisen ja tietojohdamisen osana sekä alueellisella että kansallisella tasolla. Projektissa tuotettiin määritelmät sosiaaliselle raportoinnille ja sosiaaliselle raportille. Sosiaalinen raportointi määriteltiin projektissa yhdeksi sosiaalisen rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotannon menetelmästä, jossa ”voidaan hyödyntää sosiaalihuollon tietolähteiden ja

asiantuntijuuden ohella myös muiden toimijoiden tietolähteitä ja asiantuntijuutta.” Sosiaalinen raportti puolestaan on konkreettinen raportti, johon on koostettu analysoitu tieto sekä tiedon pohjalta luodut toimenpide-ehdotukset. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2025a.) On nähtävissä, että THL:n koordinoima rakenteellisen sosiaalityön kehittämisen projekti entisestään vakiinnutti sosiaalisen raportoinnin merkitystä suomalaisen perinteen mukaisen rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotannon välineenä.

Sosiaalinen raportointi, julkinen valta ja poliittisuus

Sosiaalista raportointia tarkasteltaessa on tärkeää huomioida sen historian lisäksi sosiaalityön ja julkisen vallan kiinteään yhteyteen liittyvät erityispiirteet. Julkinen valta tukee rakenteellisen sosiaalityön toteuttamista lainsäädännön ja resurssien avulla, mutta samalla se vaikuttaa siihen, millaisia tiedontuotannon menetelmiä käytetään sekä millainen ja keiden tieto nähdään tärkeäksi. Lisäksi sosiaalityön asema osana julkista valtaa muodostuu haasteeksi tilanteessa, jossa valtaapitävien tavoitteet ovat ristiriidassa rakenteellisen sosiaalityön perimmäisten tavoitteiden kanssa (Rajala ym. 2024, 219). Tällöin valtarakenteiden kriittinen tarkastelu voi kohdata organisaation sisällä vastarintaa, minkä seurauksena työntekijät eivät pyri haastamaan nykytilaa vaan pikemminkin ylläpitämään sitä (Perkiö ym. 2025, 143). Tämä voidaan tulkita konsensushakuisuudeksi, jossa kriittisen keskustelun mahdollisesti aiheuttamaa konfliktia pyritään välttämään (Närhi 2023, 38).

Sosiaalityön ja julkisen vallan kiinteä suhde vaikuttaakin siihen, millaisia mahdollisuuksia hyvinvointialueiden työntekijöillä on sosiaalisessa raportoinnissa havaittujen ongelmien esiin nostamiselle ja niiden ratkaisemiselle. Tämä liittyy politisointiin, jossa yhteiskunnallisia epäkohtia tehdään näkyviksi ja niiden taustalla olevia rakenteita pyritään muuttamaan (Kokkonen 2023, 51). Politisointi voidaan jakaa policy- ja politics-poliittisuuteen.

Policy-poliittisuuden tyypillinen areena on viranomaisjärjestelmä, mikä tarkoittaa sitä, että tiedon avulla haetaan ratkaisuja käytännönläheisiin ongelmiin palvelujärjestelmässä. Politics-tyyppisen poliittisuuden tavoitteena on puolestaan syrjintää ja eriarvoisuutta aiheuttavien yhteiskunnallisten rakenteiden muuttaminen ja käytäntöpolitiikasta – kuten esimerkiksi hyvinvointipalveluiden toteuttamisesta – päättäminen. (Em. 54–55.) Kiinteä yhteys julkiseen valtaan voi johtaa siihen, että perustavanlaatuisten yhteiskunnallisten muutosten edistäminen rakenteellisen sosiaalityön keinoin on organisaation sisällä haastavaa. Tällöin poliittisuus helposti rajautuu policy-poliittisuuteen eli palvelujärjestelmän asiantuntijakeskeiseen kehittämiseen. Samalla myös kehittämistyön mahdollisuudet voivat rajautua järjestelmän määrittelemien ehtojen ja toimintaraamien sisälle.

Tulokset: sosiaalinen raportointi asiantuntijakeskeisenä tiedontuotantona

Haastatteluaineistomme osoittaa, että sosiaalisen raportoinnin tiedontuotannossa julkisen vallan asiantuntijat ovat keskeisessä asemassa, mikä heijastaa sosiaalisen raportoinnin kiinnittymistä julkisen vallan rakenteisiin ja suomalaiseen rakenteellisen sosiaalityön perinteeseen. Sosiaalinen raportointi tarjoaa lähinnä sosiaalialan ammattilaisille mahdollisuuden tehdä näkyviksi asiakastyössä havaittuja ilmiöitä, ongelmakohtia ja palvelujen käyttäjien tarpeita. Sitaatissa haastateltavamme tuo esille, että ilman sosiaalisen raportoinnin välinettä monet kentällä havaitut ilmiöt jäisivät helposti tunnistamatta tai nousisivat keskusteluun vasta muiden toimijoiden, kuten median, kautta.

”Samalla täytyy vielä sanoa, että nyt kun meillä ei ole sitä [sosiaalisen raportoinnin lomaketta] ollut toiminnassa, niin ne ilmiöt ei nyt nouse meillä keskusteluun kuin muiden alueiden tai median tai jonkun muun kautta.”
(Haastattelu 1, haastateltava 3)

Policy- ja politics-ulottuvuuksien näkökulmasta sosiaalisen raportoinnin kautta tapahtuva ilmiöiden ja ongelmakohtien politisointi kohdistuu kuitenkin tällä hetkellä lähinnä käytäntöpolitiikan toimeenpanoon liittyviin asioihin (policy-poliittisuus) sen sijaan että pyrkimyksenä olisi syvällisempi yhteiskunnallisten rakenteiden tai käytäntöpolitiikan suunnan määrittelemisen tasolla tapahtuva muutos (politics-poliittisuus). (ks. Kokkonen 2023, 50–57.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalisen raportoinnin avulla nostetaan lähinnä esille palvelujärjestelmän epäkohtia, ja sitä hyödynnetään ensisijaisesti palveluiden ja palvelutuotannon kehittämisen välineenä. Haastateltavan kuvaus havainnollistaa, kuinka sosiaalisen raportoinnin kautta tuotettu tieto ohjautuu ensisijaisesti palvelujärjestelmän sisäiseen kehittämiseen.

”- - meillä on ajatuksena, että täytyy saada se tieto myös sinne palveluihin, joita se koskee, ja se lähetetään palvelupäälliköiden käsiteltäväksi. Heidän tehtävänä on itse valitsemallaan tavalla käsitellä sitä ilmoituksen asiaa siellä palveluissa ja pohtia, mitä sille voisi tehdä.” (Haastattelu 2, haastateltava 4)

Asiantuntijavetoinen toimintatapa on policy-tyyppisen poliittisuuden keskeinen piirre, jossa toimijoina ovat ensisijaisesti asiantuntijat eivätkä kansalaiset tai palveluiden käyttäjät (Kokkonen 2023, 57). Asiantuntijoiden roolin keskeisyys on tyypillistä suomalaiselle rakenteelliselle sosiaalityölle (esim. Närhi ym. 2023). Tämä heijastuu myös sosiaalisessa raportointiin, sillä se on tyypillisesti hyvinvointialueen sosiaalialan asiantuntijoiden hallinnoimaa ja toteuttamaa. Ongelmien määrittelyssä, tiedontuotannossa ja analyysissä, toimenpide-ehdotuksissa, raportoinnissa ja raportoidun tiedon hyödyntämisessä pääasiallinen valta on julkisen vallan asiantuntijoilla. Tämänkaltaista tiedontuotannon tapaa on haastattelujemme perusteella osittain

pyritty haastamaan huomioimalla palvelujen käyttäjien, koulutettujen kokemusasiantuntijoiden ja järjestöjen asiantunte-
musta sosiaalisessa raportoinnissa. Haastatteluissa sosiaalinen
raportointi näyttäytyi kuitenkin ensisijaisesti asiantuntijoiden
tietoon tukeutuvana tiedontuotannon menetelmänä.

*”Se on tällä hetkellä tarkoitettu sosiaalipalveluissa työskenteleville ammat-
tilaisille, eli on nimenomaan haluttu mahdollistaa meidän ammattilaisil-
lemme tämä yksi tiedontuotannon kanava asiakastyöstä.”* (Haastattelu
2, haastateltava 4)

Haastatteluaineisto viittaa siihen, että sosiaaliseen rapor-
tointiin liittyy asiantuntijakeskeisyyden lisäksi järjestelmäkes-
keisiä ja konsensushakuisia piirteitä. Järjestelmäkeskeisessä
tiedontuotannossa tietoa tuotetaan palvelujärjestelmän mää-
rittelemien ehtojen puitteissa (Rantamäki & Kokkonen 2023,
275), mikä voi rajoittaa kriittisten havaintojen esiin nostamista.
Konsensushakuisuus puolestaan ilmenee konfliktien vältte-
lynä tilanteissa, joissa järjestelmän ongelmien kritisointi saat-
taisi johtaa epävirallisiin sanktioihin tai ammatillisen aseman
kyseenalaistamiseen (Närhi 2023, 38; Lindh 2025, 153–154; Perkiö
ym. 2025, 143). Asiantuntijarooli hyvinvointialueella mahdollis-
taa rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotannon, mutta samalla
se voi epäsuorasti tai suoraan rajata sitä, minkälaista ja kuinka
kriittistä tietoa on mahdollista tuottaa ja jakaa. Aineistossamme
kaksi haastateltavaa pohti, missä määrin kriittisiä havaintoja
uskalletaan tuoda esiin ja miten niitä käsitellään organisaatiossa.

*”- - se on sovittu meidän prosessissamme, että se [johtoryhmä] linjaa,
mitä tuloksia julkaistaan ulospäin ja kyllä siihen liittyy kriittisyys, että
uskaltavatko ammattihenkilöt nostaa niitä asioita esiin ja sitten, jos niitä
nostetaan esiin, niin viedäänkö niitä mihinkään vai silotellaanko niitä.”*
(Haastattelu 3, haastateltava 3)

Tämä kuvaa, kuinka sosiaalisen raportoinnin tiedontuotanto voi asiantuntija- ja järjestelmäkeskeisissä rakenteissa suuntautua varovaiseen ja konsensushakuiseen tiedontuotantoon. Tällöin huomio kohdistuu ensisijaisesti palvelujärjestelmän kehittämiseen eikä niinkään yhteiskunnallisten rakenteiden kriittiseen tarkasteluun. Sosiaalityön ammatin ytimessä oleva haavoittavassa asemassa olevien kansalaisen puolelle asettuminen sekä eriarvoisuutta vähentävien yhteiskunnallisten muutosten tavoitleminen edellyttävät kuitenkin kriittisyyttä ja puuttumista rakenteisiin, jotka alun perin aiheuttavat palveluiden tarvetta (Mullaly & Dupré 2019).

Lopuksi

Tarkastelimme sosiaalista raportointia rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijoiden näkökulmasta ja olimme kiinnostuneita siitä, minkälaiseksi tiedontuotannon menetelmäksi asiantuntijat ymmärtävät sosiaalisen raportoinnin. Asiantuntijoiden haastatteluissa korostui sosiaalisen raportoinnin asiantuntijakeskeisyys. Sosiaaliseseen raportointiin tuotettu tieto on pääasiallisesti ammattilaisten välittämää tietoa sosiaalityön arjesta. Asiantuntijatieto kohdistuu pääasiassa palvelujärjestelmän epäkohtiin ja palveluiden kehittämiseen. Tätä voidaan luonnehtia palvelujärjestelmän hienosäätöön keskittyväksi policy-poliittisuudeksi, jonka avulla mahdollisuudet saada aikaan perustavanlaatuisia yhteiskunnallisia muutoksia, esimerkiksi muuttaa haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin haitallisesti vaikuttavia lakeja, ovat vähäiset. Lisäksi on tärkeää huomioida, että sosiaalihuoltolain 7 §:n (1301/2014) yhtenä tavoitteena on sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisy ja korjaaminen. Tämä ei tulkintamme mukaan rajoitu pelkästään palvelujärjestelmän kehittämiseen.

Palvelun käyttäjien tieto jää vallitsevassa sosiaalisessa raportoinnissa välilliseksi ja asiantuntijoiden suodattamaksi, mikä voi rajata sitä, millaiset kokemukset, ongelmanmäärittelyt ja

ratkaisuehdotukset tulevat osaksi tiedontuotantoa. Lisäksi asiantuntija- ja järjestelmäkeskeisyys voi ohjata tiedontuotantoa kohti konsensushakuisuutta, jolloin kriittisten havaintojen esiin nostaminen vaikeutuu. palvelunkäyttäjien tiedon huomioon ottaminen sosiaalisessa raportoinnissa voi lisäksi olla palvelunkäyttäjille voimaannuttava kokemus, jonka vuoksi se on jo itsessään tärkeää (Mullaly & Dupré 2019, 223).

Osalla hyvinvointialueista on kuitenkin havaittavissa pyrkimyksiä ja halua huomioida entistä paremmin palvelun käyttäjien kokemukset ja tieto. Tähän pyrittiin esimerkiksi hyödyntämällä kokemusasiantuntijoiden asiantuntemusta, jalkautumalla palvelujen käyttäjien pariin ja haastatteleamalla heitä sekä ottamalla palvelujen käyttäjiä mukaan tiedon tulkintaan. Toivomme, että tulevaisuudessa asiakkaiden valtaa tiedontuotannossa vahvistavia sosiaalisen raportoinnin muotoja kehitetään niin hyvinvointialueilla kuin valtakunnallisestikin. Sosiaalisen raportoinnin tavoitteita ei tule arvioida ainoastaan hyvinvointialueiden kehittämisen tai sosiaalipoliittisesti tärkeän kansallisen tiedontuotannon kannalta, vaan olennaista on nähdä myös sen yhteys rakenteelliseen sosiaalityöhön (Mullaly & Dupré 2019).

Laajempi palvelunkäyttäjien osallistuminen vahvistaa tiedon monipuolisuutta ja purkaa järjestelmäkeskeisyyttä ja konsensushakuisuutta tukemalla kriittisten näkökulmien esiin tulemistä. Lisäksi näin tuotettu tieto voi osoittaa konkreettisia väyliä eriarvoisuutta tuottavien yhteiskunnallisten rakenteiden ja palveluiden muuttamiseksi. Kun tietoa tuotetaan yhdessä palvelun käyttäjien kanssa, voidaan heidän tarpeensa tunnistaa nykyistä paremmin ja muuttaa rakenteita sellaisiksi, että ne ennaltaehkäisevät yhteiskunnallisten ongelmien syntymistä.

Lähteet

- Hussi Taina (2003) Sosiaalinen raportointi. Menetelmä asiakastyössä syntyneen tiedon raportointiin. Selvityksiä 10. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.
- Hussi, Taina (2005) Sosiaalinen raportointi tiedon rakentajana – menetelmäkuvaus ja käytännön kokemukset. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 4/2005.
- Kananoja, Aulikki (1997) Murros on mahdollisuus. Sosiaalityön selvityshenkilön raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 1997:8. Helsinki: Stakes.
- Kivistö, Mari & Martin, Marjatta & Lipponen, Oona & Lindh, Jari & Tarvainen, Merja (2026) Tietotyön käytännöt rakenteellisessa vammaissosiaalityössä hyvinvointialueilla. Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti 34 (1), 25–46. <https://doi.org/10.30668/janus.157086>
- Kokkonen, Tuomo (2023) Poliittisuus rakenteellisen sosiaalityön määrittäjänä. Teoksessa Kati Närhi, Sirpa Kannasoja, Tuomo Kokkonen, Niina Rantamäki & Ruonakangas, Santra (toim.) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. Jyväskylä: SoPhi, 49–68.
- Lindh, Jari (2025) Rakenteellinen vammaissosiaalityö poliittisesta näkökulmasta. Tutkiva sosiaalityö, 148–156.
- Lyly, Auri (2016) Sosiaalinen raportointi asiakastiedon tuottajana. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto.
- Mullaly, Bob & Dupré, Marilyn (2019) The New Structural Social Work. Ideology, Theory, and Practice (neljäs painos). Toronto: Oxford University Press.
- Närhi, Kati (2023) Kansainvälinen ja suomalainen rakenteellisen sosiaalityön perinne. Teoksessa Kati Närhi, Sirpa Kannasoja, Tuomo Kokkonen, Niina Rantamäki & Ruonakangas, Santra (toim.) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. Jyväskylä: SoPhi, 22–48.
- Närhi, Kati & Rantamäki, Niina & Kannasoja, Sirpa & Kokkonen, Tuomo & Ruonakangas, Santra (2023) Johdatus rakenteelliseen sosiaalityöhön. Teoksessa Kati Närhi, Sirpa Kannasoja, Tuomo Kokkonen, Niina Rantamäki & Ruonakangas, Santra (toim.) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. Jyväskylä: SoPhi, 6–20.
- Partanen, Anni & Leinonen, Jaana & Lindh, Jari (2022) Rakenteellisen sosiaalityön tietokäytännöt ja kehittämisen paikat Lapissa. Rovaniemi: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
- Payne, Malcolm (2021) Modern Social Work Theory (viides painos). London: Macmillan International Higher Education.
- Perkiö, Elina & Sujamo, Riikka & Pekkarinen, Anna (2025) Sosiaalinen raportointi sosiaalityötä kriittisesti politisoivana tiedonmuodostuksena. Tutkiva sosiaalityö, 137–147.

- Rajala, Toni & Lähteenmäki, Liisa & Kallio, Johanna (2024) Sosiaalinen raportointi rakenteellisen sosiaalityön tiedon tuottajana. Yhteiskuntapolitiikka, 89 (3), 217–229.
- Rantamäki & Kokkonen (2023) Yhteenveto: Kohti monitoimijaista rakenteellista sosiaalityötä. Teoksessa Kati Närhi, Sirpa Kannasoja, Tuomo Kokkonen, Niina Rantamäki & Ruonakangas, Santra (toim.) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. Jyväskylä: SoPhi, 269–283.
- Santalahti, Ville & Korkeamäki, Emmi (2022) Sosiaalisen raportoinnin kehittäminen kansallisesti. Teoksessa Muurinen, Heidi & Liukko, Eeva & Kokkonen, Tuomo (toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 86–89.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (11.3.2025a) Rakenteellisen sosiaalityön kehittäminen -projekti. [https://innokyla.fi/sites/default/files/2025-03/Sosiaalisen%20raportoinnin%20määritelmä Rake-projekti Kansallinen%20verkosto%202025.pdf](https://innokyla.fi/sites/default/files/2025-03/Sosiaalisen%20raportoinnin%20määritelmä%20Rake-projekti%20Kansallinen%20verkosto%202025.pdf). Luettu 18.6.2026.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2025b) Rakenteellisen sosiaalityön raportoinnin kehittäminen -projekti <https://www.innokyla.fi/fi/kokonaisuudet/rakenteellisen-sosiaalityon-raportoinnin-kehittaminen-projekti>. Luettu 19.6.2026.

Anu Virtanen

erikoissuunnittelija

Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socca

anu.l.virtanen@hus.fi

Sosiaalisen raportoinnin työkalun tuottama tieto osana asiakasturvallisuuden vahvistamista

Johdanto

Asiakasturvallisuus on melko tuore ja vakiintumaton käsite, joka myös sosiaalihuollon työkäytännöissä on vieras (Jylhä, Kurki & Kekoni 2021; Lähteinen, Pehkonen & Pohjola 2022). Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian mukaan sosiaalihuollossa asiakasturvallisuus tarkoittaa sitä, että palvelut järjestetään, tuotetaan ja toteutetaan siten, että asiakkaan fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja taloudellinen turvallisuus eivät vaarannu (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022). Keskiössä on siis palveluiden kokonaisvaltainen laatu (Hämäläinen & Vornanen 2021). Sosiaalihuollossa asiakasturvallisuuteen liitetään epäkohdan käsite, joka kuvaa asiakasturvallisuudessa ilmeneviä puutteita, asiakkaiden epäasiallista kohtaamista tai kaltoinkohtelua ja toimintakulttuurin tai palvelujärjestelmään kuuluvia asiakkaalle vahingollisia, perusoikeuksia rajoittavia toimia tai erilaisia tekemättä jättämiä (Jylhä ym. 2021; Lähteinen ym. 2022). Epäkohdan käsite liittyy asiakasturvallisuuden rakenteelliseen sosiaalityöhön, jonka tehtävänä on muun muassa sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) paikantaa

rakenteellisen sosiaalityön tärkeimmäksi toimintaympäristöksi sosiaalihuollon palvelujärjestelmän sekä työntekijöiden tehtäväksi tiedon tuottamisen asiakkaiden tarpeista ja yhteiskunnan rakenteisiin liittyvistä epäkohdista (Närhi ym. 2023).

Asiakasturvallisuuden tarkastelussa keskiössä on rakenteellinen perspektiivi, ei yksittäisten tilanteiden tarkastelu (Lähteinen ym. 2022). Se näyttäytyy toisin sanoen sosiaalihuollossa kokonaisuutena, joka rakentuu asiakkaiden oikeuksista, työntekijöiden velvollisuuksista ja vastuista sekä ohjauksesta ja valvonnasta (Lohiniva-Kerkelä 2022). Asiakasturvallisuuteen nähden nykyisessä lainsäädännössä avainasemassa on laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023), jonka tarkoituksena on varmistaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasturvallisuus, laadultaan hyvät palvelut ja edistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Keskeinen väline asiakasturvallisuuden varmistamiseen on organisaatioiden omaavalvonta (Lohiniva-Kerkelä 2022).

Sosiaalinen raportointi on yksi rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotannon menetelmä, jonka avulla tuotettua tietoa on mahdollista hyödyntää sosiaali- ja terveydenhuollon eritasoisessa kehittämisessä (Korhonen & Sulavuori 2022). Sosiaalinen raportointi voi ilmetä erilaisina tiedontuotannon käytäntöinä (mm. Partanen, Leinonen & Lindh 2022). Se kuvaa yhtäältä laajoja, yhtä ilmiötä koskevia raportteja kehittämis ehdotuksineen (mm. Helsinki 2026). Toisaalta sosiaalisella raportoinnilla tarkoitetaan myös erilaisin työkaluin syntyneitä tiiviitä huomioita ajankohtaisista asioista ja ilmiöistä sosiaalihuollon kentältä (mm. Rajala, Lähteenmäki ja Kallio 2024). Tässä tekstissä keskitytään jälkimmäisen eli työkalun kautta tulleen tiedon tarkasteluun.

Tarkastelen seuraavaksi sosiaalisen raportoinnin työkalun tuottamaa tietoa osana asiakasturvallisuutta. Sosiaalisen raportoinnin työkalu on rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotannon väline, jonka tarkoituksena on välittää asiakastyöstä nousevaa tietoa kehittämisen, johtamisen ja päätöksenteon tueksi (Socca 2026;

Helsinki 2026). Aineistona hyödynnän Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Soccan toteuttaman työkalun tuottamaa tietoa.

Sosiaalinen raportointi tietopohjana

Vaikka sosiaalista raportointia ei mainita sosiaalihuoltolaissa omana menetelmänään, pidetään sitä rakenteellisen sosiaalityön vakiintuneena työmenetelmänä. Sosiaalihuoltolain rakenteellista sosiaalityötä koskevat säännökset ja lain esityöt tunnistavat tarpeen tuottaa asiakastyöhön perustuvaa tietoa palvelujärjestelmän kehittämiseksi (HE 164/2014). Sosiaalinen raportointi on yksi tapa toteuttaa tätä tehtävää.

Sosiaalinen raportointi on herättänyt kiinnostusta viime vuosina enenevissä määrin erityisesti hyvinvointialueiden rakenteellista sosiaalityötä kehittäneiden RRP-hankkeiden myötä. Vaikka epäkohtiin liittyvää tietotuotantoa on tutkittu asiakasturvallisuuden näkökulmasta SPro-ilmoituksia analysoimalla (mm. Koskiniemi ym 2024), sosiaalista raportointia ei ole juurikaan tutkittu etenkin asiakasturvallisuuden näkökulmasta.

Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Soccassa on tuotettu sosiaalisen raportoinnin sähköistä työkalua vuodesta 2022 alueen hyvinvointialueiden käyttöön. Tässä tekstissä aineistona on hyödynnetty neljältä hyvinvointialueelta vuosina 2023–2026 kertyneitä tietoja ilman aluekohtaisia yksityiskohtia, sillä tarkoituksena on ollut tuottaa kuvailevaa, yleisen tason tietoa asiakasturvallisuuden näkökulmasta ja siten vahvistaa sosiaalisen raportoinnin asemaa tietopohjana sosiaalihuollon laaja-alaisessa kehittämisessä. Lisäksi on huomioitava, että sosiaalisen raportoinnin työkalun kautta tuotettu tieto on profiililtaan monipuolista ja eritasoista, eikä sellaisenaan välttämättä kuvaa relevantilla tavalla yksittäisiä asioita, mutta antaa tärkeitä signaaleja asiakastyöstä nousevista epäkohdista (ks. Santalahti & Korkeamäki 2022; Partanen ym. 2022).

Aineisto koostuu kokonaisuudessaan ajalla 1.3.2023–31.1.2026 sosiaalisen raportoinnin työkalun kautta esiin tulleista ilmiöistä (n=421), joista tarkasteltavaksi valikoituivat negatiiviset, epäkohtia kuvaavat ilmiöt (n=378), koska tavoitteena oli analysoida sosiaalisen raportoinnin tuottamaa tietoa nimenomaan asiakasturvallisuuden riskien ja epäkohtien näkökulmasta. Päihde- ja riippuvuustyön erityisistä palveluista ja perheoikeudellisista palveluista tulleet ilmiöt jätettiin tarkastelun ulkopuolelle niiden vähäisen määrän vuoksi. Aineistoa tarkasteltiin sisällönanalyysin kaltaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018) palvelutehtäväkohtaisesti asiakasturvallisuuden ja epäkohdan määritelmien toimiessa teoriapohjana. Analyysissä tunnistettiin sekä palvelutehtäväkohtaisia että yhteisiä pääluokkia.

Palveluiden saatavuuden haasteet asiakasturvallisuuden suurimpana uhkana

Työikäisten palveluihin liittyvät negatiiviset ilmiöt muodostivat kolme keskeistä pääluokkaa; erilaiset palveluiden saatavuuden haasteet, taloudelliset haasteet sekä turvattomuus väkivallan ja muiden kriisitilanteiden yhteydessä. Palveluiden saatavuuden haasteita olivat erityisesti erilaiset viivästyneet asioiden käsittelyt ja haasteet oikean avun tai oikeanlaisen ohjauksen saamisessa, joista yhtenä esimerkkinä toimivat toisesta viranomaisesta väärin tehdyt asiakkaiden ohjaukset. Toisena alaluokkana nousivat mielenterveys- ja päihdepalveluiden puutteet ja kolmantena kieli- ja tulkkausongelmat. Neljäs alaluokka olivat palveluista väliinputoajat. Näistä esimerkkinä ovat tilanteet, joissa aikuis-sosiaalityö ei ota asiakkuuteen, mikäli henkilöllä on jo asiakkuus vammaispalveluissa tai aikuissosiaalityössä ei ole tarjottavana asiakkaan tarvitsemaa palvelua. Palveluiden saatavuuden haasteet näkyivät myös erilaisista säästösyistä tai lähipalveluiden päättymisestä johtuvina palveluiden katkeamisina.

Työikäisten palveluiden toiseksi pääluokaksi muodostui taloudelliset haasteet, jossa hahmottui kolme alaluokkaa. Yhtenä alaluokkana näyttäytyi laskuista ja maksukatoista sekä tiedon puutteesta ja kyvyttömyydestä johtuvat haasteet. Asiakkaille ei työntekijöiden näkemyksen mukaan välttämättä ole tietoa maksukatoista tai heillä ei muuten vaikeassa elämäntilanteessa ole kykyä selvittää asioita, mikä johtaa sairaanhoidon laskujen ajautumisen ulosottoon. Toisena alaluokkana taloudellisista haasteista nousi erilaisten tukien aiheuttamat epäselvyydet, kuten nuorelle myönnetyn kuntoutustuen vaikutus perheen toimeentulotukeen. Kolmantena alaluokkana olivat esimerkit, joissa kuvattiin Kelan toimeentulotukilinjauksiin tekemien muutosten vaikutuksia asiakkaiden taloustilanteisiin.

Kolmantena pääluokkana näyttäytyi turvattomuus väkivallan ja muiden kriisitilanteiden yhteydessä. Esimerkkinä väkivaltaa kohdanneiden turvattomuudesta tuotiin esiin päihteitä käyttävät ja usein lähisuhdeväkivaltaa kohtaavat naiset, joille ei ole turvallista paikkaa. Ilmiö näkyy kadulla ja päiväkeskuksissa. Työkalun kautta nostettiin myös tilapäistä suojelua saavien asiakkaiden näköalattomuus ja oleskelun tilapäisyyden aiheuttamat haasteet sekä yhteiskunnan vastaanottavuuden heikentyminen heidän kohdallaan.

Iäkkäiden palveluista muodostui myös kolme pääluokkaa, jotka olivat palveluiden saatavuuden haasteet, asumisen haasteet ja taloudelliset haasteet. Palveluiden saatavuuden haasteissa korostui erityisesti ikään liittyvien palveluiden puuttuminen, kuten tuetun asumisen ja tukihenkilöpalvelun päättyminen asiakkaan täyttäessä 65 vuotta. Palveluiden saatavuuden haasteena raportoitiin myös vaihtuvien palveluntuottajien ja päättäneiden palveluiden aiheuttamia tilanteita, joissa tiedonkulku asiakkaiden tilanteista katkeaa tai asiakas jää ilman hänelle tarkoitettuja palveluita ja toimenpiteitä. Iäkkäiden kohdalla tuotiin esiin lisäksi

päihde- ja mielenterveyspalveluiden puutteita, alueellista eriarvoisuutta sekä kuljetuspalveluiden saamisen haasteita.

Toisena kokonaisuutena iäkkäiden kohdalla olivat asumiseen liittyvät haasteet. Työntekijät nostivat esiin huoltaan iäkkäiden asuntojen kunnosta ja siitä, etteivät asumispalvelut vastaa tämän hetken iäkkäiden tarpeisiin. Asumispalvelut keskittyvät hoivaan, mutta hoivakotien tyyppinen asumispalvelu ei sovellu kaikille, eikä esteettömiä tukiasuntoja ole saatavilla. Huolta toi myös kriisipaikkojen niukkuus. Iäkkäiden kohdalla kolmas kokonaisuus eli taloudelliset haasteet näyttäytyivät erityisesti sairaanhoitoon liittyvissä maksukatoissa. Taloustilanteen kannalta keskeinen maksukattojen seuraaminen on monelle erityisen vaikeaa toimintakyvyn heikkenemisen myötä.

Lapsiperheiden palveluihin liittyvät muutostarpeet muodostivat kaksi keskeistä pääluokkaa, joita olivat palveluiden saatavuuden haasteet ja erilaiset asiakasryhmäkohtaiset huomiot. Palveluiden saatavuuden haasteina korostuivat ennaltaehkäisevien ja peruspalveluiden puutteet, joista esimerkkinä mainittiin muun muassa järjestöjen tuottamien palveluiden väheneminen tai lopettaminen. Myös mielenterveyspalveluiden haasteista ja puutteista raportoitiin, ja näihin liittyen tuotiin esiin, että huonokuntoiset nuoret jäävät usein sosiaalihuollon vastuulle, koska he eivät pysty sitoutumaan hoitoonsa tai eivät muista syistä saa tarvitsemaansa apua mielenterveyspalveluista. Kolmantena alaluokkana esiin nousi lastensuojelun kriteerit, jotka ovat nousseet korkeiksi. Alueellinen eriarvoisuus näkyi myös yhtenä alaluokkana palveluiden saatavuuden haasteissa.

Lapsiperheiden palveluiden asiakasryhmäkohtaisia huomioita ilmeni useita. Resurssipulasta johtuvat vähennykset raskaana olevien ja vauvaperheiden saamaan tukeen ovat työntekijöiden näkemyksen mukaan aiheuttaneet vanhemmille haasteita perusasioissa, sillä heitä ohjataan mekaanisesti lukemaan tietoa internetistä. Lisäksi asiakkuuteen on tulossa entistä enemmän

lapsia ja nuoria, jotka eivät halua olla kontaktissa kenenkään kanssa, jolloin koulunkäyntikin on haastavaa. Työntekijät toivat esiin huolensa erityislapsien avun saamisesta ja erityisesti nepsy-perheiden vanhempien kuormittumisesta. Lapsiin ja nuoriin liittyen nostettiin esiin myös lisääntynyt raaka väkivaltainen käytös sekä ajankohtaisia ilmiöitä, kuten jengiytyminen, somekiusaaminen ja -haasteet.

Lastensuojelun palvelutehtävän muutostarpeet liittyivät palveluiden saatavuuden ja viranomaisyhteistyön haasteisiin sekä erilaisiin asiakasryhmäkohtaisiin huomioihin. Yleisenä huomiona palveluiden saatavuudesta kuvailtiin, että erilaisia tukitoimia ja palveluita ei saada järjestymään asiakkaille oikea-aikaisesti ja heidän tarpeitaan vastaavasti. Ostopalveluiden väheneminen näyttäytyy asiakastyön arjessa niin, että alueella korostetaan omien palveluiden ensisijaisuutta, vaikka ne ovat toisaalta hyvin erilaisia hyvinvointialueen sisällä. Puutteelliset päihdepalvelut näyttäytyivät lastensuojelun ammattilaisille muun muassa sijaishuoltoon sijoittamisena ja huolena siitä, miten sijaishuollossa kyetään hoitamaan nuoren vieroitusoireita. Palveluiden saatavuuden haasteet kohdistuivat työntekijöiden näkemyksen mukaan myös vammaisiin lapsiin lastensuojelun asiakkaina.

Toisena pääluokkana lastensuojelua koskevassa sosiaalisessa raportoinnissa nousivat esiin viranomaisyhteistyön haasteet, joista esimerkkinä yhteistyö poliisin kanssa. Yhteistyön toteutuminen voi olla henkilöistä tai asiasta riippuvaa ja yhtenä haasteena tuotiin suoran yhteyden puuttuminen lastensuojelun virka-aikaiseen päivystykseen. Kolmas kokonaisuus eli asiakasryhmäkohtaiset huomiot koostuivat useista erilaisia lapsia ja nuoria koskevista huomioista. Tällaisia olivat muun muassa lapsiperheiden vanhempien itsetuhoisuus, nuorten aikuisten kuolemantapaukset, lapsiin kohdistuneen väkivallan lisääntyminen ja vanhempien toteuttama kuritusväkivalta.

Vammaispalveluissa puolestaan yhtenä kokonaisuutena nousi esiin palveluiden saatavuuden haasteet ja lisäksi raportoitiin erikseen asiakkaaksi tulon ja asiakkaana olemisen haasteita. Vammaispalveluiden kolmantena kokonaisuutena näkyi yksi asiakasryhmäkohtainen huomio. Palveluiden saatavuuden haasteisiin liittyen todettiin, etteivät sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ole kaikkialla vammaispalveluiden asiakkaiden saatavilla. Lisäksi tuotiin esiin, että jatkuvasti muuttuvat ohjeistukset palveluiden myöntämiseen saattavat asiakkaat eriarvoiseen asemaan, sillä palveluiden saamiseen on voinut vaikuttaa merkittävästi myöntöajankohta. Vammaispalveluissa on raportointiajankohdaksi ollut nähtävissä myös vanhoja kuntakohtaisia toimintatapoja, jotka ovat lisänneet eriarvoisuutta.

Vammaispalveluista tuotiin esiin myös asiakkaaksi tulon haasteita: kaikkialla ei oteta suullisia hakemuksia vastaan, mikä erityisesti haastaa kyseistä asiakaskuntaa. Tämän lisäksi asiakkaat eivät välttämättä saa kirjallista päätöstä palveluista. Asiakaskunnalle tarpeellinen olisi myös asiointiavustaja, jota ilman vammaisilla ja kielitaidottomilla on haasteita asioida palveluissa. Asiakasryhmäkohtaisena huomiona esiin nostettiin päihde- ja rikosoireilu, joka näyttäytyy aiempaa vahvemmin ja erityisesti nuoret kehitysvammaiset ovat siihen nähden haavoittuvassa asemassa.

Lopuksi

Sosiaalihuollon ammattilaisilta sosiaalisen raportoinnin työkalun kautta saadut ilmiöt tekivät näkyväksi erityisesti palveluiden saatavuuden haasteet, kun tietoja tarkasteltiin asiakas- ja turvallisuuden näkökulmasta. Vaikka osa havainnoista viittasi tilanteisiin, joissa asiakkaiden oikeuksien toteutumisessa tai viranomastoiminnan lainmukaisuudessa saattoi olla puutteita, tarkastelussa ilmiöitä ei kuitenkaan luokiteltu niiden oikeudellisen vakavuuden perusteella. Useista palvelutehtävistä kuvattiin

eniten tilanteita, jotka joko uhkasivat asiakkaita saamasta tarvitsemiaan palveluita tai palvelut olivat jostain syystä päättyneet. Vammaispalveluista tuotiin esiin muista poiketen tilanteita, joissa asiakkaaksi tulo tai asiakkaana olo oli haastavaa. Yhden pääluokan useissa palvelutehtävissä muodostivat myös asiakasryhmäkohtaiset huomiot, jotka sellaisenaan toivat esiin tilanteita, joissa tietynlaisille haasteille ei ollut tarjolla tarkoituksenmukaista apua ja tukea. Aineisto kuvasi sosiaalihuollon palveluiden tilannetta, jossa nykyiset palvelut eivät vastaa täysin asiakkaiden tarpeita. Yhteiskunnan rakenteet vaikuttavat aineiston valossa aiheuttavan erilaisia palveluiden väliinputoamisia ja näkemyserot palveluiden toteuttamisvastuista näyttävät aiheuttavan riskejä asiakasturvallisuuteen. Haasteet palveluihin pääsyssä sekä niiden riittävydessä ja toimivuudessa ovat keskiössä asiakasturvallisuudessa (Lähteinen ym. 2022).

Asiakasturvallisuuden toteutumisen kannalta epäkohtien tunnistaminen ja turvallisuusriskien ehkäiseminen on keskeistä, ja tilanteiden taustalta löytyy usein puutteita prosesseista ja toimintaympäristöistä (Jylhä ym. 2021). Erään työkalun käyttäjän kuvaus tiivistää palvelujärjestelmän haasteita osuvasti: ”Palvelut ovat pirstaleina, asiakkaan täytyy itse olla asiantuntija omassa asiassaan, jotta päätyy oikean palvelun piiriin”. Tulokset osoittavat, että sosiaalinen raportointi voi toimia asiakasturvallisuuden varhaisena signaalijärjestelmänä tekemällä näkyväksi sellaisia ilmiöitä, jotka eivät välttämättä näy tilastoissa ja rekistereissä tai yksittäisissä muistutuksissa ja kanteluissa. Aineiston perusteella erityisesti palveluiden saatavuuteen, palveluketjujen toimivuuteen ja asiakkaiden yhdenvertaisuuteen liittyvät haasteet muodostavat keskeisiä asiakasturvallisuuden riskialueita. Sosiaalisen raportoinnin tuottama tieto tulisi tunnistaa merkittäväksi tiedolla johtamisen lähteeksi sekä omavalvonnassa että strategisessa johtamisessa (ks. Salovaara 2024). Näin palvelujärjestelmän rakenteellisia puutteita voitaisiin tunnistaa nykyistä paremmin,

ehkäistä epäkohtien toistumista ennakoivasti ja vahvistaa asiakasturvallisuutta varmistavaa toimijuutta sosiaalihuollossa (ks. Lähteinen, Pohjola & Pehkonen 2025). Sosiaalinen raportointi ei näyttäydy tulosten perusteella ainoastaan rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotannon menetelmänä, vaan myös asiakasturvallisuuden johtamisen välineenä. Sen merkitys perustuu kykyyn tuottaa asiakastyöhön perustuvaa tietoa palvelujärjestelmän rakenteellisista riskeistä ja epäkohdista sekä luoda siten edellytyksiä asiakasturvallisuuden ennakoivalle kehittämiselle ja johtamiselle. Asiakasturvallisuuden vahvistaminen edellyttää palvelujärjestelmän yhteistä tilannekuvaa ja kykyä tunnistaa asiakkaiden arjesta nousevia ilmiöitä yli palvelurajojen. Sosiaalinen raportointi voi osaltaan tukea tämän yhteisen ymmärryksen rakentumista.

Kirjallisuus

HE 164/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Helsinki (2026) Sosiaalinen raportointi. Viitattu 25.5.2026. <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/kaupungin-organisaatio/kaupungin-julkaisut/sosiaali-ja-terveyspalveluiden-julkaisut/sosiaalinen-raportointi>

Hämäläinen, Juha & Vornanen, Riitta (2021) Asiakasturvallisuus osana palvelujärjestelmää. Teoksessa Taina Kurki, Virpi Jylhä & Taru Kekoni (toim.) Asiakasturvallisuus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 27–42.

Jylhä, Virpi & Kurki, Taina & Kekoni, Taru (2021) Asiakasturvallisuus käsitteenä. Teoksessa Taina Kurki, Virpi Jylhä & Taru Kekoni (toim.) Asiakasturvallisuus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 15–26.

Korhonen, Veera & Sulavuori, Maarit (2022) Rakenteellisen sosiaalityön johtaminen (Case Helsinki). Teoksessa Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen & Ville Santalahti (toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 59–66.

Koskiniemi, Saija & Syyrilä, Tiina & Mäntymaa, Mia & Ranta, Jouko & Säilä, Minna & Vehviläinen-Julkunen, Katri & Pehkonen, Aini & Härkänen, Marja (2024) How Work Culture Contributes to Client Harm in Social Care: An Analysis of Reports from the Client Safety Reporting System in Finland. *Administration in Social Work*, 48 (2), 123–135. <https://doi.org/10.1080/23303131.2023.2260436>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 741/2023.

<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2023/741>

Lohiniva-Kerkelä, Mirva (2022) Asiakasturvallisuuden oikeudellisia ulottuvuuksia sosiaalihuollossa. Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 30 (4), 328–342. <https://doi.org/10.30668/janus.116314>

Lähteinen, Sanna & Pehkonen, Aini & Pohjola, Anneli (2022) Asiakasturvallisuuden ulottuvuudet sosiaalihuollossa. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 30 (4), 343–358. <https://doi.org/10.30668/janus.113603>

Lähteinen, Sanna & Pohjola, Anneli & Pehkonen, Aini (2025) Sosiaalityöntekijän asiakasturvallisen toimijuuden tulkinnot. Teoksessa Aini Pehkonen, Aino Kääriäinen, Riitta-Liisa Kinni & Piia Puurunen (toim.) Vaativa sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2025. Jyväskylä: SoPhi, 252–270.

Närhi, Kati & Rantamäki, Niina & Kannasoja, Sirpa & Kokkonen, Tuomo & Ruonakangas, Santra (2023) Johdatus rakenteelliseen sosiaalityöhön. Teoksessa Kati Närhi, Sirpa Kannasoja, Tuomo Kokkonen, Niina Rantamäki & Santra Ruonakangas (toim.) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. Jyväskylä: SoPhi, 6–20. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9712-0>

Partanen, Anni & Leinonen, Jaana & Lindh, Jari (2022) Rakenteellisen sosiaalityön tietokäytännöt ja kehittämisen paikat Lapissa. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu 49. Rovaniemi: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Rajala, Toni & Lähteenmäki, Liisa & Kallio, Johanna (2024) Sosiaalinen raportointi rakenteellisen sosiaalityön tiedon tuottajana. Yhteiskuntapolitiikka 89 (3), 217–229. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024061250944>

Salovaara, Samuel (2024) Tietojärjestelmät osana sosiaalityön tiedonmuodostusta. Väitöskirja, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-436-2>

Santalahti, Ville & Korkeamäki, Emmi (2022) Sosiaalisen raportoinnin kehittäminen kansallisesti. Teoksessa Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen & Ville Santalahti (toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, raportti. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 86–89.

Socca (2026) Rakenteellinen sosiaalityö. Viitattu 26.5.2026.

<https://socca.fi/toiminta/rakenteellinen-sosiaalityo>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 25.5.2026.

<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/1301>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2022) Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia ja toimeenpanosuunnitelma 2022–2026. Julkaisu 2022:2. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Christian Kroll

dosentti, yliopistonlehtori
Svenska social- och kommunalhög-
skolan vid Helsingfors universitet
christian.kroll@helsinki.fi

Helena Blomberg

professori
Helsingin yliopisto
helena.blomberg@helsinki.fi

Johanna Holappa

väitöskirjatutkija
Turun yliopisto
johanna.e.holappa@utu.fi

Tuula Kaitsaari

erikoistutkija
Turun yliopisto
tuanka@utu.fi

Ilona Fagerström

väitöskirjatutkija
Svenska social- och kommunalhög-
skolan vid Helsingfors universitet
ilona.fagerstrom@helsinki.fi

Kohti kestäviä työurapolkuja sosiaalityössä

Johdanto

Sosiaalityöntekijöiden työurapolkuja on tutkittu vähän sekä Suomessa että kansainvälisesti. Aiempi tutkimus (esim. Astvik ym. 2020; Frost ym. 2018; Tham 2007) on keskittynyt lähinnä vaihtuvuuteen työhyvinvoinnin näkökulmasta, ja laadukkaita pitkäjänteisiä- sekä työurapolkuja kokonaisuutena tarkastelevia tutkimuksia on niukasti. Lisäksi aiemmat tutkimukset ovat usein sijoittuneet Suomen ulkopuolelle. Koska sosiaalityö on vahvasti kontekstisidonnainen ammatti, on tärkeä tutkia sosiaalityöntekijöiden työurapolkuja suomalaisessa kontekstissa.

SOSPOLKU-hankkeessa (VTR-hanke 2024–2026) tuotamme uutta syvällisempää tietoa sosiaalityöntekijöiden *kestävistä*

työurapoluista. Hankkeemme määrällisessä osiossa olemme keränneet kyselytutkimuksen avulla tietoa opintonsa aloittavien sosiaalityön opiskelijoiden työuramotivaatiosta ja -preferensseistä. Lisäksi olemme yhdistäneet rekisteriaineistoa analysoidaksemme sosiaalityöntekijöiden kestäviä työurapolkuja yhdistelmätasolla. Olemme myös analysoineet sosiaalityöntekijöiden kestäviä työurapolkuja kohorttianalyysien avulla, joissa seuraamme tiettyyn samaan ryhmään (kohorttiin) kuuluvia yksilöitä ja heidän työuraansa ajan kuluessa. Hankkeen laadullisessa osiossa olemme toteuttaneet haastatteluja, joissa sosiaalityön opiskelijat, sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön johtajat ovat tuoneet esiin näkemyksiään sosiaalityöntekijöiden kestävästä työurapoluista. Tutkimushankkeemme lisää tietoa sosiaalityön koulutus- ja työurapoluista, sekä niiden näyttäytymisestä yksilötasolla. Hankkeen pohjalta kehitämme käytäntösuosituksia, joiden avulla voidaan edistää sosiaalityöntekijöiden kestäviä työurapolkuja muun muassa koulutuksesta työmarkkinoille siirryttäessä. Tavoitteena on varmistaa sekä nykyisille, että tuleville sosiaalityöntekijäsukupolville mahdollisimman eheät ja kestävät työurapolut.

Tässä tekstissä esittelemme teoreettisia lähestymistapoja kestäviin työurapolkuihin sekä pohdimme aiemman tutkimuksen valossa, ja omiin alustaviin tuloksiimme nojaten, miten sosiaalityöntekijöiden työurien kestävyyttä voitaisiin tukea.

Kestävät työurapolut ja niiden tutkiminen

Viime vuosikymmenten työuratutkimus on usein korostanut yksilöiden toimijuutta, liikkuvuutta ja vastuuta omassa urakehityksessään. Työurat on nähty ”rajattomina” ja ”proteaanisina”, mikä tarkoittaa, että ne eivät ole sidottuja vain yhteen organisaatioon. Työurapolkuja ovat kuitenkin enenevässä määrin haastaneet työolosuhteiden muutokset, kuten työn intensiivistyminen ja työsuhteiden epävarmuus. Muutokset ovat osoittaneet, että

työurien kehitys ei tapahdu tyhjiössä, vaan niihin vaikuttavat useat kontekstit, kuten organisaatioympäristö ja työmarkkinat (Rapuano 2020).

Yllä mainituista syistä tutkijat ovat alkaneet tarkastella työuria kestävyysnäkökulmasta. Kestäviä työuria voidaan edistää organisaatiostrategioiden avulla, jotka tukevat työntekijöiden hyvinvointia ja työ- ja yksityiselämän tasapainoa, sekä edistävät positiivisia työurakokemuksia koko työelämän ajan (Rapuano 2020; de Vos ym. 2020).

SOSPOLKU-hankkeessa tutkimuksemme teoreettisena lähtökohtana on de Vosin ym. (2020) kestävyyskriteerit sekä heidän kehittämä kestävän työuran malli. Kestävä työura määritetään kolmen tekijän kautta: terveys (työkyky), onnellisuus (työn imu) ja tuottavuus (suoriutuminen työelämässä), joita tulee tarkastella yhdessä työuran kokonaiskestävyyden arvioimiseksi. Työurapolut muuttuvat kestävämmiksi, jos nämä tekijät heikkenevät pitkällä aikavälillä. Kestävän työuran malli koostuu taas kolmesta toisistaan täydentävästä lähestymistavasta. Mallin yksilökeskeinen lähestymistapa (person-centered approach) korostaa henkilön toimijuutta: työurapolun muotoutuminen on yhteydessä työntekijän valintoihin, intresseihin, toimiin ja vastatoimiin sekä sopeutumiseen. Mallin systeeminen tai kontekstisidonnainen lähestymistapa (systemic approach) korostaa organisatoristen, rakenteellisten ja politiikkakäytäntöihin liittyvien tekijöiden merkitystä työurapolun muotoutumisessa. Ajallinen lähestymistapa (dynamic perspective) painottaa puolestaan henkilön valintojen merkityksiä eri elämäntilanteissa ja -vaiheissa, sekä kontekstien (mm. työnantajatahon tarjoamat ehdot ja mahdollisuudet) merkityksiä, joita tulee tarkastella ajallisessa perspektiivissä. Erityisen tarkastelun kohteena ovat erilaiset kriittiset siirtymät, kuten opiskelusta työelämään siirtyminen.

De Vosin ja hänen kollegoidensa teoria (2018; 2020; myös Udayar ym. 2025) korostaa siis dynaamista näkökulmaa työelämän

kokemuksiin staattisten tilojen sijaan. Näin ollen aika on keskeinen tekijä kestäviä työuria tavoiteltaessa. Kestävät työurat eivät myöskään usein ole lineaarisia, vaan ne voivat sisältää monenlaisia muutoksia työpaikoissa, organisaatioissa ja työsuhteissa. Kestäviin työuriin voi siten myös kuulua jaksoja, jotka eivät ole kestäviä; esimerkiksi työelämäkatkoksia terveydellisistä syistä. Uraresilienssi on avainasemassa negatiivisista jaksoista toipumisessa. Painopisteen tulisi kuitenkin olla työurien kehittämisessä ja turvaamisessa, jotta kestävyys voidaan varmistaa koko työuran ajan.

Tarkastelemme seuraavaksi opiskelijakyselyn ja -haastattelujen perusteella sosiaalityöntekijöiden työuran alkuvaihetta. Tämän jälkeen käsittelemme sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön johtajien haastatteluissa esille tulleita näkemyksiä sosiaalityöntekijöiden kestävästä työurapoluista.

Kestävyyden tukeminen työuran alkupäästä loppupäähän

Opiskelijanäkökulma

Vuosikymmeniä jatkunut sosiaalityöntekijäpula on lisännyt paineita koulutuspaikkojen lisäämiseen, vaikka työurapolut rakentuvat myös yksilöllisten valintojen varaan. Kyselytutkimuksemme (2023, 2024 ja 2025) sosiaalityön opintonsa aloittaneilla opiskelijoilla osoittavat, että yli puolella opiskelijoista ensisijainen kiinnostus suuntautuu muihin kuin julkisen sektorin asiakastyötehtäviin. Sosiaalityöntekijäpula ei siis johdu pelkästään koulutuspaikkojen vähyydestä eikä ratkea niitä lisäämällä. Siksi keskeistä on vahvistaa sosiaalityön työpaikkojen vetovoimaa ja pitovoimaa huomioimalla opiskelijoiden toiveet ja työurasuunnitelmat. Hyvinvointialueilla on tärkeää huomioida asiakastyön kuormittavuus ja työolosuhteet sekä kehittää sosiaalityöntekijöiden työnkuvien sisältöä. Pelkän asiakastyön sijaan sosiaalityöntekijöiden tehtävät voisivat sisältää myös kehittämis- ja asiantuntijatehtäviä. Tulostemme valossa tehtävien monipuolistaminen

voisi lisätä asiakastyön kiinnostavuutta myös niiden opiskelijoiden keskuudessa, jotka eivät ensisijaisesti ole suuntautuneet asiakastyöhön.

Hankkeessa olemme myös haastatteluiden kautta syventäneet tietoa sosiaalityön opiskelijoiden työuratoiveista ja työelämäkokemuksista tutkimalla maisterivaiheen opiskelijoiden näkemyksiä ja kokemuksia työuran ensimmäisistä vuosista. Aiemmat kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että tämä siirtymävaihe on tärkeä työurapolkujen kestävyyttä ajatellen, sillä uusien sosiaalityöntekijöiden ensimmäiset työelämäkokemukset voivat vaikuttaa heidän sitoutumiseensa työhön ja pysymiseensä ammatissa.

Opiskelijoiden haastatteluissa siirtymä opinnoista työelämään näyttäytyi parhaimmillaan innostavana ja haastavana oppimisprosessina, jossa riittävä tuki ja työyhteisön psykologisesti turvallinen ilmapiiri mahdollistivat asiantuntijaksi kasvun kestäväällä tavalla. Toisaalta tämä vaihe saattoi olla toimijuudelle ja terveydelle tuhoisa, mikäli opiskelija tai vastavalmistunut asetettiin varhaisessa vaiheessa liian suureen vastuuseen ilman riittävää kannattelua ja kasvun mahdollistavaa turvan kokemusta. Aineistossa korostuivat myös ammatinvaihtajat, jotka kuvasivat aiemman työelämäkokemuksensa tuoman resilienssin merkitystä vaatimaan asiantuntijatehtävään kasvamisessa ja omien rajojen tunnistamisessa.

Siirtymävaiheen tuen lisäksi opiskelijat toivoivat asiakastyössä tarvittavien taitojen ja resilienssin vahvistamista opetuksessa, jotta työelämään siirtymisen ”sokki” olisi loivempi. Tämä on kansainvälisesti tunnistettu tarve, johon ratkaisuna ehdotetaan ammatilliseen identiteetin kehittymistä opintojen läpi kulkevana punaisena lankana (Tham ym. 2023). Opetuksen painotus ja asiakastyön harjoitteluiden määrät vaihtelevat myös yliopistojen välillä, vaikka yhteiset tarpeet ja tavoitteet on kansallisesti tunnistettu (Lähteinen ym. 2017). Tämä voi johtaa erilaiseen

lähtökohtaan sosiaalityön ammattitaidon oppimisen ja kestävien asiakastyön urapolkujen näkökulmasta. Myös omaelämäkerrallisen toimijuuden vahvistaminen ja hyödyntäminen yliopistopolun aikana nousee aineistossa keskeisenä näkökulmana asiantuntijaksi kasvamisen matkalla etenkin niillä, joita motivoi alalle auttamistyön ja yhteiskunnallisen vaikuttamistyön lisäksi omakohtaiset elämäkokemukset (vrt. af Ursin ym. 2023). Traumainformoitu lähestymistapa niin opinnoissa, kuin työelämässä tukisi yksilöitä ja työyhteisöjä resilienssin vahvistamisessa, sekä sijaistraumatisoitumisen ja uupumuksen ehkäisyssä.

Suomessa siirtymävaiheen tuen rakenteet näyttäytyvät vähäisinä ja vaihtelevina, mutta joillakin hyvinvointialueilla on otettu käyttöön mentorointi- ja perehdytysmalleja yksilö- tai ryhmätasolla. Kansallisesti työurapolkujen alkua määrittelee kuitenkin liiaksi sattuma, ja opiskelijoiden tulevaisuudennäkymiä varjostaa pelko tuen puutteesta. Sen sijaan sitä tulisi ohjata tukirakenteet ja luottamus riittävästä kannattelusta vaativaa asiantuntijatyötä opetellessa. Ammatillisen kasvun tukemista on kuvattu THL:n esityksessä lastensuojelun työurapolkumalliksi (Yliruka et al. 2020). Esityksessä on kuvattu mm. Englannissa kehitettyä ja käytössä olevaa Assessed and Supported Year in Employment (ASYE) -mallia. ASYE-mallissa vastavalmistunut sosiaalityöntekijä osallistuu vuoden mittaiseen ohjelmaan, jossa tuetaan ammatillista kasvua. Osaamista määritellään kansallisen Professional Capabilities Framework -viitekehyksen avulla, jossa myös kuvataan työurapolun eri vaiheita ASYE-tasolta strategisen sosiaalityöntekijän tasolle.

Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön johtajien näkökulma

Sosiaalityön työurapolku voi alkaa suoraan sosiaalityön koulutuksesta nuorella iällä tai myöhemmin toisen tutkinnon suorittamisen (esim. sosionomi) ja työkokemuksen kerryttämisen jälkeen. Valmistuvilla sosiaalityöntekijöillä voikin olla

hyvin eritasoiset valmiudet ja tuen tarpeet uran alkutaipaleella. Haastattelemamme sosiaalityön johtajat olivat huolissaan siitä, että nuoret työntekijät saattoivat vaihtaa työpaikkaa jopa liian nopeasti työn vaativuuden ja työssä koetun epävarmuuden vuoksi. Eräs haastateltava kuvasi tilannetta seuraavasti: ”...niin ensimmäinen vuosi menee siinä, että sä perehdyt siihen työhön. Toisena vuonna sä jo osaat sitä, ja kolmantena vuonna sä opit nauttimaan siitä.” (J7)

Työelämän ensimmäistä vuotta pidetään kriittisenä aikana sosiaalityöhön sitoutumiselle. Varsinkin sosiaalityöntekijät toivat haastatteluissa esille, miten uran alkuvaiheessa tulisi saada riittävästi tukea ja vastuun olla kohtuullinen, jotta uusi työntekijä ei uuvu ja vaihda alaa. Vastaavasti sosiaalityön koulutuksessa tulisi huomioida ammatin vaativuustekijät, ja antaa tuleville sosiaalityöntekijöille riittävät valmiudet käsitellä esimerkiksi eettisesti kuormittavia tilanteita.

Haastatellut sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön johtajat eivät tunnistanee, että hyvinvointialueilla olisi sosiaalityön urapolkukuvauksia. Sosiaalityöntekijöiden mukaan urasuunnitelmien laatiminen ja pohtiminen jäi yksilön vastuulle, vaikka aiheita saatettiin sivuta kehityskeskusteluissa. Sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön johtajat kuvasivat haastatteluissa sosiaalityön urapolkuja kuitenkin moninaisina, kuten seuraava johtajan sitaatti osoittaa:

”Mä ajattelen, että siinä on monta jalkaa, kun mä mietin sitä urapolkua. Se ei vaan tarkoita, että se on semmoinen, joka on sitten jonain päivänä päällikkö. Vaan hän voi olla myöskin todella rautainen asiantuntija siellä kentällä. Ja se on hänen urapolku. Hän on siihen tyytyväinen. Toinen on taas se, jolla on yksi jalka siinä tutkimusmaailmassa. Tai tämä on se, joka on meidän tuleva päällikkö. Mä näen sen hyvin laajasti.” (J10)

Eteneminen johtotehtäviin oli haastatteluissa tunnistetuin urapolkuvaihtoehto, vaikka sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön

johtajat näkivät sen merkityksen vähentyneen aiempaan nähden. Esimerkiksi sosiaalityöntekijät eivät kokeneet esihenkilötehtäviin etenemistä houkuttelevaksi uravaihtoehdoksi ja saattoivat jopa palata johtotehtävistä asiakastyöhön.

Johtotehtäviin etenevän urapolun lisäksi urapolusta tunnistettiin erilaisia poikittaisia piirteitä, joihin vaikuttivat muun muassa työntekijöiden henkilökohtaiset ominaisuudet. Työurapolku voitiin nähdä esimerkiksi vakauden tai vaihtoehtoisesti uudistushakuisuuden tarpeiden kautta (vrt. Big Five teoria; Costa & McCrae 2003; myös Keltikangas-Järvinen 2016). Haastateltavat tunnistivat henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella erilaisia työntekijäryhmiä. Osalle työntekijöistä riitti se, että he tekivät työnsä ja olivat tyytyväisiä olemassa olevaan vakauteen. Toiset sosiaalityöntekijät puolestaan tavoittelivat muutoksia ja uudistumista. He esimerkiksi opiskelivat työn ohella kasvattaen asiantuntijuuttaan, tai pyrkivät muulla tavoin saamaan uudenlaista sisältöä työhönsä esimerkiksi kehittämistyöllä. Nämä työntekijät saattoivat hakeutua muihin tehtäviin jo pelkän uudistumishalukkuutensa vuoksi ja kokeilla erilaisia sosiaalityön sektoreita. Sosiaalityöntekijöille tulisikin tarjota toiveiden ja työn tarpeet huomioiden erilaisia uudistumismahdollisuuksia esimerkiksi työnkiertomallin avulla, ilman että siitä koituu työntekijälle tai työyhteisölle kustannuksia.

Tutkimus ei suoraan vastaa siihen, miten urapolkumahdollisuuksia käsitellään esimerkiksi kehittämiskeskusteluissa. Johtajien mukaan urapolkumahdollisuuksia tulisi kuitenkin tarkastella työntekijöiden tarpeet ja kyvykkyys huomioiden.

”No mä ajattelen niin, että tavallaan meidän pitäisi pystyä tarjoamaan työntekijöille sellaisia mahdollisuuksia kasvaa joko horisontaalisesti, eli syventää sitä osaamistaan asiantuntijana, kokeilla erilaisia paikkoja, tehdä mahdollisesti vähän tutkimusta työn ohella tai vaikka pieniä selvitystöitä, jos on semmoiseen kiinnostusta. Ja sitten myös, että jos joku haluaa

suunnata esihenkilötehtäviin, niin olisi mahdollista tarjota oman organisaation sisällä niitä.” ... ”Mä ajattelen, että kestävä urapolku on sellainen, että ihmisen potentiaalia ei kahlita, vaan organisaatio pystyy tarjoamaan sellaisiin erilaisiin paikkoihin erilaisia polkuja.” (J9)

Kokeiluja tähän suuntaan on olemassa, esimerkiksi Helsingissä on käytössä Kehitä ja kehity työssäsi -malli (aiemmin Uramalliohjelma), johon asiakastyön ammattilainen voi hakea toteuttaakseen oman tai kollegan kanssa yhteisen kehittämissuunnitelmansa havaitsemaansa tarpeeseen ja kasvattaakseen ammatillista toimijuuttaan. Vuoden aikana työajasta 30 prosenttia kohdentuu kehittämistyöhön ja 70 prosenttia asiakastyöhön, sisältäen yhteisöllisen koulutusmatkan. Mallissa on myös kokeiltu tutkimusperusteista uramalliohjelmaa, joka on vahvistanut sosiaalityöntekijöiden erityisosaamista ja käytäntörelevantin tutkimuksen tekoa tutkimushankkeessa (Isokuortti ym. 2025).

Joustava ja työhön kytkeytyvä mahdollisuus kasvattaa omaa osaamistaan nimetään myös THL:n Tiekartassa 2022–2027 keskeiseksi veto- ja pitovoimatekijäksi sosiaali- ja terveydenhuollossa. Itsensä kehittäminen tulisikin nähdä mahdollisuutena edetä työuralla ja palvelujen laadun paranemisena. (Kivipelto & Mäntyranta 2023, 25–26.) Myös haastatteluissa tuli esille myönteisyys työnkiertoa kohtaan ja sen merkitys osaamisen vahvistajana.

Tulokset osoittavat tarpeen sosiaalityön työurapolkujen määrittämiselle niiden laaja-alaisuudessaan. Sosiaalityön työurapolut voivat olla johtamisen tähtääviä polkuja, sekä monin tavoin sivutain eteneviä polkuja. Sosiaalityön asiantuntijuutta tulisi voida kehittää työntekijää kuullen, toivooko hän asiantuntijana kasvamiseen koulutusta, työnkiertoa, tai esimerkiksi mentorointia tai työnohjausta. Urapolkukuvaukset ja kiinnostus työntekijöiden urakehitystä kohtaan voivat toimia myös organisaation houkuttelevuutta lisäävänä tekijänä.

Lopuksi

Tulostemme valossa sosiaalityöntekijöiden kestävät työurapolut rakentuvat moninaisista tekijöistä. Kestävien työurapolkujen rakentaminen edellyttää sekä yksilön tukemista että rakenteellisia työelämämuutoksia (de Vos ym. 2020). Erityisesti sosiaalityön opiskelijoiden siirtymävaiheita on tuettava vahvemmin, työurapolkuja on monipuolistettava, ja ne on myös tehtävä näkyvämmiksi sosiaalityön opiskelijoille ja sosiaalityöntekijöille.

Vaikka sosiaalityöntekijäpulaa on pyritty ratkaisemaan jo vuosikymmenten ajan lisäämällä opiskelijapaikkoja, on tulostemme valossa huomioitava, että moni sosiaalityön opiskelija ei ensisijaisesti suuntaudu asiakastyöhön, vaan hahmottaa tulevaisuutensa moninaisina työurapolkuina. Sosiaalityön osaamista tarvitaan, ja sitä myös halutaan hyödyntää moninaisissa sosiaali-alan tehtävissä.

Työuran alkuvaihe on kuitenkin ratkaiseva erityisesti niille, jotka suuntautuvat asiakastyöhön, sillä ensimmäiset työvuodet vaikuttavat merkittävästi työssä pysymiseen ja ammatilliseen sitoutumiseen. Myös siirtymää opiskelusta työelämään tuetaan tällä hetkellä liian vähän: tarjottu tuki vaihtelee ja on usein satumanvaraista. Tarvetta on siten erityisesti systemaattisille siirtymävaiheen rakenteille, kuten mentorointimallien kehittämiseksi, opetuksen ja työelämän nykyistä tiiviimmälle yhteydelle, sekä resilienssin ja käytännön työelämätaitojen vahvistamiselle koulutuksessa.

Sosiaalityön työurapolut voivat olla vertikaalisia, johtamiseen tähtääviä polkuja, mutta monet sosiaalityöntekijät näkevät kestäväen työuran pikemminkin asiantuntijuuden syventämisenä ja monipuolistamisena. Tästä syystä organisaatioiden tulisi tarjota työurapolkuja, joihin kuuluu joustavia kehittymismahdollisuuksia, kuten työnkiertoa, osallistumista kehittämiss-hankkeisiin, sekä mahdollisuuksia tutkimustyöhön osana omaa työtä. Monissa organisaatioissa työurapolkuja ei kuitenkaan ole

määritelty selkeästi, minkä vuoksi tarvitaan näkyviä uramalleja sekä yksilöllistä urasuunnittelua. Näiden avulla voidaan vahvistaa työntekijöiden kestäviä työurapolkuja.

Kirjallisuus

- Af Ursin, Piia & Kallio, Johanna & Blomberg, Helena & Kroll, Christian (2023) Sosiaalityön pääaineopiskelijoiden ammattiuraan liittyvät preferenssit ja niitä selittävät tekijät. *Yhteiskuntapolitiikka* 88 (5–6), 525–538.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025082791654>
- Astvik, Wanja & Welander, Jonas & Larsson, Robert (2020) Reasons for staying: A longitudinal study of work conditions predicting social workers' willingness to stay in their organisation. *British Journal of Social Work* 50 (5), 1382–1400.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcz103>.
- Costa, Paul. T. & McCrae, Robert. R. (2003) *Personality in adulthood: A five-factor theory perspective* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- De Vos, Ans & Van der Heijden, Beatrice & Akkermans, Jos (2020) Sustainable careers: Towards a conceptual model. *Journal of Vocational Behavior* 117, 103196. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2018.06.011>.
- Frost, Liz & Höjer, Staffan & Campanini, Annamaria & Sicora, Alessandro & Kullberg, Karin (2018) Why do they stay? A study of resilient child protection workers in three European countries. *European Journal of Social Work* 21 (4), 485–497.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2017.1291493>
- Isokuortti, Nanne & Jäppinen, Maija & Haikonen, Merja & Hyrri, Enni & Pasanen, Kaisa & Alatalo, Marjo & Suvi, Laakso-Kiviluoto (2025) Asiakastyön ja tutkimuksen yhdistäminen vahvistaa sosiaalipalvelujen tutkimusperustaisuutta. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (1), 81–87.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa (2016) *Hyvät tyypit. Temperamentti ja työelämä*. Helsinki: WSOY.
- Kirkonpelto, Tia-Maria & Mäntyranta, Taina (toim.) (2023) *Tiekartta 2022–2027 sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaaminen*. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2023:8. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Viitattu 15.5.2026. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/0555207b-310d-4624-b5f2-182e2b9ecf22/content>
- Lähteinen, Sanna & Raitakari, Suvi & Hänninen, Kaija & Kaittila, Anniina & Kekoni, Taru & Krok, Suvi & Skaffari, Pia (2017) Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen. *SOSNET*, julkaisuja 7.
- Rapuano, Violeta (2020) Toward sustainable careers: Literature review. *Contemporary Research in Organization Management and Administration* 8 (1), 41–54.

- Tham, Pia & McFadden, Paula & Russ, Erica & Baldschun, Andreas & Blakeman, Paul & Griffiths, Austin (2023) How do we prepare students for the challenges of social work? Examples from six countries around the world. *Social Work Education* 42 (4), 494–510. <https://doi.org/10.1080/02615479.2021.1976135>.
- Tham, Pia (2007) Why are they leaving? Factors affecting intention to leave among social workers in child welfare. *British Journal of Social Work* 37 (7), 1225–1246. <https://www.jstor.org/stable/23722678>.
- Udayar, Shagini, Toscanelli, Cecilia & Massoudi, Koorosh (2025) Sustainable career trajectories in Switzerland: the role of psychological resources and sociodemographic characteristics. *Journal of Career Assessment* 33 (1), 3–31. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi:2443/10.1177/10690727241234929>.
- Yliruka, Laura & Alho, Sirkka & Petrelius, Päivi & Jaakola, Anne-Mari & Lunabba, Harry & Remes, Silja & Keränen, Saara & Teiro, Sanna (2020) Osaaminen lastensuojelun sosiaalityössä. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL), Työpaperi 36/2020. Helsinki: THL.

Kaisa Pasanen

väitöskirjatutkija

Helsingin yliopisto

kaisa.pasanen@helsinki.fi

Käytäntötutkimuksen edellytykset ja mahdollisuudet tutkimusorientoituneen toimintakulttuurin tukena

Johdanto

Sosiaalialan käytännön työn ja tutkimuksen välisten kumppanuuksien vahvistaminen on tunnistettu keskeiseksi tekijäksi palvelujen tutkimusperustaisuuden vahvistamisessa ja vaikuttavuuden edistämisessä. Käytäntötutkimus on tutkimusstrategia tai lähestymistapa, jonka tavoitteena on tuottaa erityisesti käytännön toimintaa palvelevaa tietoa (Fisher, 2020). Käytäntötutkimus voidaan nähdä myös keinona tuoda käytäntöä ja tutkimusta lähemmäs toisiaan, kun tutkimuksia toteutetaan tiiviissä yhteistyössä (Isokuortti ym. 2024). Käytännön ammattilaisten osallistuminen tutkimusten toteutukseen ja mahdollisuus hyödyntää tietoa suoraan omassa työssään voivat lisäksi vahvistaa oppivaa toimintakulttuuria organisaatioissa (McBeath & Austin 2015).

Tässä tekstissä tarkastelen käytäntötutkimuksen yhteistoiminnallista suunnittelua ja toteuttamista yhden tutkimusprosessin kokemusten pohjalta. Teksti perustuu Helsingin kaupungin kanssa toteutettuun sosiaali- ja terveyspalvelujen monialaista yhteistyötä käsittelevään väitöskirjatutkimukseeni. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia monialaisen työn käytäntöjä muodostuu yhteisiin tiloihin sijoitetuissa aikuisten

sosiaali- ja terveyspalveluissa ja minkälaiset tekijät edistävät tai estävät yhteisten asiakaslähtöisten käytäntöjen muodostumista. Monialaisella yhteistyöllä tarkoitan tässä tutkimuksessa yhteistyötä, johon osallistuu eri ammattiryhmien tai palvelujen edustajia ja jossa myös asiakkaat nähdään yhteistyön osapuolena (Pasanen 2025). Monialaisesti palveluja käyttävillä asiakkailla puolestaan tarkoitan henkilöitä, joka käyttävät palveluja palvelujärjestelmän eri sektoreilta, esimerkiksi sekä sosiaali- että terveyspalveluja (emt.).

Käytäntötutkimuksella voidaan viitata asiakastyössä osana omaa työtä tehtäviin pienoistutkimuksiin tai muuhun käytännön työntekijöiden toteuttamaan niin sanottuun praktikkotutkimukseen (Jäppinen & Muurinen 2025; Pirkanmaan hyvinvointialue 2025; Uggerhøj 2014). Laajemmin käytäntötutkimus tarkoittaa erilaisilla tutkimusasetelmilla ja toteuttajien joukoilla tehtävää tutkimusta, jossa tutkimusaiheet liittyvät käytännön työhön ja tutkimusprosessit toteutetaan käytännön toimijoiden ja tutkijoiden yhteistyönä (Shaw 2020, 71). Käytäntötutkimusta on hyödynnetty myös tutkimusperustaisen kehittämisen tukena niin, että tutkimus kytketään uuden toimintamallin kehittämiseen (Jäppinen & Muurinen 2025; Karjalainen ym. 2023).

Käytännön ammattilaisten ja tutkijoiden välisen yhteistyön lisäksi käytäntötutkimuksen lähestymistavassa korostuu asiakkaiden osallisuus tutkimusprosesseissa. Asiakkaiden osallisuudella ei tarkoiteta pelkästään asiakkaiden osallistumista tutkimuksiin informantteina, vaan myös heidän näkökulmiensa huomioimista esimerkiksi tutkimuskysymysten muotoilussa ja sen määrittelemisessä, minkälaisia tuloksia esimerkiksi tietyllä palvelulla tai toimintamallilla tavoitellaan (Fisher 2020, 46–47). Käytäntötutkimukselle ei kuitenkaan ole tiettyjä minimikriteerejä esimerkiksi asiakkaiden osallistumisen osalta, vaan tutkimusasetelma ja -menetelmät suunnitellaan siten, että ne

vastaavat parhaalla tavalla käsillä oleviin kysymyksiin (Webber 2020, 118).

Käytäntötutkimusta voidaan kuvata myös prosessina, jossa keskeistä on eri toimijoiden välinen neuvottelu tutkimuskysymyksistä, tutkimuksen toteutuksesta ja tulosten hyödyntämisestä (Uggerhøj 2014). Tällöin huomio kiinnittyy niihin keinoihin, joiden avulla vahvistetaan tutkimuksen käytäntörelevanssia ja tulosten hyödynnettävyyttä. Tässä tekstissä kuvaan näitä keinoja tutkimusprosessista tekemieni havaintojen avulla ja kysyn, minkälaiset tekijät tukevat yhteistoiminnallista tutkimusta ja tutkimusorientoitunutta toimintakulttuuria. Teksti pohjautuu väitöskirjani tuloksiin sekä tutkimusprosessista tekemiini vapaa-muotoisiin muistiinpanoihin.

Tutkimuksen toimintaympäristö ja käytäntötutkimuksen toteutus

Väitöskirjatutkimukseni käytännöllisenä tavoitteena oli tuottaa tietoa uuden toimintamallin, terveys- ja hyvinvointikeskuksen, kehittämisen tueksi. Helsingin terveys- ja hyvinvointikeskukset kokoavat yhteen pääosin aikuisille suunnattuja sosiaalihuollon ja perusterveydenhuollon palveluja sekä mielenterveys- ja päihde-palveluja. Työskentelin tutkimuksen käynnistyessä Helsingin sosiaali- ja terveystoimialalla asiantuntijatehtävässä, jonka kautta tutustuin terveys- ja hyvinvointikeskuksen kehittämisen parissa työskenteleviin ammattilaisiin. Olin kiinnostunut aloittamaan väitöskirjan ja kehittäjillä oli tarve saada tutkimustietoa työnsä tueksi, joten ryhdyimme suunnittelemaan tutkimusta yhdessä.

Tutkimus toteutettiin vuonna 2018 avatussa Kalasataman terveys- ja hyvinvointikeskuksessa, jossa palvelut sijoittuvat yhteisiin, terveys- ja hyvinvointikeskustoimintaa varten rakennettuihin tiloihin. Keskukseen perustamisen tavoitteena oli, että erityisesti monialaisesti palveluja käyttävät asiakkaat saisivat tarvitsemansa palvelut joustavasti yhdestä paikasta ja että

ammattilaisten välinen yhteistyö tiivistyi (Helsingin kaupunki 2014). Toiminta perustuu yhteisiin palveluprosessikuvauksiin sekä verkostomaiseen työtapaan, jossa asiakkaalle nimetty omatyöntekijä tai yhteyshenkilö koordinoi palveluja ja eri alojen ammattilaiset työskentelevät yhdessä asiakkaan tarpeiden mukaan. Eri alojen ammattilaiset työskentelevät yhteisissä tiloissa, joiden tarkoituksena on lisätä vuorovaikutusta ja madaltaa kynnystä yhteistyöhön.

Osana terveys- ja hyvinvointikeskuksen kehittämistä perustettiin eri alojen ammattilaisista muodostuva kehittäjäryhmä, jonka tavoitteena oli tukea erityisesti monialaisesti palveluja käyttävien asiakkaiden palvelujen yhteensovittamista (ks. Pasanen 2025). Ryhmä kokoontui toiminnan ensimmäisinä vuosina kuukausittain fasilitoituihin työpajoihin, joiden tarkoituksena oli tunnistaa kehittämistarpeita ja yhteiskehittää monialaisia työkäytäntöjä. Lisäksi perustettiin kokemusasiantuntijaryhmä, johon kuului monialaisesti palveluja käyttäneitä henkilöitä ja jossa kehittämistarpeita tarkasteltiin asiakasnäkökulmasta. Tämän ryhmän jäseniä osallistui myös ammattilaisten työpajoihin. Yhtenä tutkimuksen kiinnostuksen kohteena oli, miten edellä kuvattu palvelumuotoilun ja jatkuvan parantamisen periaatteisiin perustuva kehittäminen tukee uuden toimintamallin käyttöönottoa. Erityisesti ammattilaisten kehittäjäryhmä muodostui myös keskeiseksi tueksi tämän tutkimuksen toteutukselle.

Hyödynsin tutkimuksen suunnittelussa ja toteutuksessa terveys- ja hyvinvointikeskuksen olemassa olevia johtamis- ja kehittämistrakenteita, kuten edellä mainittuja kehittäjäryhmiä sekä terveys- ja hyvinvointikeskuksen ohjausryhmää ja esihenkilöverkostoa. Tämä mahdollisti tutkimusprosessin kytkemisen kehittämiseen sekä kehittämistyöhön kohdennettujen resursien hyödyntämisen tutkimuksen tukena. Keskeisessä roolissa olivat etenkin kehittäjäryhmään osallistuneet ammattilaiset, joista osa oli erityisen kiinnostuneita osallistumaan tutkimuksen

toteutukseen. McBeath ja Austin (2015) kutsuvat tällaisia henkilöitä *tutkimusorientoituneiksi ammattilaisiksi*. Nämä ammattilaiset auttoivat asiakkaiden ja ammattilaisten haastattelujen suunnittelussa sekä osallistujien rekrytoimisessa haastatteluihin. Ammattilaisten verkostojen lisäksi käsittelin tutkimussuunnitelmaa ja aineistonkeruuta terveys- ja hyvinvointikeskuksen koke-musasantuntijaryhmän kanssa, mikä mahdollisti myös asiakkaiden näkemysten huomioimisen tutkimuksen toteutuksessa.

Keräsin tutkimusaineiston kolmessa vaiheessa vuosina 2019–2023. Aineisto koostui ammattilaisten kehittäjäryhmän työpajojen havainnointiaineistosta (n=11), monialaisesti palveluja käyttävien asiakkaiden yksilöhaastatteluista (n=12) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten fokusryhmähaastatteluista (n=5) sekä yhdestä yksilöhaastattelusta. Aineiston analyysissä hyödynsin abduktiivista analyysia (Tavory & Timmermans 2012) ja temaattisten verkostojen menetelmää (Attride-Stirling 2001). Käsittelin eri aineistonkeruu- ja analyysivaiheiden alustavia havaintoja terveys- ja hyvinvointikeskuksen ammattilaisten, kehittäjien ja johdon kanssa ja hyödynsin saatua palautetta seuraavan vaiheen suunnittelussa. Alustavien löydösten käsittely yhdessä käytännön toimijoiden kanssa mahdollisti aineistosta tehtyjen tulkintojen vahvistamisen sekä havaintojen hyödyntämisen kehittämistyössä jo tutkimusproessin aikana.

Varsinaisen tutkimusaineiston lisäksi pidin tutkimusprosessista vapaamuotoista päiväkirjaa ja tein muistiinpanoja esimerkiksi kehittämisryhmän työpajoista sekä tutkimukseeni liittyvistä keskusteluista eri foorumeilla. Seuraavaksi käsittelen tutkimusprosessista tekemiäni havaintoja ja niistä saatuja oppeja yhteistoiminnallisen käytäntötutkimuksen näkökulmasta näiden muistiinpanojen ja osatutkimusten tulosten pohjalta.

Oppeja yhteistoiminnallisen käytäntötutkimuksen mahdollisuuksista ja edellytyksistä

Tämän käytäntötutkimusprosessin opit liittyvät neljään teemaan: 1) tutkimusta tukeviin rakenteisiin, 2) tutkimusprosessin yhteistoiminnallisuuteen, 3) erilaisten tiedon lajien huomioimiseen tutkimuksessa ja kehittämisessä sekä 4) tutkimusorientoituneiden ammattilaisten tukemiseen.

Ensiksi tutkimusprosessista tekemäni havainnot korostavat tutkimusta tukevien rakenteiden merkitystä onnistuneelle toteutukselle. Tässä tutkimuksessa merkityksellistä oli erityisesti tutkimuksen kytkeminen meneillään olevaan kehittämiseen, minkä vuoksi sekä käytännön ammattilaiset että johto olivat sitoutuneita tutkimuksen edistämiseen. Terveys- ja hyvinvointikeskuksessa työskentelevät ammattilaiset toivat esiin, että tutkimus oli mahdollisuus tehdä näkyväksi etulinjan asiakastyön näkökulmia uuteen toimintamalliin, mikä motivoi heitä osallistumaan. Lisäksi tutkimuksen toteutuksessa oli mahdollista hyödyntää terveys- ja hyvinvointikeskuksen kehittämiseen kohdennettuja resursseja ja rakenteita. Tämä edisti erityisesti tutkimusaineiston keräämistä, joka on useissa tutkimushankkeissa työläs ja erilaisille ajankäyttöön sekä sitoutumiseen liittyville riskeille altis vaihe. Mahdollisuus mobilisoida käytännön toimijoita ja rakenteita tutkimuksen tueksi onkin tunnistettu yhdeksi käytäntötutkimuksen vahvuudeksi (Fisher 2020, 51).

Toiseksi tutkimuksen kannalta olennaisia olivat sosiaali- ja terveystoimialalla työskennellessäni muodostuneet henkilökohdaiset kontaktit käytännön ammattilaisiin, kehittäjiin ja toimialan johtoon. Nämä kontaktit helpottivat pääsyä kentälle esimerkiksi esittelemään tutkimussuunnitelmaani eri foorumeille sekä luottamuksen rakentamista ja säännöllistä yhteydenpitoa tutkimuksen yhteistyökumppaneihin. Myös aiemmassa tutkimuksessa olemassa olevat yhteistyösuhteet ja säännöllinen yhteydenpito tutkijoiden ja käytännön toimijoiden välillä on tunnistettu

keskeisiksi käytännön ja tutkimuksen kumppanuuksien onnistumisen edellytyksiksi (Denvall & Skillmark 2021; Drahotä ym.). Tutkijoiden sijoittuminen organisaatioihin voikin olla yksi keskeinen tutkimusten onnistumista edistävä tekijä, sillä esimerkiksi aineistonkeruun edellyttämät kontaktit ovat jo valmiiksi olemassa.

Tiiviin yhteistyön lisäksi tutkimuksen yhteistoiminnallinen luonne mahdollisti tutkimuksen alustavien tulosten tuomisen käyttöön jo tutkimusprosessin aikana. Esimerkiksi kehittäjäryhmän merkitystä terveys- ja hyvinvointikeskuksessa tehtävälle työlle sekä asiakkaiden ja ammattilaisten näkemyksiä monialaisesta työstä käsiteltiin käytännön ammattilaisten ja johdon kanssa tutkimuksen eri vaiheissa. Tämä auttoi suuntaamaan terveys- ja hyvinvointikeskuksessa tehtävää kehittämistyötä jo tutkimuksen aikana.

Kolmanneksi tutkimus tuo näkyväksi erilaisten tiedon lajien merkityksen sekä tutkimusprosesseissa että palvelujen kehittämisessä. Käytäntötutkimuksen lähestymistapa korostaa sekä tutkijoiden, ammattilaisten että asiakkaiden tiedon huomioimista tutkimuskysymysten ja tavoitteiden asettamisessa, mikä luo edellytyksiä onnistuneen tutkimusprosessin toteuttamiselle (Fisher 2020). Tässä tutkimuksessa käytännön ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden kanssa käydyt keskustelut auttoivat suuntaamaan tutkimusta sellaisiin kysymyksiin, jotka olivat olennaisia uuden toimintamallin kehittämisen kannalta. Yhteinen suunnittelu vahvisti siten tutkimusasetelmaa, mutta myös tulosten käytäntörelevanssia.

Tutkimukseen sisältyneissä asiakashaastatteluissa kävi ilmi, että asiakkaiden merkityksellisinä pitämät asiat olivat jossain määrin erilaisia kuin mitä terveys- ja hyvinvointikeskusta koskevissa kuvauksissa oli määritelty mallin keskeisiksi osiksi (Pasanen 2025). Tämä korostaa eri tiedon lajien ja näkökulmien huomioimisen merkitystä paitsi tutkimusten suunnittelussa

ja toteutuksessa, myös tutkimusten tulosten hyödyntämisessä (ks. myös Fisher 2020). Myös terveys- ja hyvinvointikeskuksen ammattilaiset ja esihenkilöt tunnistivat yhdeksi tämän tutkimuksen vahvuudeksi sen, että se toi yhteen eri näkökulmia uuteen toimintamalliin ja auttoi siten tunnistamaan keskeisiä kehittämiskohteita.

Neljäs ja viimeinen teema liittyy tutkimusorientoituneiden ammattilaisten tukemiseen sekä heidän rooliinsa organisaatioissa. Edellä kuvattuun kehittäjäryhmään osallistuneet tutkimusorientoituneet ammattilaiset olivat paitsi keskeinen tuki tämän tutkimuksen toteuttamiselle myös keskeisessä roolissa terveys- ja hyvinvointikeskuksen kehittämisessä ja uusien käytäntöjen juurruttamisessa. Nämä ammattilaiset toimivat tiedonvälittäjinä, jotka toivat yhteen eri alojen ammattilaisten tietoa sekä tietoa uudesta toimintamallista, innostivat muita monialaiseen työskentelyyn ja kannattelivat muotoutuvaa monialaista toimintakulttuuria (Pasanen 2026).

Yksi tämän tutkimuksen ennakoimaton merkitys oli, että siihen osallistuminen innosti joitain ammattilaisia tutkimaan omaa työtään osana meneillään olevia opintoja tai kehittämistä. Yhtenä tutkimuksen oppina onkin, että tutkimukseen osallistuminen voi itsessään kannustaa ammattilaisia hyödyntämään tutkimusta osana omaa työtään. Tutkimusorientoituneilla ammattilaisilla voi olla keskeinen merkitys paitsi uusien toimintamallien käyttöönotossa myös tutkimusorientoituneen toimintakulttuurin tukemisessa organisaatioissa. Tutkijoiden ja tutkimusorientoituneiden käytännön ammattilaisten yhteistyö voi myös vahvistaa organisaatioiden tutkimuskyvykkyyttä ja kehittämisen tutkimusperustaisuutta (Fisher 2020; McBeath & Austin 2015).

Lopuksi

Tässä tekstissä olen tarkastellut käytäntötutkimuksen yhteistoiminnallista suunnittelua ja toteutusta yhden käytäntötutkimuksen

tulosten ja tutkimusprosessista tekemiäni havaintojen perusteella. Näiden pohjalta teksti tarjoaa oppeja yhteistoiminnallisen käytäntötutkimuksen vahvistamiseen niin käytännön toimijoiden kuin tutkijoiden näkökulmasta.

Tämän tutkimuksen perusteella käytäntötutkimuksen kiinnittyminen ajankohtaiseen kehittämishankkeeseen vahvisti eri toimijoiden sitoutumista tutkimuksen toteuttamiseen sekä tulosten hyödyntämiseen. Tutkimuksen ja kehittämisen yhdistämisestä oli molemminpuolista hyötyä, kun kehittämiseen kohdennettuja resursseja oli mahdollista hyödyntää tutkimuksen tukena. Lisäksi tutkimuksen avulla saatiin kehittämisen tueksi tietoa, jota ei olisi ollut mahdollista kerätä osana kehittämistyötä.

Muun muassa O’Cathain ja kumppanit (2019) sekä Skivington ja kumppanit (2021) korostavat uusien toimintamallien kehittämisessä ja arvioinnissa iteratiivista lähestymistapaa, jossa toimintamallia hiotaan yhteistoiminnallisesti hyödyntäen sekä tutkimustietoa että käytännön kokemuksia. Sen sijaan että pyritäisiin rakentamaan kerralla valmis ja levitettäväksi sopiva toimintamalli, kehittäminen ja arviointi etenevät rinnakkain vaiheesta toiseen (emt.). Yhtenä käytäntötutkimuksen mahdollisuutena olisikin tutkimusten vahvempi kytkeminen hyvinvointi- ja yhteistyöalueilla tehtävään kehittämistyöhön, mikä voisi vahvistaa sekä tutkimuksen että kehittämisen laatua (ks. myös Jäppinen & Muurinen 2025).

Laadukkaiden tutkimusten toteuttaminen ja tulosten käyttöönotto edellyttää tutkimusta tukevia rakenteita, kuten mahdollisuutta käyttää aikaa tutkimuksiin osallistumiseen tai tutkimuksen tekemiseen. Tällaisia mahdollisuuksia tulisi tukea systemaattisesti, jotta tutkimusperustainen työote voi vahvistua sosiaalialalla. Hyvinvointialueiden organisaatioihin sijoittuvat tutkijat voivat olla keskeinen resurssi tutkimusorientoituneen toimintakulttuurin luomisessa ja ylläpitämisessä ja sitä kautta tutkimusperustaisten käytäntöjen kehittämisessä.

Hyvinvointialueiden ja yliopistojen yhteisiä tehtävärakenteita tulisikin edelleen vahvistaa, jotta voidaan varmistaa pitkäjänteinen tutkimuksen ja käytännön yhteistyö aina tutkimusten suunnittelusta tulosten käyttöönottoon. Yhteistoiminnallisen tutkimusperustaisen kehittämisen metodologinen vahvistaminen voisi toimia kaivattuna siltana tutkimuksen ja käytännön työn välillä.

Kirjallisuus

- Attride-Stirling, Jennifer (2001) Thematic networks: an analytic tool for qualitative research. *Qualitative research* 1 (3), 385–405.
<https://doi.org/10.1177/146879410100100307>
- Denvall, Verner & Skillmark, Mikael (2021) Bridge over Troubled Water—Closing the Research–Practice Gap in Social Work. *The British Journal of Social Work*, 51 (7), 2722–2739. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa055>
- Drahota, Amy & Meza, Rosemary D. & Brikho, Brigitte & Naaf, Meghan & Estabillo, Jasper A. & Gomez, Emily D. & Vejnosa, Sarah & F., Dufek, Sarah & Stahmer, Aubyn & Aarons, Gregory (2016) Community-Academic Partnerships: A Systematic Review of the State of the Literature and Recommendations for Future Research. *The Milbank quarterly*, 94 (1), 163–214.
<https://doi.org/10.1111/1468-0009.12184>
- Fisher, Mike (2020) From research question to practice research methodology. Teoksessa Joubert, Lynette & Webber, Martin (toim.) *The Routledge handbook of social work practice research*. Abingdon, Oxon, United Kingdom: Routledge, 43–56.
- Helsingin kaupunki (2014) Kalasataman terveyst- ja hyvinvointikeskus. Tarveselvitys. Helsinki: Helsingin kaupunki. https://www.hel.fi/static/public/hela/Sosiaali- ja_terveyslautakunta/Suomi/Esitys/2014/Sote_2014-09-23_Sotelk_18_EI/EB9942A8-8ED3-472E-8803-7373ED8E1168/Liite.pdf. Luettu 22.5.2026.
- Isokuortti, Nanne & Julkunen, Ilse & Jäppinen, Maija & Pasanen, Kaisa & Nikula, Ida (2024) Features and outcomes of community-academic partnerships in social work: a scoping review. *European Journal of Social Work*, 27 (6), 1178–1200.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2024.2309526>
- Jäppinen, Maija & Muurinen, Heidi (2025) Enhancing Research-Based Social Work by Facilitating Practitioner Research—Enabling Factors and Issues to be Resolved. *Research on Social Work Practice*, 36 (5), 580–587.
<https://doi.org/10.1177/10497315251359512>

- Karjalainen, Pekka & Liukko, Eeva & Muurinen, Heidi & Tolonen, Satu-Mari (toim.) (2023) Käytäntötutkimuksia sosiaalityön toimintamalleista. Raportti 11/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/b2e0b092-1cb0-4e99-a8a0-23ee8c7731de/content>. Luettu 22.5.2026.
- McBeath, Bowen & Austin, Michael J. (2015) The Organizational Context of Research-Minded Practitioners: Challenges and Opportunities: Challenges and Opportunities. *Research on Social Work Practice*, 25 (4), 446–459. <https://doi.org/10.1177/1049731514536233>
- O'Cathain, Alicia & Croot, Liz & Duncan, Edward & Rousseau, Nikki & Sworn, Katie & Turner, Katrina M. & Yardley, Lucy & Hoddinott, Pat (2019) Guidance on how to develop complex interventions to improve health and healthcare. *BMJ open*, 9(8), e029954. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-029954>
- Pasanen, Kaisa (2025) Developing Collaborative Practices in Co-Located Health and Social Services: An Observational Study of a Multidisciplinary Development Group. *International Journal of Integrated Care*, 25 (3): 30, 1–13. <https://doi.org/10.5334/ijic.8939>
- Pasanen, Kaisa (2025) Asiakkaiden näkemyksiä monialaisen työn tietokäytännöistä terveys- ja hyvinvointikeskuksessa. Teoksessa Ritala-Koskinen, Aino, Räsänen, Jenni-Mari & Salo, Arttu (toim.) *Sosiaalityö ja sote-integraatio*. Tampere: Tampere University Press, 206–230. <https://doi.org/10.61201/tup.961.c1740>
- Pasanen, Kaisa (2026) Building Sustainable Collaboration in Co-located Health and Social Services: Practitioners' Perspectives on Multidisciplinary Knowledge Practices. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Pirkanmaan hyvinvointialue (2025) Sulava-hanke: Voiko sosiaalityöntekijä tehdä tutkimustyötä? – Kokeilu ja käytäntötutkimukset valmistuivat. Verkkouutinen. <https://www.pirha.fi/w/sulava-hanke-voiko-sosiaalityontekija-tehda-tutkimustyota-kokeilu-ja-kaytantotutkimukset-valmistuivat>. Luettu 25.5.2026.
- Shaw, Ian (2020) Practice research as a collective enterprise. Teoksessa Joubert, Lynette & Webber, Martin (toim.) *The Routledge handbook of social work practice research*. Abingdon, Oxon, United Kingdom: Routledge, 69–77.
- Skivington, Kathryn & Matthews, Lynsay & Simpson, Sharon Anne & Craig, Peter & Baird, Janis & Blazeby, Jane M. & Boyd, Kathleen Anne & Craig, Neil & French, David P. & McIntosh, Emma & Petticrew, Mark & Rycroft-Malone, Jo & White, Martin & Moore, Laurence (2021) A new framework for developing and evaluating complex interventions: update of Medical Research Council guidance. *BMJ*, n2061. <https://doi.org/10.1136/bmj.n2061>
- Tavory, Iddo & Timmermans, Stefan (2014) *Abductive analysis: theorizing qualitative research*. Chicago: University of Chicago Press.

Uggerhøj, Lars (2014) Learning from each other: collaboration processes in practice research. *Nordic Social Work Research*, 4 (sup1), 44–57.

<https://doi.org/10.1080/2156857X.2014.928647>

Webber, Martin (2020) Methodological pluralism in practice research. Teoksessa Joubert, Lynette & Webber, Martin (toim.) *The Routledge handbook of social work practice research*. Abingdon, Oxon, United Kingdom: Routledge, 115–125.

Nanne Isokuortti

yliopistonlehtori

Helsingin yliopisto

nanne.isokuortti@helsinki.fi

Heidi Muurinen

työelämäprofessori

Helsingin yliopisto ja Helsingin

sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala

heidi.muurinen@helsinki.fi

Kohti tutkimusperustaista kehittämistä:

Kokemuksia systemaattisen kehittämisen ja laadukkaan implementoinnin tuesta

Johdanto

Sosiaalityön johtajien ja asiantuntijoiden valmiuksia systemaattiseen kehittämiseen ja laadukkaaseen implementointiin voidaan vahvistaa erilaisten koulutusten ja valmennusten avulla. Kansainvälisesti käyttöönottoa tukevat yhä enemmän tähän erikoistuneet implementoinnin tuen ammattilaiset (Albers ym. 2021). Saatavilla on monenlaista tukea ja koulutusta, jotka vaihtelevat laajuudeltaan pidemmistä korkeakoulujen koulutusohjelmista lyhyempiin, omaharjoitteluun perustuviin kokonaisuuksiin (Chambers ym. 2017).

Suomessa kehittämisen ja implementoinnin tukeen on kuitenkin vielä kiinnitetty melko vähäisesti huomiota, ja aiheesta on saatavilla vain vähän kotimaista tutkimustietoa. Tutkimusperustaisen kehittämisen edistäminen on kuitenkin ajankohtaista etenkin nyt, kun sosiaalihuollon palveluvalikoi-
maa koskevaa sääntelyä ollaan uudistamassa. Lakiehdotuksessa sosiaalihuollon palvelujen ja työmuotojen käytön edellytetään perustuvan muun muassa vaikuttavuudesta saatavilla olevaan

näyttöön sekä kustannusten ja saavutettavan hyvinvointihyödyn suhteeseen (HE 90/2026 vp). Tämä korostaa tarvetta vahvistaa tutkimusnäytön hyödyntämistä, mikä edellyttää tutkimusperustaista kehittämistä ja suunnitelmallista implementointia.

Yksi jäsenitys tutkimusperustaiseen kehittämiseen on UK Medical Research Councilin (MRC) laatima kompleksisten interventioiden kehittämisen ja arvioinnin viitekehys (Skivington ym. 2024; ks. suomeksi Aaltio & Isokuortti 2024). Viitekehys on alun perin kehitetty terveydenhuollon tutkimuksen kontekstissa, mutta tarjoaa hyödyllisiä näkökulmia myös sosiaalipalvelujen kehittämiseen. Se on siten myös hyvä esimerkki monialaisen yhteistyön mahdollisuuksista. Viitekehyksessä kehittämis- ja arviointiprosessi jaetaan neljään vaiheeseen: 1) intervention valinta tai kehittäminen (*develop or identify intervention*), 2) intervention toteutettavuuden arviointi (*feasibility*), 3) intervention varsinainen arviointi (*evaluation*) ja 4) intervention implementointi (*implementation*).

Tässä tekstissä esittelemme kahta Suomessa toteutettua valmennusta, joiden tavoitteena oli tukea systemaattista kehittämistyötä ja laadukasta implementointia. Tarkastelemme empiiristen tutkimustemme pohjalta (Isokuortti ym. 2026; Muurinen ym. 2026a; 2026b.) valmennuksiin liittyviä hyötyjä sekä niiden haasteita ja kehittämiskohtia. Ensimmäinen tapaus on *Sujuvat palvelut -valmennus*, jonka tarkoituksena oli tukea monialaisten palveluprosessien kehittämistä ja käyttöönottoa. Toinen tapaus on *Lapsi- ja perhesosiaalityön johtajien implementointivalmennus*, jonka tavoitteena puolestaan oli tukea motivoivan haastattelun käyttöönottoa. Edellä mainitussa UK MRC -viitekehyksessä *Sujuvat palvelut -valmennus* keskittyy intervention kehittämiseen, kun taas implementointivalmennus tunnistetun intervention implementointiin.

Sujuvat palvelut -valmennus

Sujuvat palvelut -valmennus toteutettiin osana Suomen Kestävän kasvun -ohjelmaa (2022–2025). Sosiaali- ja terveysministeriö vastasi hankkeiden valtionavustuksista ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) Sujuvat palvelut -valmennusten toteutuksesta. Valmennus perustui läpimurtovalmennusmenetelmään (Breakthrough Series Collaborative, BTC), joka on kehitetty 1990-luvulla Yhdysvalloissa tukemaan monialaisia tiimejä implementoimaan tutkittuja käytäntöjä terveydenhuollossa (IHI 2003). Läpimurtovalmennus on tunnetuin laadun kehittämisen verkostomalleista (Quality Improvement Collaboratives), jotka yleistyivät Pohjois-Amerikassa 1980-luvun lopulla ja ovat sittemmin levinneet käytettäväksi maailmanlaajuisesti (Wells ym. 2017). Terveidenhuollon lisäksi läpimurtovalmennusta on sovellettu Yhdysvalloissa myös lastensuojelun ja sosiaalipalveluiden kehittämisessä (Agosti & Spielfogel 2025; Lietz ym. 2010).

Läpimurtovalmennuksen alkuperäinen tarkoitus on tukea sellaisten hoitojen, prosessien tai toimintamallien käyttöönottoa, joista on olemassa tutkimusnäyttöä. Substanssi- ja kehittämisasiantuntijoista koottu asiantuntijaryhmä vastaa hoitomenetelmän koulutuksesta ja laatii muutospaketin, jonka käyttöönoton suunnittelu, toteutus ja tukeminen on valmennukseen osallistuvien monialaisten tiimien tehtävä. (IHI 2003.) Sujuvat palvelut -valmennus poikkesi kuitenkin tästä alkuperäisestä tarkoituksesta merkittävästi siksi, että tavoitteena ei ollut edistää olemassa olevan mallin implementointia vaan tukea kehittämistiimejä mallintamaan monialainen asiakasprosessi. Asiakasprosessien mallintamisella tavoiteltiin sitä, että hyvinvointialueilla onnistuttaisiin purkamaan koronapandemian aikana kertynyttä hoito-, kuntoutus- ja palveluvelkaa ja että hoitoon pääsy sekä jatkuvuus paranisivat (STM 2022).

Koska tarkoitus oli kehittää monialaisia palveluprosesseja, osallistumisen ehtona oli, että kehittämistiimeihin kuului 2–3

eri palvelun edustajaa. Aiemmissakin läpimurtovalmennuksissa kehittämistiimit ovat olleet monialaisia (IHI 2003), mutta Sujuvat palvelut -valmennuksessa osallistujat tulivat hyvinvointialueiden eri yksiköistä. Lisäksi kehittämistiimeihin kuului kehittäjäasiakas. Kehittäjäasiakkaan osallistumisesta ei aiemmin ollut kokemusta Suomessa toteutetuissa terveydenhuollon läpimurtovalmennuksista, mutta kansainvälisessä tutkimuksessa sen on tunnistettu tukevan kehittämistä (Miller & Ward 2008).

Muilta osin Sujuvat palvelut -valmennus noudatti läpimurtovalmennuksen rakennetta. Kehittämistiimit osallistuvat vuoden aikana neljään työpajaan (1–2 päivää), joiden välillä ne kokosivat mittaritietoa lähtötilanteesta sekä toteuttivat kehittämiskokeiluja ja arvioivat niitä. Kullekin kehittämistiimille oli nimetty kaksi valmentajaa, jotka tukivat tiimien työskentelyä työpajoissa sekä etätapaamisissa niiden välillä. Lisäksi tiimeille oli kehittämisen toteuttamisen ja implementoinnin onnistumisen turvaamiseksi nimetty prosessinomistaja. Kehittämistiimien vastuulla oli työpajojen välillä osallistaa omia työyhteisöjään kehittämiseen parhaaksi katsomallaan tavalla, kuten järjestämällä työpajoja tai esittelemällä kehittämistyötä yksikön kokouksissa.

Kaiken kaikkiaan Sujuvat palvelut -valmennuskierroksia toteutettiin yhteensä viisi ja niihin osallistui 47 kehittämistiimiä (8–10 hlö/tiimi). Prosessiarviointia varten tutkimusaineistoa kerättiin kahdelta valmennuskierrokselta, joille osallistui 18 kehittämistiimiä. Valmennuksen toteutumista arvioitiin kuuden kehittämistiimin haastattelun (n=31), viiden prosessinomistajien haastattelun (n=9), valmentajien haastattelun (n=4) ja suunnitteluryhmän haastattelun (n=3) avulla. Lisäksi aineistona hyödynnettiin kahden kehittämiskierroksen palautekyselyn tuloksia (n=97).

Lapsi- ja perhesosiaalityön esihenkilöiden ja johtajien implementointivalmennus

Lapsi- ja perhesosiaalityön johtajille suunnattu implementointivalmennus (2023–2024) toteutettiin Helsingin yliopiston ja Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön yhteistyönä osana Vaikuttavuutta lastensuojeluun sosiaalityöntekijöiden vuorovaikutustaitoja vahvistamalla (TAITAVA) -hanketta. Pilottivalmennusta tarjottiin kolmelle hyvinvointialueelle, joiden lastensuojelun ja perhesosiaalityön sosiaalityöntekijöitä osallistui samanaikaisesti motivoivan haastattelun koulutukseen (koulutuksesta lisää ks. Aaltio ym., 2025; Renko ym., 2025; 2026). Vahvistamalla johtajien ja esihenkilöiden implementointiosaamista pyrittiin auttamaan koulutuskokonaisuuden toimeenpanon onnistumista ja motivoivan haastattelun taitojen harjoittelua työntekijätasolla. Tavoitteena oli siten lisätä esihenkilöiden myönteistä ja kannustavaa suhtautumista sekä tarjota heille keinoja ennakoida ja ratkaista mahdollisia implementointiin liittyviä haasteita. Tällöin he voisivat paremmin tukea työntekijöiden osallistumista motivoivan haastattelun koulutukseen ja koulutuksessa opittujen taitojen harjoittelua osana päivittäistä työtä.

Parhaan mahdollisen lopputuloksen saavuttamiseksi valmennuksen suunnittelussa hyödynnettiin aiempaa tutkimuskirjallisuutta, erityisesti Albersin ym. (2021; 2022) kirjallisuuskatsauksia implementoinnin tuen muodoista ja toimintamekanismeista. Ryhmätehtävien suunnittelussa hyödynnettiin myös käyttäytymisen tutkimuksen teorioita (Atkins ym. 2017; Carver & Scheier 1982). Valmennuksen tavoitteet johdettiin Albersin ym. (2022) katsauksesta, jossa implementoinnin tuen tavoitteita ja toimintamekanismeja jäsennetään COM-B-mallin (Michie ym. 2011) mukaisesti. COM-B -mallissa toivottu käyttäytymisen muutos edellyttää: 1) riittävää kyvykkyyttä (*capability*), 2) motivaatiota (*motivation*) ja 3) ympäristön mahdollistamia tilaisuuksia (*opportunities*). Mallin mukaan nämä kolme tekijää voivat myös vaikuttaa

toinen toisiinsa siten, että kyvykkyydessä ja tilaisuuksissa tapahtuvat muutokset ovat yhteydessä myös motivaatioon.

Tässä valmennuksessa implementointikyvykkyyden osalta tavoitteena oli, että osallistujat tutustuvat implementoinnin peruseriaatteisiin, tunnistavat implementointia edistäviä ja estäviä tekijöitä, osaavat etsiä aktiivisesti ratkaisuja haasteiden poistamiseen tai vähentämiseen sekä osaavat suunnitella ja tukea systemaattisesti erilaisten interventioiden käyttöönottoa ja ylläpitoa. Implementointimotivaation osalta tavoitteena oli, että osallistujat ymmärtävät implementoinnin merkityksen muutoksen onnistumisen kannalta. Lisäksi tavoitteena oli luoda implementointitilaisuuksia työntekijöille vaikuttamalla esihenkilöihin, eli tarjota johtajille ja esihenkilöille osaamista, jotta he voisivat osaltaan tukea motivoivan haastattelun koulutuksen käyttöönottoa ja uuden työskentelytavan harjoittelua tiimeissä.

Implementointivalmennuksia toteutettiin yhteensä kahdella ryhmällä. Valmennus sisälsi kolme kolmen tunnin lähiopetustapahtumaa sekä välitehtäviä. Lähiopetuskerrat sisälsivät implementointiaiheisia luentoja ja ryhmätehtäviä. Koko valmennusprosessi kesti kolme kuukautta. Valmennuksen tavoitteiden toteutumista arvioitiin osallistujien kyselyn (n=16) ja kahden valmennusryhmäkohtaisen fokusryhmäkeskustelun (n=12) avulla.

Valmennusten hyödyt

Sujuvat palvelut -valmennuksesta tehdyn arviointitutkimuksen (Muurinen ym., 2026a) mukaan kaikki valmennukseen osallistuneet tiimit saivat uuden asiakasprosessin kuvattua. Kehittämistiimien ja prosessinomistajien haastattelujen osallistujat olivat tyytyväisiä siihen, että valmennuksen aikana oli kyetty kehittämään konkreettisia ja koetusti hyödyllisiä ratkaisuja. Osallistujat kokivat, että monialainen yhteistyö oli selkeämpää uuden asiakasprosessin takia ja myös siksi, että kehittämistiimissä toisten työ oli tullut tutuksi. Haastattelut

prosessinomistajat ja kehittämistiimien jäsenet kuvasivat olevansa sitoutuneita jatkamaan kehitetyn asiakasprosessin käyttöönottoa ja levittämistä.

Sujuvat palvelut -valmennuksen osallistujat kokivat merkittävänä hyötynä olleen sen, että valmennuksen rakenne tuki systemaattista kehittämistä ja vahvisti heidän kehittämisosaamistaan. Osallistujat kuvasivat myös oppineensa paljon arvioinnista ja sen merkityksestä. (Muurinen ym. 2026a.) Lisäksi osallistujat kuvasivat, miten merkittävää kehittäjäasiakkaan osallistuminen oli onnistumiselle. Osa haastateltavista alleviivasi kehittäjäasiakkaan osallistumisen mahdollistamisen olevan tärkeää hyvinvointialueen kehittämistoiminnassa myös jatkossa. Voidaankin todeta, että Sujuvat palvelut -valmennus vahvisti yhteiskehittämisen kyvykkyyttä. (Muurinen ym. 2026b.)

Lapsi- ja perhesosiaalityön esihenkilöiden ja johtajien implementointivalmennuksesta tehdyssä arviointitutkimuksessa (Isokuortti ym. 2026) tarkasteltiin, missä määrin valmennuksen tavoitteiden – implementointikyvykkyyden, -motivaation ja -tilaisuuksien vahvistamisen – saavuttamisessa onnistuttiin. Löydösten mukaan valmennuksesta oli osallistujille monenlaista hyötyä. Kyselyvastausten perusteella valmennuksen osallistujien (n=16) implementointiosaaminen nousi asteikolla 1–10 itsearvioituna 5,1 pisteestä 7,4 pisteeseen. Kyselyn vastaajista 63% (n=10) arvioi ymmärtävänsä paremmin valmennuksen jälkeen, miten implementointi vaikuttaa toivotun muutoksen aikaansaamiseen.

Laadullisia löydöksiä tarkasteltiin COM-B -mallin mukaisesti. Implementointikyvykkyyteen liittyen haastateltavien (n=12) mukaan valmennus auttoi ymmärtämään onnistuneen implementoinnin edellytyksiä ja tarjosi välineitä laadukkaampien implementointiprosessien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Osallistujat toivat myös esiin, että eri tason esihenkilöiden yhteinen keskustelu auttoi hahmottamaan kunkin roolia implementointiprosessissa. Implementointimotivaatioon liittyen kävi

ilmi, että erilaisten menetelmien, mallien ja muiden uudistusten implementointi on yhä keskeisempi osa sosiaalityön esihenkilöiden ja johtajien työnkuvaa. Tämän vuoksi valmennuksen nähtiin olevan tarpeellinen, ja lisääntyneen osaamisen koettiin helpottavan omaa työtä. Implementointitilaisuuksien osalta osallistujien mukaan valmennus auttoi pitämään motivoivan haastattelun koulutusta ja uusien taitojen harjoittelua esillä tiimissä. Osallistujat kuvasivat myös saaneensa valmennuksesta keinoja tukea työntekijöitään motivoivan haastattelun käyttöönotossa.

Valmennusten haasteet ja kehittämiskohteet

Sujuvat palvelut -valmennuksessa yksi haasteista liittyi valmennuksen keston. Koska tavoitteena oli kehittää ja mallintaa monialainen asiakasprosessi, vuoden mittaisen valmennuksen päättyessä kehitettyjen asiakasprosessien käyttöönotto ja levittäminen oli hyvinvointialueilla vielä kesken. Valmennuksen jälkeen keskitettyä tukea ei enää tarjottu käyttöönotolle ja arvioinnille. Toinen haaste liittyi arviointiin. Vaikka osallistujat kokivat arvioinnin tärkeäksi ja olivat oppineet siitä, kehittämistiimien valitsemilla mittareilla ei kuitenkaan pystytty vielä valmennuksen päättyessä arvioimaan muutosten hyötyjä. Tämä johtui yhtäältä liian lyhyestä seuranta-ajasta ja toisaalta valittujen mittarien luonteesta. (Muurinen ym. 2026a.)

Alkuperäisessä läpimurtovalmennuksessa kaikki kehittämistiimit ovat työskennelleet saman aiheen parissa niin, että yhteinen kehittämiskohde on mahdollistanut toimintatapojen ja tulosten vertailun. (IHI 2003.) Sujuvat palvelut -valmennuksessa kaikki kehittämistiimit työskentelivät eri kohderyhmien ja aiheiden parissa, minkä vuoksi vertaiskehittäminen jäi vähäiseksi. Myöskään merkittävää verkostoitumista kehittämistiimien välillä ei tapahtunut. Kehittämistiimit oli koottu useasta organisaatiosta eivätkä tiimien jäsenet tunteneet toisiaan, joten osallistujat keskittyivät tutustumaan uusiin kehittämiskumppaneihinsa. Usean

palvelun edustajista koottu monialainen tiimi koettiin kehittämisen kannalta kuitenkin hyödylliseksi. (Muurinen ym. 2026a.)

Implementointivalmennuksen arvioinnissa tarkasteltiin niin ikään myös valmennukseen liittyviä haasteita ja kehittämis-kohteita (Isokuortti ym., 2026). Implementointikyvykkyyteen liittyen osallistujat toivat esiin tarvetta kirkastaa valmennuksen tavoitteita ja sen erilaisia hyötyjä mahdollisimman konkreettisesti. Valmennuksen tavoitteita tarkennettiin toisen ryhmän kohdalla, koska niiden ymmärtäminen on olennaista myös implementointimotivaatiolle. Osallistujat toivat myös esiin, että napakampi ja käytännönläheisempi toteutustapa olisi voinut edesauttaa osallistumista ja vauhdittaa oppimista vielä paremmin. Kokeneemmat osallistujat taas jäivät kaipaamaan haastavampaa ja valmentavampaa otetta. Implementointimotivaation osalta haastoi erityisesti kiire, tai mahdollisesti valmennuksen koettu hyöty ja kilpailevat prioriteetit, jotka hankaloittivat valmennukseen sitoutumista ja välitehtävien suorittamista. Vaikka pilotoitu valmennus oli kansainvälisiin esimerkkeihin verrattuna (Chambers ym. 2017) lyhytkestoinen ja sisällöltään rajallinen, vain osa osallistujista pystyi osallistumaan kaikkiin kolmeen lähiopetuskertaan.

Implementointitilaisuuksien osalta osallistujat toivat esiin, että valmennuksen antia oli helpompi hyödyntää, jos oman tiimin ammattilaiset osallistuivat työntekijäkoulutukseen samanaikaisesti. Vaikka valmennuksessa esiteltiin myös motivoivaa haastattelua, erityisesti johtavat sosiaalityöntekijät jäivät kaipaamaan mahdollisuutta oppia itse syvällisemmin tästä työskentelytavasta. Tämän myötä he voisivat vielä paremmin tukea työntekijöitään taitoharjoittelussa. Tätä tukisi myös räätälöity materiaali, jonka avulla he voisivat ohjata, tukea ja seurata motivoivan haastattelun käyttöönottoa.

Lopuksi

Tämän tekstin tavoitteena on ollut esitellä kahta kehittämis- ja implementointivalmennusta sekä näihin liittyviä hyötyjä, haasteita ja kehittämiskohteita. Yhteenvetona molempien valmennusten avulla onnistuttiin vahvistamaan osallistujien kehittämis- ja implementointiosaamista ja keskinäistä yhteistyötä sekä selkeyttämään käytäntöjä. Jatkossa on kuitenkin olennaista huomioida, että valmennuksen tavoite ja kohderyhmä ovat riittävän rajatut. Lisäksi olisi tärkeää, että valmennuksen kokonaiskesto mahdollistaa kehittämisen ja käyttöönoton onnistumisen seurannan ja arvioinnin. Sujuvat palvelut -valmennuksessa kehittäjäasiakkaan osallistuminen koettiin siinä määrin hyödylliseksi, että se kannattaisi mahdollistaa vastaavassa toiminnassa myös jatkossa. Kehittämis- ja implementointivalmennusten jatkok kehittäminen ja -arviointitutkimus on tärkeää, jotta niiden avulla voidaan edistää tutkimusperustaisen kehittämisen ja käytännön edellyttämää kyvykkyyttä.

Lähteet

- Aaltio, Elina & Isokuortti, Nanne (2024) Uusien interventioiden tutkimusperustainen kehittäminen ja implementointi lapsi- ja perhesosiaalityössä. Teoksessa (toim. Kiili, J. ym.) Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tueksi. Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Agosti, Jen & Spielfogel, Jill (2025) Using the Breakthrough Series Collaborative methodology to support transformation in child welfare systems. *Child Welfare* 102 (4), 147–169
- Albers, Bianca & Metz, Allison & Burke, Katie & Bührmann, Leah & Bartley, Leah & Driessen, Pia & Varsi, Cecilie (2021) Implementation Support Skills: Findings From a Systematic Integrative Review. *Research on Social Work Practice* 31 (2), 147–70. <https://doi.org/10.1177/1049731520967419>
- Albers, Bianca & Metz, Allison & Burke, Katie & Bührmann, Leah & Bartley, Leah & Driessen, Pia & Varsi, Cecilie (2022) The Mechanisms of Implementation Support – Findings from a Systematic Integrative Review. *Research on Social Work Practice*, 32 (3), 259–280. <https://doi.org/10.1177/104973152111042375>

- Atkins, Lou & Francis, Jill & Islam, Rafat & O'Connor, Denise & Patey, Andrea & Ivers, Noah & Foy, Robbie & Duncan, Eilidh & Colquhoun, Heather & Grimshaw, Jeremy & Lawton, Rebecca & Michie, Susan (2017) A guide to using the Theoretical Domains Framework of behaviour change to investigate implementation problems. *Implementation Science* 12 (1), Article 77.
<https://doi.org/10.1186/s13012-017-0605-9>
- Carver, Charles, & Scheier, Michael (1982) Control theory: A useful conceptual framework for personality-social, clinical, and health psychology. *Psychological Bulletin* 92 (1), 111–135. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.92.1.111>
- Chambers, David & Proctor, Enola & Brownson, Ross & Straus, Sharon (2017) Mapping training needs for dissemination and implementation research: lessons from a synthesis of existing D&I research training programs. *Translational Behavioral Medicine* 7 (3), 593–601. <https://doi.org/10.1007/s13142-016-0399-3>
- HE 90/2026 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteita koskevaksi lainsäädännöksi.
<https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2026/90>
- IHI (2003) *The Breakthrough Series: IHI's collaborative model for achieving breakthrough improvement*. IHI Innovation Series white paper. Institute for Healthcare Improvement. www.ihl.org.
- Isokuortti, Nanne & Muurinen, Heidi & Särkkä, Annika & Palsola, Minttu & Kouvonen, Petra (2026) Implementointiosaamisen vahvistaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa: johtajien ja esihenkilöiden kokemuksia valmennuksesta. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*. <https://doi.org/10.23990/sa.147507>
- Lietz, Cynthia & Andereck, Kathleen, & Knopf, Richard (2010) The Breakthrough Series Collaborative on service integration: A mixed methods study of a strengths-based initiative. *Advances in Social Work* 11 (2), 248–266.
<https://doi.org/10.18060/581>
- Michie, Susan & van Stralen, Maartje & West, Robert (2011) The behaviour change wheel: A new method for characterising and designing behaviour change interventions. *Implementation Science* 6 (1), Article 42.
<https://doi.org/10.1186/1748-5908-6-42>
- Miller, Oronde & Ward, Kristin (2008) Emerging strategies for reducing racial disproportionality and disparate outcomes in child welfare: The results of a national Breakthrough Series Collaborative. *Child Welfare* 87 (2), 211–240.
- Muurinen, Heidi & Launio, Sara & Lahtinen, Kaisa & Väänänen, Anu & Vähäniemi, Anu. (2026a) Using a Breakthrough Series Collaborative to Support the Design of Integrated Service Pathways Across Organizations [Manuscript submitted for publication]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

- Muurinen, Heidi & Vähäniemi, Anu & Launio, Sara (2026b) Building Partnership Capabilities to Co-Design Integrated Service Pathways in a Breakthrough Series Collaborative [Manuscript submitted for publication]. Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Skivington, Kathryn & Matthews, Lynsay & Simpson, Sharon & Craig, Peter & Baird, Janis & Blazeby, Jane & Boyd, Kathleen & Craig, Neil & French, David & McIntosh, Emma & Petticrew, Mark & Rycroft-Malone, Jo & White, Martin & Moore, Laurence (2024) A new framework for developing and evaluating complex interventions: update of Medical Research Council guidance. *International Journal of Nursing Studies* 154, Article 104705.
<https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2024.104705>
- STM (2022) Suomen kestävä kasvun ohjelma: Hankeopas STM:n toiseen valtionavustushakuun vuosille 2023–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu, 2022:13. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9888-9>
- Wells, Susan & Tamir, Orly & Gray, Jonathon & Naidoo, Dhevaksha & Bekhit, Mark & Goldmann, Don (2018) Are quality improvement collaboratives effective? A systematic review. *BMJ Quality & Safety* 27 (3), 226–240.
<https://doi.org/10.1136/bmjqs-2017-006926>

Satu Venäläinen

yliopistonlehtori

Helsingin yliopisto

satu.venalainen@helsinki.fi

Kanssatutkijuuden moninaiset muodot ja mahdollisuudet

Kanssatutkimuksella ja sitä ohjaavilla periaatteilla, kuten keskinäisellä kunnioituksella ja kumppanuudella, on erityistä arvoa juuri nykyhetkessä, jota leimaa paitsi tiedevastaisuus myös elettyyn kokemukseen paikannetun tiedon ja tutkimuksen väheksyntä. Nykyhetkessä kyseenalaistetaan etenkin sellaisen tutkimuksen, joka pohjautuu intersektionaalisten eriarvoisuuksien näkyväksi tekemiseen, tai jossa tuotetun tiedon nähdään pohjautuvan tutkijoiden omakohtaisiin kokemuksiin, tieteellistä arvoa. Samaan aikaan meillä on entistäkin vahvempi tarve tutkimukselle, joka tuottaa käytännöllistä tietoa, jolla voidaan puuttua useisiin viheliäsiin sosiaalisiin ongelmiin väkivallasta ilmastomuutokseen ja siihen kytkeytyviin eriarvoisuuksiin. Tämä edellyttää tietämistä, joka kiinnittyy arkielämään ja pohjautuu läheisesti ihmisten kokemuksiin, varsinkin niihin, joissa näkyy eriarvoisuus ja joita ei tyypillisesti huomioida päätöksenteossa tai tieteellisessä tutkimuksessa. Tarvitaan myös moninäkökulmaisuuksia ja yhteistyötä, jotta tutkimustieto vastaisi juuri niihin kysymyksiin, joiden kautta saadaan muutosta aikaan.

Kanssatutkimuksellinen ote, näkökulma ja käytännöt voivat edistää kaikkia näitä tavoitteita. Siksi kanssatutkijuus on erityisen arvokasta juuri tässä ajassa. Kanssatutkimusta ohjaavilla periaatteilla on paljon annettavaa kaikelle tutkimukselle. Tässä tekstissä pohdin, minkälaisilla, joskus pienilläkin, tavoilla kanssatutkimuksesta tai laajemmin osallistuvasta tutkimuksesta, voi

tutkimuksessa ammentaa. Keskityn tämän vuoksi juuri *kanssatutkijuuteen*, jonka ymmärrän tutkimusorientaationa, jonka ytimessä on ajatus yhteistoiminnasta ja tutkimukseen tyypillisesti liittyvien hierarkioiden kyseenalaistamisesta. Erityisesti siinä on kyse tietämisen lajista, jossa korostuu eletty elämä.

Merkityksellinen osallistuminen osallistuvan tutkimuksen kulmakivenä

Kanssatutkimus pyrkii aktiiviseen kumppanuuteen heidän kanssaan, joita tutkimus koskee (Kulmala, Spišák & Venäläinen 2023). Tällöin näihin ryhmiin ja niiden edustajiin suhtaudutaan tasa-vertaisina tutkimuksen osapuolina ja oman elämänsä asiantuntijoina, sen sijaan, että heihin suhtauduttaisiin passiivisina tietämisen kohteina. Heihin viitataan tällöin kanssatutkijoina, sen sijaan että heitä kutsuttaisiin osallistujiksi, ja heille pyritään antamaan aktiivinen rooli sen määrittelyssä, mitä tutkitaan, miten tutkitaan ja miksi tutkitaan (Hoppania & Venäläinen 2023). Kanssatutkimus siten haastaa perinteisiä tutkijoiden ja osallistujien asemointeja tutkimuksessa. Kun perinteisessä tutkimuksessa vain ammattitutkijat saavat toimia aktiivisina tietäjinä ja tiedon tuottajina, kanssatutkimuksessa nämä asemat avataan myös kanssatutkijoille. Ammattitutkijoihin ja kanssatutkijoihin voitaisiinkin kanssatutkimuksessa viitata *kanssatietäjinä*, vaikkei tällainen nimeäminen olekaan vakiintunut käytäntö. Tavoitteena on välttää toisten puolesta tietämistä tavoilla, jotka eivät vastaa tutkimuksen osallistujien omaa ymmärrystä heidän todellisuudesta tai heistä itsestään. Tämä tavoite pohjautuu ajatukseen, ettei toisten puolesta tietäminen luo kovinkaan vankkaa pohjaa heitä hyödyttävälle sosiaaliselle muutokselle. Tällainen ajatus kannustaa siten refleктоimaan ylipäänsä tietämisen rajoja, eli pohtimaan, millaisista asemista käsin tutkijat tietävät, ja mitä näistä asemista käsin on mahdollista tietää, ja mitä ei, ja ennen kaikkea, ketä tämä tietäminen hyödyttää?

Edellä mainitut kysymykset ovat ohjanneet useita erilaisia tutkimusperinteitä, etenkin kriittistä tai emansipatorista tutkimusta sosiaalitieteissä jo useiden vuosikymmenien ajan. Kanssatutkimus muodostaa oman haaransa laajalla osallistuvan tutkimuksen kentällä, jossa sen sukulaisiin lukeutuvat muun muassa osallistuva toimintatutkimus, kansalaistiede sekä Juha Suorannan ja Sanna Ryynäsen (2014) muotoilema taisteleva tutkimus (ks. Kulmala ym. 2023). Siten kanssatutkimus on aina osallistuvaa tutkimusta, mutta osallistuva tutkimus voidaan ymmärtää myös laajemmin kuin kanssatutkimus. Kanssatutkimuksen rajoista ja sen kaikista keskeisimmistä tunnusmerkeistä on kuitenkin erilaisia näkemyksiä. Tutkijoiden painopisteet voivat vaihdella esimerkiksi sen suhteen, missä tutkimuksen vaiheissa kanssatutkijoiden mukanaolo on tärkeintä, tai voiko tutkimusta kutsua osallistuvaksi tai kanssatutkimukseksi, jos kanssatutkijat eivät ole mukana kaikissa vaiheissa. Jotkut painottavat kanssatutkijoiden mukanaoloa analyyseissa, toiset taas korostavat suunnitteluvaihetta, koska siinä muotoillaan tutkimuksen tavoitteet (ks. esim. Ospina, Burns & Howard 2021). Yhtä kaikki, ideaalina on kanssakulkeminen läpi useiden tutkimusprosessin vaiheiden.

Tärkeä ja tyypillinen lähtökohta osallistuvalle tutkimukselle on marginalisoitujen ryhmien kanssa tutkiminen, ja aktiivisen osallistumisen avaaminen näihin ryhmiin kuuluville ihmisille. Tällä tavoin pyritään löytämään niitä käytännön keinoja, joilla voidaan puuttua marginalisoitumisen prosessiin. Taustalla on ymmärrys siitä, että osallistuminen ja osallisuuden kokemus paitsi voimauttavat myös johtavat sellaisen tutkimustiedon tuottamiseen, jonka avulla voidaan syvällisesti ymmärtää eri-arvoisuuksien muovaamia kokemuksia ja niitä synnyttäviä tekijöitä. Heille, joita tutkimus koskee, kertyneen tiedon nähdään olevan arvokkainta muutoksen mahdollistavan tutkimustiedon tuottamisessa.

Osallistuvassa tutkimuksessa tähdätään *merkityksellisen osallistumisen* mahdollistumiseen (esim. Ospina ym. 2021). Tämä tarkoittaa kaikkien tutkimukseen osallistuvien sitoutumista oikeudenmukaisuutta edistäviin tavoitteisiin, sekä tutkimusprosessin sisäisissä kohtaamisissa että laajemmassa, yhteiskunnallisessa mielessä. Tutkimusprosessi nähdään tällöin sosiaalisten kohtaamisten kenttänä, jossa muodostuva osallisuus luo ideaalitapauksessa pohjaa myös laajemman yhteiskunnallisen osallisuuden rakentumiselle. Osallistuvassa tutkimuksessa pyritään siis siihen, että tutkimuksessa mukana olevia ihmisiä kunnioitetaan ja kuunnellaan. Heille pyritään antamaan vaikutusvaltaa, joka on edellytys sille, että heille muodostuu tunne tutkimuksessa tuotetun tiedon yhteisomistajuudesta. Tämä puolestaan edellyttää tutkimukseen osallistuvien tahojen ja toimijoiden omaksumien tavoitteiden linjakkuutta, niiden yhdessä muotoilua ja reflektointia.

Osallistuminen tällaiseen tutkimukseen ja sen eri vaiheisiin voi olla moninaista, ja tähän voi liittyä esimerkiksi kunkin kanssatutkijan oma niin kutsuttu alaprojekti, jonka tavoitteet hän itse muotoilee, ja jonka toteutuksesta hän itse vastaa (ks. Kulmala ym. 2023). Jotta tutkimukseen osallistuminen kanssatutkijana olisi merkityksellistä, tulee tutkimuksen pohjautua kanssatutkijoille arvokkaisiin kokonaistavoitteisiin. Tavoitteiden tulee myös olla yhteensopivia kunkin kanssatutkijan oman elämän muiden tavoitteiden, tai niin kutsuttujen rinnakkaisprojektien, kanssa. Kanssatutkijan omana tavoitteena voi olla esimerkiksi työelämässä tarvittavien vuorovaikutustaitojen kehittäminen, jonka myötä kanssatutkimukseen osallistumisella voi olla konkreettista hyötyä hänen työllistymisensä tai työhyvinvointinsa kannalta.

Kanssatietäminen stigmatisoinnin ja tiedollisen vallan vastavoimana

Miksi osallistuvassa tutkimuksessa pyritään tuottamaan tietoa yhdessä? Osallistuvia lähestymistapoja tyypillisesti yhdistää pyrkimys välttää toisten *puolesta* tietämistä, sillä tiedon nähdään toimivan vallan ja hallinnan välineenä. Ja juuri tämän vuoksi tutkimuksessa tietämisen rajaaminen vain ammattitutkijoiden käsiin voidaan nähdä käytäntönä, joka ylläpitää akateemisen tutkimuksen ja tutkijoiden valtaa määritellä ja tuottaa sosiaalista todellisuutta koskevaa tietoa. Kanssatutkimuksessa sen sijaan lähdetään liikkeelle siitä, että kukin kanssatietäjä (sekä ammatti- että kanssatutkijat) tuo mukanaan tietynlaista tietämistä, joka paikantuu heidän elettyyn elämäänsä (Hoppania & Venäläinen 2023). Tästä lähtökohdasta käsin tavoitellaan kollektiivista tietämistä, joka syntyy erilaisten kokemustietojen yhdistymisestä tutkimusprosessin tuottamien havaintojen kanssa. Kanssatutkimuksessa siten tuodaan yhteen *elettyä tietoa*, *tutkittua tietoa* ja *teoretisoitua tietoa*. Tällainen tietäminen on sosiaalista ja jatkuvasti muokkaantuvaa. Se yhdistää ajallisesti jatkuvat, eli monelle eri elämän vaiheelle jakaantuneet, kanssatietäjien elämänkokemukset tutkimusprosessin aikana tuotettuihin tietämisen aineksiin, kuten aineistoihin ja niiden tulkintaan. Tässä mielessä kanssatutkimuksellinen tietäminen on ajallisesti moninaista ja monipaikkaista.

Kanssatutkimuksessa siis erkaannutaan perinteisestä tieteen pyrkimyksestä tuottaa tietoa eräänlaisen ulkopuolisen tarkkailijan asemasta käsin. Tämän sijaan omakohtainen kokemus tutkimuksen aiheena olevasta ilmiöstä nähdään tietämisen voimavarana. Tämä ajatus perustelee monenlaisista asemista ja elämänkokemuksesta käsin ilmiötä tarkastelevien näkökulmien kanssatutkimuksellista yhteen tuomista.

Näistä lähtökohdista käsin kirjoitimme Meri Kulmalan, Outi Hietalan, Karoliina Nikulan ja Inka Koskivirran (2024) kanssa artikkelin, jossa käsittelimme kanssatutkimusta stigmatisoinnin

vastavoimana. Lähdimme liikkeelle ajatuksesta, että kanssatutkimus on erityisen arvokasta silloin, kun sitä tehdään stigmatisoitumisen uhkaa kohtaavien ihmisten kanssa. Perinteinen tiede on historiallisesti näytellyt keskeistä roolia useiden ihmisryhmien marginalisoinnissa ja stigmatisoinnissa. Esimerkiksi voidaan ottaa mielenterveyskuntoutujat, joihin kohdistuva stigma pohjautuu keskeisesti psykologisten tieteiden määritelmien ja kategorisointien varaan. Ja koska tieteen tuottamat ajattelutavat muokkaavat myös muiden instituutioiden, terveydenhuollon ja mielenterveyspalveluiden käytäntöjä ja niissä tuotettuja kategorioita, voi tieteen tekeminen uusilla tavoilla puolestaan tarjota mahdollisuuksia kyseenalaistaa ja muuntaa näihin kategorisointeihin kiinnittyvää valtaa määritellä ihmisyyttä eriarvoistavasti.

Kanssatutkimus toimii stigmatisoinnin vastavoimana ensinnäkin tuottamalla tietoa, jonka avulla voidaan kyseenalaistaa stigmatisoivia käsityksiä marginalisoiduista ihmisryhmistä, joihin artikkelimme esimerkeissä lukeutuivat mielenterveyskuntoutujat, rikostaustaiset ja lastensuojelutaustaiset henkilöt. Toisaalta se tuottaa voimaannuttavia kokemuksia, kohtaamisia ja uusia mahdollisuuksia identiteettien neuvotteluun. Kanssatutkimukseen osallistuminen voidaan nähdä uutena identiteettityön kenttänä, jolla avautuvista tietäjän asemista käsin toimiessaan stigmatisoitujen ryhmien jäsenet voivat löytää uusia tapoja nähdä itsensä ja toimia suhteessa muihin ihmisiin. Jotta tämä mahdollistuisi, on tärkeää nähdä tutkimukseen osallistuvien henkilöiden identiteetit ja ryhmäkuuluvuudet sekä osittain jatkuvina että osittain muuntuvina. Tällöin voidaan välttyä stigmatisoivien ja pelkistävien oletusten toistamiselta, ja kunnioittaa ja tukea kanssatutkijoiden identiteettien moninaisuutta ja heidän omaa identiteettityötään.

Monimuotoinen kanssatutkijuus

Syvennyn seuraavaksi siihen, millä tavoin osallistuvalla tutkimukselle ominaista toisin tietämistä ja tutkimista on mahdollista tavoitella myös silloin, kun kokonaisvaltaisen osallistuvan tutkimuksen tekeminen ei ole mahdollista. Palaan näin ollen kanssatutkijuuden ajatukseen. Hahmottelemani kanssatutkijuus on joukko osallistuvaa tutkimusta myötäileviä tietämisen ja tekemisen tapoja tai orientaatioita. Tällöin huomio kohdistuu sekä tutkimuksen lähtökohtiin että tutkimusprosessiin, tietämistä ja olemista suuntaaviin taustaoletuksiin sekä käytännön toimintaan. Tällainen orientaatio pyrkii kaihtamaan hierarkioita ja erontekoja, ja pohjautuu ajatukseen kaikkien toimijoiden välisistä keskinäisistä vaikutussuhteista. Kanssatutkijuus ammentaa luontevasti relationaalisuutta, jonka suomennan *suhteisuudeksi*, korostavista teoretisoinneista, kuten fenomenologisista tai uusmaterialistisista näkökulmista. Käytännön tasolla kanssatutkijuuden ei kuitenkaan tarvitse suoraan kiinnittyä juuri näihin teoreettisiin näkökohtiin. Olennaista on tietämisen ja tutkimisen hahmottaminen osana maailmassa olemista ja siinä toimimista. Koska tietämisen kautta kiinnitytään sosiaaliseen maailmaan ja muihin ihmisiin, on suurta merkitystä sillä, millaista tietäminen on, ja kenen tietämiselle annetaan arvoa.

Esimerkkinä pienimuotoisesta kanssatutkijuudesta nostan osallistuvien menetelmien kehittelyn ja soveltamisen Imagine-tutkimuskonsortion alaisessa osahankkeessa, jossa tarkastellaan nuorille suunnattuja psykososiaalisia menetelmiä osallisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmista (ks. Berg ym. 2026; Venäläinen ym. 2026; Venäläinen ym. tulossa). Hankkeessa kehitettiin vertaisvetoisten fokusryhmien toimintamalli. Ryhmiä järjestettiin vähemmistöihin identifioituville nuorille, ja niiden ainoana vetäjänä toimi nuori, joka identifioitui samaan vähemmistöryhmään kuin osallistujat. Kehittelimme fokusryhmien toimintatavat yhdessä ryhmien vetäjinä sekä osahankkeen tutkijoina toimivien

sateenkaarinuorten kanssa. Tässä prosessissa me kokeneemmat tutkijat opimme yhtä lailla tai enemmänkin kanssamme työskenteleviltä nuorilta kuin he meiltä. Päädyimme yhdessä luonnehtimaan tätä prosessia monisuuntaisena mentorointina (Venäläinen ym. tulossa). Yhteistyötämme eivät lähtökohtaisesti määrittäneet akateemisen maailman hierarkiat, vaan meitä yhdisti ja toimintaamme kannatteli motivaatio tuottaa tietoa mielenterveyspalveluista siten, että vähemmistöihin kuuluvien nuorten näkökulmat asetetaan muiden, esimerkiksi mielenterveysammattilaisten, näkökulmien edelle. Kokeneemmat tutkijat tukivat fokusryhmämenetelmän kehittämistä jakamalla kerryttämäänsä tietoa tutkimuksen toimivista käytännöistä, tutkimuseettisistä periaatteista ja metodologioista. Nuoremmat, sisäpiiriläisasemasta käsin työskentelevät tutkijat tiimissämme puolestaan jakoivat omakohtaista tietämystään siitä, miltä maailma voi näyttää sateenkaarinuorten näkökulmista ja heidän kokemanaan, ja millaiset käytännöt ja puhutavat he arvioivat sateenkaarinuoria kunnioittaviksi ja luottamusta herättäviksi.

Mitä fokusryhmissä sitten tapahtui? Fokusryhmissä osallistujia pyydettiin arvioimaan valittujen psykososiaalisten menetelmien protokollia, erityisesti osallisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmista. Tämän lisäksi he jakoivat kokemuksiaan mielen-terveyspalveluista ja terveydenhuollon kohtaamisistaan. Kun laadimme tutkimustiimissämme fokusryhmien toteutussuunnitelman, pyrimme kiinnittämään erityistä huomiota osallistujien itsemääräämisen kunnioittamiseen ja turvallisuuden tunteen luomiseen. Yksi pieni, yleinen mutta merkittävä käytäntö oli turvallisemman tilan periaatteista sopiminen yhdessä osallistujien kanssa. Näitäkään periaatteita ei toisin sanoen annettu osallistujille ulkoapäin, vaan niistä heräteltiin ryhmässä yhteistä keskustelua.

Toteutuneet fokusryhmät käänsivät tietämistä säätelevät valtasuhteet nurin, ainakin hetkeksi ja osittain. Niissä nuoret

pääsivät asettumaan ammattilaisten sijaan tietäjien ja toimijoiden asemiin, joiden näkökulmista onnistuneet ja epäonnistuneet kohtaamiset ja heille suunnattujen mielenterveyspalveluiden käytännöt määriteltiin. Ryhmissä syntyi avointa, omakohtaista keskustelua kipeistä kokemuksista, ilmapiiri oli kannatteleva ja voimaannuttava, ja osallistujat ilmaisivat monin tavoin yhteisymmärrystä ja tukea toisilleen. He painottivat, kuinka helpottavaa heille oli pystyä luottamaan siihen, että muut ryhmissä läsnä olevat tiesivät, mistä he puhuvat. Tämä erosi merkittävästi heidän kuvaamistaan palvelukohtaamisista, joissa he olivat usein joutuneet ikään kuin kouluttamaan mielenterveys- tai terveydenhoidon ammattilaisia sukupuolen ja seksuaalisuuksien moninaisuudesta (Berg ym. 2026). Siten vertaisasetelma vaikutti keskeiseltä ryhmien turvalliseksi kokemisen kannalta, ryhmissä käytyjen keskustelujen kuormittavuudesta huolimatta (Venäläinen ym. tulossa).

Fokusryhmien tuottamat havainnot siitä, kuinka merkittäviä ohitetuksi ja väärinymmärretyksi tulemisen kokemuksia tutkimukseen osallistuneilla nuorilla oli, vahvistivat kipinäämme saattaa nämä kokemukset ja nuorten kriittiset näkökulmat nähdyiksi ja kuulluiksi. Teimme yhteistyötä metodologiseen kehittämisvaiheeseen osallistuneiden nuorten kanssa myöhemmin myös analyyseissa, konferenssiesitelmien valmistelussa ja tulosten raportoinnissa ammattilaisille ja muille sidosryhmille, jotta tuottamallamme tiedolla olisi muutosta mahdollistavaa voimaa. Siten kanssatutkijuutemme oli monikerroksista, ajallisesti jatkuvaa ja muuntuvaa.

Lopuksi

Vedän edellä esitettyä yhteen viiden kanssatutkijuuden peruspilarin muodossa. Ensimmäinen näistä on tutkimusprosessin avoimuus ja pyrkimys välttää kanssatietäjien näkemistä vain tiettyjen identiteettien valossa. On tärkeää kuunnella ja nähdä, millä

tavoin kukin itse määrittelee identiteettejään, ja asemoi itseään tutkimusprosessin aikana. Toisena on keskusteleavuus ja vähintään osittainen yhteisomistajuus, jotta kaikille tutkimuksessa mukana oleville avautuisi vaikuttamismahdollisuuksia siihen, millaisen muodon tutkimus saa. Kolmantena nostan esiin nöyryyden, jolla viittaaan valmiuteen oppia uutta ja myöntää tietämissensä rajat. Näen tämän kytkeytyvän jaettuun haavoittuvuuteen, ihmisyyden ja meidän kaikkien välisen suhteisuuden tiedostamiseen, jonka myötä on mahdollista omaksua avoin suhtautuminen omista kokemuksista poikkeavaan tietämiseen. Neljäntenä on tavoitteiden linjakkuus, minkä edellytyksenä on niin ikään avoin keskustelu läpi prosessin, jotta päästään riittävän ehyeen yhteisymmärrykseen siitä, mihin tutkimus tähtää. Viidentenä nostan esiin pitkäjänteisyyden, joka on usein edellytyksenä luottamussuhteiden syntymiselle. Ideaalitapauksessa kanssatutkijuus syntyy toistuvien kohtaamisten mahdollistamana, joissa opitaan tuntemaan toistemme lähtökohtia ja refleктоimaan omia lähtökohtia toisten valossa. On kuitenkin huomattava, että nykyinen tutkimusrahoitusysteemi, joka suosii tehokasta projektimaista työskentelyä ennalta määriteltyjen tavoitteiden ja usein varsin tiukan aikataulun puitteissa, voi asettaa hyvinkin konkreettisia esteitä etenkin näistä peruspilareista jälkimmäisen toteutumiselle.

Kuten alussa esitin, näen että kanssatutkijuuden ajatuksella, ja siihen kytkeytyvällä perinteisten tutkimusasetelmien ja tietämisen refleктоimisella on paljon annettavaa kaikelle tutkimukselle. Etenkin tässä ajassa, kun tutkimustietoa kyseenalaistetaan monesta eri suunnasta ja erilaisista argumenteista käsin, on arvokasta tarkastella kriittisesti tutkimusta ohjaavia tiedonintressejä kaikessa tutkimuksessa. Ja koska tietäminen vääjäämättä nivoutuu elettyyn elämään, olisi tärkeää työskennellä sen eteen, ettei tätä nivoutumista nähtäisi tiedon arvoa alentavana tekijänä, vaan pikemminkin tietämisen voimavarana. Tämä edellyttää myös

ymmärrystä siitä, millä tavoin intersektionaalisuus eli risteävät eriarvoisuudet, muokkaavat elettyä elämää ja siihen kytkeytyvää tietämistä.

Lopuksi esitän, ettei ole välttämättä hyödyllistä korostaa osallistuvan tutkimuksen ja muun tutkimuksen välisiä eroja, vaan arvonsa on myös sillä, että kehitetään osallistuvan tutkimuksen suuntaisia käytäntöjä, joita voi sovittaa kuhunkin laajempaan tutkimuskokonaisuuteen istuviksi. Näin kanssatutkijuutta voi toteuttaa pienen toimijuuden ajatuksella myös silloin, kun resurssit tai muut reunaehdot eivät tue läpeensä osallistuvan tutkimusprojektin toteuttamista. Myös tässä mielessä visioimani kanssatutkijuus on eläväistä – elämässä ja tutkimuksen todellisuudessa kiinni olevaa ja näitä alati muovaavaa.

Lähteet

- Berg, Päivi & Laiti, Minna & Marttila, Kaisa & Rissanen, Ainara Ossa & Venäläinen, Satu (2026) Sateenkaarinuorten kokemukset kohtaamisista mielenterveyden ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa cisheteronormatiivisuuden näkökulmasta. *Psykologia*, 21 (1), 48–66.
- Fine, Michelle & Torre, María Elena & Oswald, Austin Gerhard & Avory, Shéar (2021) Critical participatory action research: Methods and praxis for intersectional knowledge production. *Journal of Counseling Psychology*, 68 (3), 344–356.
<https://doi.org/10.1037/cou0000445>
- Kulmala, Meri & Venäläinen, Satu & Hietala, Outi & Nikula, Karoliina, & Koskivirta, Inka (2024) Lived experience as the basis of collaborative knowing. Inclusivity and resistance to stigma in co-research. *International Journal of Qualitative Methods*, 23, 1–13. <https://doi.org/10.1177/16094069241236271>
- Kulmala, Meri & Spišák, Sanna & Venäläinen, Satu (toim.) (2023) *Kanssatutkimus: Ihanteet ja käytännöt*. Tampere: Tampere University Press.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-042-7>
- Honkasalo, Marja-Liisa (2013) Katveessa: pieni toimijuus kriittisenä avauksena toiminnan teoriaan. *Tiede & Edistys* 38 (1), 42–61.
<https://doi.org/10.51809/te.105092>
- Hoppania, Hanna-Kaisa & Venäläinen, Satu (2023) Kanssatutkimuksen tietoteoreettiset taustat. Teoksessa Meri Kulmala & Sanna Spišák & Satu Venäläinen (toim.), *Kanssatutkimus: Ihanteet ja käytännöt*. Tampere: Tampere University Press, 32–46. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-042-7>

- Ospina, Sonia & Burns, Danny & Howard, Jo (2021) Introduction to the handbook: navigating the complex and dynamic landscape of participatory research and inquiry. Teoksessa Danny Burns & Jo Howard & Sonia Ospina (toim.), *The SAGE handbook of participatory research and inquiry*. Lontoo: Sage, 3–16.
- Suoranta, Juha & Ryyänen, Sanna (2014) *Taisteleva tutkimus*. Helsinki: Into kustannus.
- Venäläinen, Satu & Calder-Dawe, Octavia & Berg, Päivi, & Carlson, Teah (2026) Multiplicities in research with young people: Bridging participatory traditions and new materialism via two case studies. *Methods in Psychology*.
<https://doi.org/10.1016/j.metip.2026.100254>
- Venäläinen, Satu & Berg, Päivi & Marttila, Kaisa & Rissanen, Ainara Ossa (tulossa) Integrating principles of inclusivity into research with minoritised young people: Insights from co-designed and peer-facilitated focus groups. *Qualitative Studies*.

Sosiaalityön tutkimuksen seura – Föreningen för forskning i socialt arbete on vuonna 1998 perustettu yleishyödyllinen ja rekisteröity tieteellinen yhdistys. Seura saattaa yhteen sosiaalityön tutkijat, opettajat, opiskelijat, sosiaalityön asiantuntijat ja käytännön toimijat. Seuran tärkeä tehtävä on parantaa sosiaalityön tutkimuksen asemaa yhteiskunnassa, edistää tutkimustulosten, asiantuntemuksen ja kokemusten vaihtoa eri toimijoiden välillä sekä kehittää kansainvälistä yhteistyötä.

sosiaalityön
tutkimuksen
seura

Merkittäviä tehtäviä ovat myös toteutetun sosiaalityön tutkimuksen arvostuksen nostaminen ja ansioituneen tutkimuksen huomioiminen. Tätä tarkoitusta edistävät muun muassa vuosittaisilla sosiaalityön tutkimuksen päivillä jaettava pro gradu -palkinto sekä joka viides vuosi jaettava väitöskirjapalkinto. Lisäksi Sosiaalityön tutkimuksen seura ja Sosiaalipoliittinen yhdistys julkaisevat yhdessä neljä kertaa vuodessa ilmestyvää Janus-lehteä, joka toinen vuosi ilmestyy Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja, ja seura kutsuu säännöllisesti sosiaalityön tutkimuksen päivillä kunniajäsenekseen sosiaalityön tutkimuksessa ja seuran toiminnassa ansioituneita henkilöitä. Tutkiva sosiaalityö -julkaisu on ilmestynyt lähes koko seuran olemassaolon ajan.

Sosiaalityön tutkimuksen seurassa on jäseniä yli 300. Se on Tieteellisten Seurain Valtuuskunnan (TSV) jäsenseura. Seura tarjoaa jäsenilleen foorumin, jossa voi keskustella sosiaalityön tutkimuksen suunnista, tuottaa uutta tutkimusta ja vahvistaa omaa tutkijuuttaan. Seura myös vaikuttaa oman tieteenalansa sisäiseen keskusteluun ja tutkimuksen tekemisen edellytyksiin sosiaalityössä sekä osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Sosiaalityön tutkimuksen seuran hallitus 2026

Puheenjohtaja

Johanna Moilanen (Helsingin yliopisto), johanna.moilanen@helsinki.fi

Varapuheenjohtaja

Eveliina Heino (Helsingin yliopisto)

Varsinaiset jäsenet

Elina Aaltio (Tampereen yliopisto)

Camilla Granholm (Turun yliopisto)

Veera Halonen (opiskelijajäsen, Helsingin yliopisto)

Alpo Heikkinen (Talentia)

Mari Kivistö (Lapin yliopisto)

Arto Rautajoki

Anu-Riina Svenlin (Jyväskylän yliopisto)

Heli Tirola (Itä-Suomen yliopisto)

Varajäsenet

Kirsi Günther (Turun yliopisto)

Sirpa Kannasoja (Jyväskylän yliopisto)

Rosa Karjalainen (Tampereen yliopisto)

Minna Kivipelto (Jyväskylän yliopisto)

Tiina Lehto-Lundén (Hämeen ammattikorkeakoulu)

Tarja Orjasniemi (Lapin yliopisto)

Essi Rovamo (Itä-Suomen yliopisto)

Sihteeri

Tanja Koskinen (Helsingin yliopisto), tanja.koskinen@helsinki.fi

Jäsenmaksut

Varsinainen jäsen 45 euroa

Rinnakkaisjäsen 35 euroa (Sosiaalipoliittisen yhdistyksen rinnakkaisjäsenet)

Sosiaalityön perusopiskelijat ja eläkeläiset 20 euroa

Yhteisöjäsenet 235 euroa

Lisätietoa jäsenyydestä ja jäseneduista löytyy www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/jasen

Mikäli sinulla on kysymyksiä seuran jäsenyyteen liittyen, voit olla yhteydessä seuran sihteerin (tanja.koskinen@helsinki.fi)

Tietoa Sosiaalityön tutkimuksen seuran toiminnasta saa seuran verkkosivuilta sekä seuran Facebook- ja Instagram-tileiltä.

Seuraavat Sosiaalityön tutkimuksen päivät pidetään Turun yliopistossa 18.–19.2.2027.